

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

**FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

**VYBUDOVANOSŤ SOCIÁLNEJ INFRAŠTRUKTÚRY
A JEJ VPLYV NA KVALITU ŽIVOTA VO VIDIECKYCH
OBCIACH OKRESU POLTÁR**

Diplomová práca

Študijný program:	Regionálny rozvoj
Študijný odbor:	3.3.5. Verejná správa a regionálny rozvoj
Školiace pracovisko:	Katedra regionálneho rozvoja
Školiteľ:	Ing. Eva Balážová, PhD.

Nitra 2010

Valéria Majerová, Bc.

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Valéria Majerová vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Vybudovanosť sociálnej infraštruktúry a jej vplyv na kvalitu života vo vidieckych obciach okresu Poltár“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 12. apríla 2010

Valéria Majerová

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem pod'akovanie pani Ing. Eve Balážovej, PhD. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

Abstrakt

Sociálna infraštruktúra zohráva veľmi dôležitú úlohu pri uspokojovaní potrieb obyvateľstva – svojou vybudovanosťou resp. nevybudovanosťou vplýva na kvalitu života obyvateľov, čo sa výrazne prejavuje v malých obciach. Témou diplomovej práce je „Vybudovanosť sociálnej infraštruktúry a jej vplyv na kvalitu života vo vidieckych obciach okresu Poltár“. Hlavným cieľom práce bolo na základe získaných a zozbieraných údajov, materiálov, podkladov, zákonov, dotazníka a ankety analyzovať vybudovanosť sociálnej infraštruktúry v okrese a jej obciach, zistiť a zhodnotiť vplyv vybudovanosti sociálnej infraštruktúry z pohľadu subjektívneho vnímania kvality života obyvateľov. V práci sme sa zmerali na hodnotenie vybraných oblastí sociálnej infraštruktúry: byty, školské, zdravotnícke, sociálne, kultúrne, športové a rekreačné zariadenia, obchod a služby. Za zariadeniami a službami nedostupnými v obci musia občania cestovať mimo svojho bydliska, čím dochádza k zvýšeným nákladom a strate času, čo môže mať nepriaznivý vplyv na kvalitu ich života.

Kľúčové slová: vidiecke sídla, infraštruktúra, sociálna infraštruktúra, kvalita života.

Zusammenfassung

Soziale Infrastruktur spielt eine entscheidende Rolle bei der Erfüllung der Bedürfnisse der Bevölkerung - ihre Erbauung beziehungsweise keine Erbauung beeinflusst die Lebensqualität der Bevölkerung, was sich besonders bei den kleinen Gemeinden erkennen lässt. Das Diplomarbeitsthema ist: „Ausbau der Sozialinfrastruktur und ihr Einfluss auf die Lebensqualität in den Landgemeinden im Bezirk Poltár.“ Das Hauptziel dieser Arbeit war die Analyse der Sozialinfrastrukturausbau im Bezirk und in seinen Gemeinden auf Grund der gewonnenen und eingesammelten Hinweisen, Materialien, Grundlagen, Gesetzen, des Fragebogens und der Ankete, weiter feststellen und beurteilen den Einfluss von der Sozialinfrastrukturausbau in Bezug auf die subjektiven Wahrnehmungen der Lebensqualität für die Bewohner. In dieser Arbeit wollten wir vor allem die ausgewählte Gebiete der Sozialinfrastruktur beurteilen: Wohnungen und den Wohnungsausbau, Kulturinstitutionen, Dienstleistungen, das Schulwesen, Schulinstitutionen, Institutionen für Sport und Rekreation, das Gesundheitswesen, Sanitäts- und Sozialinstitutionen. Die Einrichtungen und Dienstleistungen, die in der Stadt nicht verfügbar sind, müssen die Bewohner außerhalb ihres Wohnsitzes suchen, was zu den erhöhten Ausgaben und zum Zeitverlust führt, damit kann es sich negativ auf ihrer Lebensqualität zeigen.

Schlüsselwörter: die Landsitze, die Infrastruktur, die Sozialinfrastruktur, die Lebensqualität

Obsah

Obsah	5
Zoznam skratiek a značiek.....	7
Úvod	8
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	10
1.1 Typológia sídiel	10
1.2 Prístupy k definícii vidieka a vidieckych sídiel	11
1.3 Infraštruktúra a jej význam	13
1.3.1 Prístupy k definovaniu pojmu infraštruktúra	13
1.3.2 Význam infraštruktúry z regionálneho hľadiska.....	15
1.3.3 Členenie infraštruktúry.....	16
1.3.3.1 Technická infraštruktúra.....	17
1.3.3.2 Sociálna infraštruktúra.....	18
1.4 Oblasti, objekty sociálnej infraštruktúry	19
1.4.1 Byty a bytové hospodárstvo	19
1.4.2 Školstvo a školské zariadenia.....	20
1.4.3 Zdravotníctvo, zdravotnícke zariadenia	21
1.4.4 Sociálne služby a sociálne zariadenia	22
1.4.5 Obchod a služby	24
1.4.6 Kultúra a kultúrne zariadenia	25
1.4.7 Športové a rekreačné zariadenia.....	26
1.5 Kvalita života	28
1.5.1 Definícia pojmu kvalita života	28
1.5.2 Vplyv regionálnej ekonomiky na kvalitu života	31
2 Cieľ práce.....	33
3 Metodika práce a metódy skúmania	34
3.1 Charakteristika objektu skúmania.....	34
3.2 Pracovné postupy	35
3.3 Spôsob získania údajov a ich zdroje	35
3.4 Použité metódy vyhodnotenia a interpretácie výsledkov.....	37
4 Výsledky práce	39
4.1 Charakteristika okresu Poltár	39
4.1.1 Demografický vývoj.....	42

4.1.2	Vývoj nezamestnanosti a zamestnanosť v okrese Poltár	45
4.1.3	Ekonomická základňa okresu Poltár	47
4.2	Analýza sociálnej infraštruktúry v okrese Poltár	48
4.2.1	Byty a bytové hospodárstvo	48
4.2.2	Školstvo a školské zariadenia.....	50
4.2.3	Zdravotníctvo a zdravotnícke zariadenia	53
4.2.4	Sociálne služby a sociálne zariadenia	55
4.2.5	Obchod a služby	58
4.2.6	Kultúra a kultúrne zariadenia	60
4.2.7	Športové a rekreačné zariadenia.....	61
4.3	Zhodnotenie vybudovanosti sociálnej infraštruktúry v jednotlivých obciach	63
4.4	Zhodnotenie vplyvu vybudovanosti sociálnej infraštruktúry na kvalitu života obyvateľstva v okrese Poltár	77
4.4.1	Anketový prieskum zameraný na zistenie vplyvu mesta Poltár na okolité obce	77
4.4.2	Dotazníkový prieskum zameraný na zistenie dostupnosti zariadení sociálnej infraštruktúry v okrese Poltár.....	79
5	Návrhy a odporúčania	82
	Záver	84
	Zoznam použitej literatúry	89
	Prílohy	94

Zoznam skratiek a značiek

a.s.	akciová spoločnosť
EKG	elektrokardiogram
FO	fyzická osoba
n.o.	nezisková organizácia
NR SR	Národná rada Slovenskej republiky
občan.	občanov
obyv.	obyvateľov
OD	obchodný dom
OR	obchodný register
ORL	otorinolaryngológia
PO	právnická osoba
poprodukt.	poproduktívny
predprodukt.	predproduktívny
produkt.	produktívny
PHL	pohonné látky
r.	rok
RAFO	rádio fotografické vyšetrenie
SHR	súkromne hospodáriaci roľník
SOŠ	stredná odborná škola
SOU	stredné odborné učilište
s.r.o.	spoločnosť s ručením obmedzeným
str.	strana
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
v. d.	výrobné družstvo
VÚC	vyšší územný celok
TBC	tuberkulóza
ZSŠ	združená stredná škola
ZŠ	základná škola

Úvod

Väčšinu územia Slovenska tvoria vidiecke oblasti, ktoré na jednej strane ponúkajú zachovalú prírodu, kvalitnejšie životné prostredie, ale na druhej strane je toto územie zaťažované špecifickými problémami, ktoré súviseli s ekonomickým, sociálnym a demografickým vývojom v minulosti. Nezachytením a neriešením problémov sa tieto preniesli aj do súčasnosti a pri ich neriešení môžu ovplyvňovať aj budúci vývoj vidieckych oblastí.

Na ekonomický rast a rozvoj územia vplýva niekoľko faktorov a jedným z nich je aj infraštruktúra (fungujúca a racionálne priestorovo rozmiestnená). Infraštruktúra predstavuje súhrn prvkov a sústav, zariadení a inštitúcií. Podniky a domácnosti získavajú výhody z fungujúcich a v území alokovaných zariadení infraštruktúry, ale v prípade nedostatočného vybudovania môže pôsobiť na rozvoj destimulačne. Infraštruktúru najčastejšie delíme na technickú a sociálnu. Do technickej infraštruktúry patria najmä: dopravné, energetické a telekomunikačné siete, vodovody a kanalizácie a odpadové hospodárstvo. K objektom sociálnej infraštruktúry patria najmä: byty a bytová výstavba, školské a vzdelávacie zariadenia, zdravotnícke zariadenia, sociálne zariadenia, vedecko-výskumné zariadenia, kultúrne zariadenia, športové a rekreačné zariadenia, obchod a služby.

Sociálna infraštruktúra zohráva veľmi dôležitú úlohu pri uspokojovaní potrieb obyvateľstva, svojou vybudovanosťou, resp. nevybudovanosťou priamo vplýva na kvalitu života obyvateľov, čo sa najviac prejavuje v malých vidieckych sídlach. Sociálna infraštruktúra súvisí s koncentráciou obyvateľstva a je lepšie vybudovaná so väčších sídlach, resp. v blízkosti väčších sídel.

Kvalita života predstavuje komplexný pojem, ktorý je tvorený vzájomným pôsobením rôznych podmienok (napr. ekonomických, sociálnych, zdravotných, environmentálnych...). Merať kvalitu života je veľmi obtiažne, lebo má dve stránky – subjektívnu a objektívnu. Subjektívna sa spája s jednotlivcom, s jeho vnímaním napĺňania uspokojovania jeho potrieb. Zjednodušene ide o dobrý životný pocit, spokojnosť s vecami okolo nás. Objektívna stránka súvisí s napĺňaním sociálnych, kultúrnych, vzdelávacích a iných potrieb v závislosti od materiálneho dostatku a spoločenskej akceptácie jednotlivca. Na kvalitu života vplýva viacero faktorov na rôznych úrovniach. Na okresnej úrovni je to najmä

úroveň rozvoja sídel. Úroveň rozvoja sídel závisí od viacerých faktorov a jedným z nich je aj infraštruktúra a to rozmiestnenie a vybudovanosť jej objektov a zariadení.

Skúmaný okres Poltár svojím charakterom zaraďujeme medzi vidiecke oblasti a patrí podľa počtu obyvateľov k najmenším a zároveň medzi najmenej rozvinutým okresom svojho kraja a súčasne k okresom s dlhodobou najvyššou mierou nezamestnanosti v rámci celého Slovenska. Aj toto vplýva na rozvoj územia a životnú úroveň obyvateľov v danom území. Tieto všetky skutočnosti boli rozhodujúce pri výbere témy diplomovej práce a výbere skúmaného územia.

V práci sme sa zamerali na analýzu vybudovanosti sociálnej infraštruktúry v danom okrese a všetkých jeho obciach, na zistenie a zhodnotenie vplyvu vybudovanosti sociálnej infraštruktúry na kvalitu života občanov z pohľadu subjektívneho chápania obyvateľov okresu. Zo zariadení sociálnej infraštruktúry sme sa zamerali na: byty a ich výstavbu, školské zariadenia, zdravotnícke zariadenia, sociálne zariadenia, obchod a služby, kultúrne zariadenia, športové a rekreačné zariadenia.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Typológia sídiel

Sídlom je podľa Gajdoša (2002) každý sídelný útvar, ktorý sa skladá zo zoskupení trvalých ľudských obydlí (vrátane výrobných zariadení, infraštruktúr...) a tvorí uzavreté a od iných sídelných útvarov priestorovo oddelené prostredie pre spoločenský i osobný život obyvateľov. Môže to byť mesto, dedina, osada, aj keď nie je samostatnou správnu jednotkou t.j. obcou.

Gajdoš - Pašiak (2006) definujú sídlo ako sociálno-priestorovú jednotku, ktorá vytvára základné podmienky pre život ľudí. Tieto podmienky predstavujú rozsiahly blok oblastí (ekonomickej, spoločenskej, rodinnej, kultúrnej, vzdelávacie, oddych atď.), ktorých úroveň a šírka sa premietajú do sídelnej kvality života.

Belajová – Balážová (2004) píše o sídle ako o priestore, v ktorom sa nachádzajú obytné zariadenia pre človeka so službami a výrobnými jednotkami, potrebnými pre zabezpečenie kvality života človeka. Sídlom je teda osídlenou časťou obce, ktorú predstavuje intravilán. Každé sídlo má svoju funkciu a to: hospodársku, obývatel'nú, kultúrnu, vzdelávaciu, rekreačnú a správnu.

Sídla môžeme podľa týchto autoriek deliť podľa rôznych kritérií. Základnými kritériami pre ich typológiu:

- ✓ funkcia sídla (hospodárska, obývatel'ná, kultúrna, vzdelávacia, rekreačná, správna),
- ✓ koncentrácia obyvateľstva v sídle,

S koncentráciou obyvateľstva súvisí členenie sídiel na:

- ✓ mestské sídla,
- ✓ vidiecke sídla.

V európskych krajinách sa používajú rôzne kritéria na určenie mestských sídiel. Najčastejšie sa používa kritérium počtu obyvateľstva a hustota obyvateľstva.

Autorky Belajová – Balážová (2004) konštatujú, že krajiny Dánsko, Fínsko a Švédsko stanovujú minimálny počet obyvateľov pre mestské sídlo 1 000 obyvateľov. Nemecko a Francúzsko majú minimálny počet 2 000 obyvateľov a Holandsko, Rakúsko, Belgicko, Slovensko – 5 000 obyvateľov.

V podmienkach Slovenska sa na základe štatistického kritéria do skupiny vidieckych sídiel zaraďujú sídla s koncentráciou obyvateľstva menšou ako 5 000 obyvateľov.

1.2 Prístupy k definícii vidieka a vidieckych sídiel

Jandourek (2001) a Moravčíková – Kučírková (2007) definujú vidiek ako priestor mimo mestského osídlenia, charakteristický nižšou hustotou obyvateľstva žijúceho predovšetkým v dedinách, prevažne s poľnohospodárskou produkciou spojenou so zvýšenou závislosťou na prírode, tradičnejším životným štýlom, vyššou sociálnou kontrolou, menšou sociálnou heterogenitou, zníženou profesijnou ponukou.

Fáziková (2009) delí prístupy k definovaniu pojmu vidiek do dvoch skupín a to:

1. vidiek ako priestorová jednotka – región s nižším stupňom urbanizácie a s ďalšími črtami súvisiacimi s touto základnou charakteristikou, zahŕňajúci celú krajinu, vrátane miest, ktoré sa v tejto krajine nachádzajú.
2. vidiek ako územná jednotka – ako vidiecka obec (mikroregión) tvoriaca zázemie mesta so svojimi špecifickými charakteristikami a problémami.

Vypracovaním kritérií pre odlíšenie vidieckeho sídla, t.j. dediny od mesta sa, ako píše Hrubý (1996), zaoberá niekoľko vedeckých disciplín, ako: demografia, štatistika, sociológia, urbanistika, právo a administratívne systémy, ekonomické vedy a ďalšie. Jednotlivé kritériá sa odlišujú v charakteristikách typických pre dané vedné disciplíny. Štatistické kritérium – do určitého počtu obyvateľov hovorí o dedine a po jeho prekročení o meste. Nevýhodou tohto stanoveného kritéria je, že po prekročení počtu obyvateľov nemusí dochádzať k zmene kvality sídla. Podľa našich kritérií mesto:

- ✓ je obec s viac ako 5 000 obyvateľmi,
- ✓ má špecifickú mieru ľudnatosti viac ako 100 obyvateľov na 1 ha zastavanej plochy,
- ✓ najmenej 15% domov má 3 a viac bytov,
- ✓ má mestský vodovod a kanalizáciu,
- ✓ má polikliniku s minimálne 5 stálymi lekáorskými miestami,
- ✓ má hotel s minimálne 20 posteľami,
- ✓ má gymnázium, alebo SOŠ,
- ✓ menej ako 10 % obyvateľov pracuje v poľnohospodárstve,
- ✓ má služby nadmiestneho významu,
- ✓ má mestský charakter dopravy, priemyslu a verejného stravovania.

Malé mesto:

- ✓ je obec s viac ako 2 000 obyvateľmi,
- ✓ má špecifickú mieru ľudnatosti 70 obyvateľov na 1 ha zastavanej plochy,
- ✓ aspoň 10 % domov má 3 a viac bytov,

-
- ✓ má celú ZŠ s vyšším počtom tried,
 - ✓ má minimálne 2 stále lekárske miesta, má lekára,
 - ✓ maximálne 15 % obyvateľov pracuje v poľnohospodárstve,
 - ✓ má širšiu sieť služieb a distribúcie.

Dedina je obec, ktorá nespĺňa kritériá pre mesto a malé mesto.

Belajová – Balážová (2004) delia vidiecke sídla v súlade s urbanistickými prístupmi na:

- ✓ samoty – sú to izolované obytné zariadenia, ktoré môžu plniť rôzne funkcie,
- ✓ dedinky – tvoria ich zoskupenia viacerých domov,
- ✓ dediny – zo štatistických a administratívnych kritérií ich tvoria sídla s koncentráciou do 2 000 obyvateľov,
- ✓ mestečká – sú charakterizované ako sídla s viac ako 2 000 obyvateľmi, s hustotou 70 obyvateľov na 100 ha zastavenej plochy s vybudovaným školstvom a vybudovanými službami na úrovni potrieb mestečka.

Vidiecke sídla podľa Gajdoša - Pašiaka (2006) tvoria značnú časť problémových regiónov, ktoré charakterizuje na jednej strane úzka ponuka pracovných príležitostí, malá stabilita a kvalita populácie, horšia dopravná dostupnosť a vybavenosť infraštruktúrou, ale na druhej strane tieto sídla disponujú dobrým životným a sociálnym prostredím, čo zvyšuje ich atraktivitu pre bývanie, územnými rezervami pre bytovú výstavbu, podmienkami na cestovný ruch a turistiku, čo vytvára potenciálne šance na rozvoj.

Problematikou vidieckych sídiel sa zaoberali aj autorky Belajová - Gabašová (2003), ktoré zistili, že vidiecke sídla ponúkajú pre podnikateľskú sféru menej lokalizačných faktorov ako aj nižšiu úroveň ich kvality alebo nižšiu mieru ich komplexnosti. Nižšia podnikateľská aktivita spolu s prevahou malých firiem rodinného typu nevytvára silné finančné zázemie ani väčšiu ponuku pre pracovné sily. Vidiecke sídla ponúkajú nižšie aglomeračné úspory než sídla mestského typu. Súčasne vytvárajú menší trhový priestor pre ponuku tovarov a služieb podnikateľov, pretože ponuku a dopyt po tovaroch a službách v priestore okrem ceny významne ovplyvňuje koncentrácia obyvateľstva.

Zubrický (2003) (in Šolcová, 2006, str. 73) zhrnul najväčšie problémy rurálnych (vidieckych) oblastí do nasledovných bodov:

- ✓ klesajúci trend možnosti zamestnať sa, zamestnanie v službách mimo rurálnej oblasti,
- ✓ podpriemerné platy, nedostatok práce, nízka zamestnanosť žien,

-
- ✓ zhoršená dostupnosť k službám, nedostatok mobility pre rodiny bez áut,
 - ✓ pokles služieb v strediskových obciach ako školy, obchody, pošta, zdravotníctvo,
 - ✓ zlá demografická štruktúra sídiel,
 - ✓ obmedzené možnosti na zábavu a kultúru,
 - ✓ neúspechy pri politickom presadzovaní konkrétnych potrieb vidieckych komunít.

Vidiecke sídla majú svoje špecifické problémy, ktoré vyplývajú jednak z ich vývoja v minulosti, z ich umiestnenia a postavenia v regióne, z nízkej ponuky pracovných miest, z nedostatočne vybudovanej infraštruktúry a demografického vývoja. Vzhľadom k tomu, že časť problémov vidieka súvisí s vybudovanosťou infraštruktúry, ďalšia časť sa bude zaoberať touto témou.

1.3 Infraštruktúra a jej význam

1.3.1 Prístupy k definovaniu pojmu infraštruktúra

Infraštruktúru môžeme definovať z viacerých hľadísk a to buď ako fyzické objekty a zariadenia alebo ako súbor podmienok, ktoré poskytuje.

Infraštruktúra podľa Lacinu (2003) predstavuje celkovú vybavenosť územia, úzko súvisí so zlepšovaním životných podmienok v mestách aj na vidieku.

Papcunová – Gecíková (2007) definujú infraštruktúru ako súhrnný pojem na označenie integrovaného celku vonkajších podmienok výroby a života spoločnosti.

Falťan - Pašiak (2004) chápu infraštruktúru ako základný spoločenský kapitál, ktorý podľa nich je ako rozsiahly súbor všeobecných podmienok potrebný pre priaznivý a vyvážený rozvoj regiónu.

Tušan (2003) dospel k záveru, že infraštruktúra je súhrnom prvkov a sústav, zariadení a inštitúcií. Je nevyhnutným základom zabezpečovania chodu a celkového spoločensko-ekonomického a kultúrneho rozvoja danej krajiny, jej územných celkov – regiónov, ľudských sídiel a tým aj akejkoľvek modernej ľudskej spoločnosti.

Jurová (1999) za infraštruktúru považuje rôzne skupiny výrobných a nevýrobných odvetví národného hospodárstva. Zvyčajne ide o dopravné, telekomunikačné a energetické systémy, tiež aj o školské a zdravotnícke zariadenia a bytovú výstavbu.

Podľa Ivaničku a Ivaničkovej (2007) je infraštruktúra syntetický pojem na označenie súboru vonkajších podmienok pre aktivity vyplývajúce zo života spoločnosti na

konkrétnych územiach. Sú to zariadenia, stavby, inštitúcie nevyhnutné pre prevádzku a rozvoj národného hospodárstva.

Beňová (2005) do infraštruktúry zaraďuje oblasti ako sú:

- ✓ dopravná infraštruktúra: železnice, cesty, letiská, prístavy,
- ✓ spoje: telefónne a telegrafné siete, pošta,
- ✓ zásobovanie energiou,
- ✓ vodárne a kanalizácie,
- ✓ vodné hospodárstvo,
- ✓ zdravotníctvo,
- ✓ školstvo,
- ✓ bytovú výstavbu,
- ✓ kultúrne a rekreačné zariadenia a ďalšie.

Ekonomické subjekty – podniky a domácnosti – môžu podľa Samsona a kol. (2001) získať úžitok z fungujúcich zariadení infraštruktúry.

Dubecová (2000) dospela k záveru, že infraštruktúra patrí medzi základné podmienky rozvoja územia, nakoľko sa správa ako lokalizačný faktor a predstavuje širšie možnosti alokácie podnikateľov a skvalitnenie životných podmienok obyvateľov.

Túto myšlienku viac rozoberajú Maier a Tódtling (1997) keď píšú, že veľká časť infraštruktúry je potenciálne relevantným faktorom pri výbere lokality. Ide najmä o infraštruktúru, ktorú zväčša poskytuje štát ako verejný tovar. Štát preto zohráva dôležitú úlohu pri poskytovaní rôznych infraštruktúrnych zariadení.

Vybudovanosť infraštruktúry je zároveň nevyhnutnou podmienkou pre rozvoj ekonomiky štátu a obyčajne sa, ako uvádza Jurová (1999), buduje v predstihu.

Keďže sa zariadenia infraštruktúry podľa Belajovej – Fázikovej (2004) vyznačujú dlhou životnosťou, je preto potrebné racionálne ich projektovať a realizovať.

V racionálnom rozmiestňovaní infraštruktúry vidia význam aj Papcunová –Gecíková (2007), ktoré konštatujú, že prítomnosť rôznorodých zariadení infraštruktúry podmieňuje:

- ✓ ekonomický a sociálny rozvoj regiónu,
- ✓ alokáciu ekonomických jednotiek v dôsledku šetrenia alokačných nákladov,
- ✓ vytváranie aglomeračných úspor.

Podľa Maiera a Tódtlinga (1997) infraštruktúra často prispieva k prehĺbeniu tendencií

ku koncentrácii, čo autori vysvetľujú tak, že pri priestorovej koncentrácii obchodov toho istého druhu dostáva spotrebiteľ mnohotvárnú ponuku, čím sa zväčšuje šanca, že nájde variant výrobku, ktorý zodpovedá jeho predstave. V očiach spotrebiteľa sa tým zvyšuje atraktivnosť príslušnej oblasti, ktorá tak dokáže pritiahnúť viac dopytu, ako by boli schopné dosiahnuť osamotené obchody.

1.3.2 Význam infraštruktúry z regionálneho hľadiska

Infraštruktúra má z regionálneho hľadiska podľa Hamalovej a kol. (1996) dvojaký význam. Región sa na jednej strane infraštruktúrou (osobitne technickou) otvára svojmu okoliu a na druhej strane vybudovaná infraštruktúra je predpokladom dostupnosti regiónu pre svoje okolie. Na rozvoj regiónov môže infraštruktúra pôsobiť tak stimulačne, ako aj, v prípade jej nedostatočnosti, destimulačne. Jej prítomnosť, najmä základných sietí, tvorí jednu zo základných podmienok celkovej aktivizácie regionálnych zdrojov, vrátane vstupu zahraničného kapitálu.

Dubecová (2000) konštatuje, že rozvoj regiónov ako aj kvalitu života v regiónoch výrazne ovplyvňuje úroveň rozvoja zariadení technickej a sociálnej infraštruktúry. Zároveň autorka dodáva, že územie a infraštruktúra tvoria navzájom jeden funkčný celok. Pretože na jednej strane územie svojím charakterom ovplyvňuje celý komplex zariadení, ktoré sa v ňom nachádzajú alebo budujú, zároveň na druhej strane infraštruktúra pôsobí v regióne ako stimulačný nástroj socio-ekonomického rozvoja. Ale v prípade nedostatočnosti sa však prejavuje jej destimulačný charakter.

Infraštruktúra je podmieňujúcim faktorom ekonomického a sociálneho rozvoja regiónov (Belajová – Fáziková, 2004).

V regionálnom meradle sa vyššia úroveň infraštruktúry prejavuje ako výhoda, pôsobí ako multiplikátor a zvyšuje ekonomický potenciál regiónu. Rôznym dôrazom na rozvoj infraštruktúry je možné ovplyvňovať dynamiku vývoja ekonomiky - v regionálnom i nadregionálnom meradle (Rektořík a kol., 2001).

Podľa záverov Čapkovej (2004) investície do infraštruktúry sa už dlhodobo považujú za príčinu aj následok ekonomického rozvoja. Vo všeobecnosti sa predpokladá, že sú stimulátorom ekonomického rastu územia. Nedostatočná základná technická infraštruktúra je bariérou rastu produktivity miestnych podnikov a prílivu investícií. Komparatívne výhody územia sú redukované slabou infraštruktúrou.

Na rozvoj regiónov, ako píše Vaňová (2006), vplýva rýchla, kvalitná, spoľahlivá, moderná technická a sociálno-ekonomická infraštruktúra spolu s ľudským potenciálom, technológiami a spôsobom riadenia regiónov.

Dubecová (2000) a Chojnický a Czyc (in: Gajdoš - Pašiak, 2006, str. 109) zhodne za najdôležitejšie faktory podmieňujúce regionálny rozvoj považujú: ľudský potenciál, stav prírodného prostredia, technickú infraštruktúru a ekonomickú štruktúru regiónov.

Ivaničková (1998) uvádza, že konkurenčná schopnosť regiónu a jeho ekonomický potenciál závisia od celostnej usporiadanej priestoru, od pripravenosti ľudí „pretaviť“ zdrojový potenciál do ucelenej novej funkčnej a vývojovej celostnosti. Na to je potrebné, aby infraštruktúra, organizácia výroby, technické inovácie, kultúrny horizont obyvateľstva a rozšírenie obyvateľstva tvorili optimálny funkčný celok.

Zlepšenia v infraštruktúre môžu, ako zistil Tvrdoň (2004), redukovať náklady a čas, zvyšovať produktivitu a meniť konkurenčné výhody firiem lokalizovaných v rôznych regiónoch.

Na druhej strane podľa Gajdoša - Pašiaka (2006) pomalé budovanie infraštruktúry vedie k ďalšiemu prehĺbovaniu regionálnych disparít. Prejavuje sa to aj v oslabení záujmu investorov o regióny s nízkou úrovňou infraštruktúry.

Existencia infraštruktúry, ako píše Čapková (2004), bola ešte donedávna znakom dobre vybaveného územia. Dnes sa k existencii tradičnej infraštruktúry pripája aj kritérium jej kvality, t.j. rýchlosť, spoľahlivosť, včasnosť.

1.3.3 Členenie infraštruktúry

Tak ako autori rôzne pristupujú k definícii infraštruktúry, tak infraštruktúru aj členia. Autori: Dubecová (2000), Lacina (2003), Belajová – Fáziková 2004, Papcunová – Gecíková (2007), členia infraštruktúru z pohľadu rozmiestňovania v priestore a uspokojovania základných potrieb obyvateľstva na dve kategórie:

- ✓ technickú infraštruktúru,
- ✓ sociálnu infraštruktúru.

Buček a kol. (2006) rozdeľuje infraštruktúru na dve základné skupiny - technickú infraštruktúru vrátane priemyselných parkov a tzv. „mäkkú infraštruktúru“, kam zaraďuje vybavenie regiónu podpornými službami ako sú školy, oddychové zariadenia, zdravotnícke služby, finančné služby a pod.

Z hľadiska charakteru infraštruktúry a jej diferencovaného vplyvu na regionálny rozvoj Tvrdoň (2004) rozlišuje tzv. „tvrdú infraštruktúru“ (infraštruktúra budovaná investíciami vo forme zariadení) a „mäkkú“ infraštruktúru. K „tvrdéj“ infraštruktúre autor priraduje cestnú sieť, osobnú a nákladnú železničnú dopravu, miestne prístavy, letiská, vodné hospodárstvo, energetickú sústavu.

Najčastejšie autori členia infraštruktúru na technickú a sociálnu. Pre potreby tejto práce tiež budeme používať toto členenie.

1.3.3.1 Technická infraštruktúra

K technickej infraštruktúre Rektořík a kol. (2001) zahŕňa dopravu, energetiku, telekomunikácie, vodné hospodárstvo, ekologické služby a prípadné iné aktivity podobného charakteru.

Autorky: Belajová – Fáziková (2004), Papcunová – Gecíková (2007) do technickej infraštruktúry zahŕňajú:

- ✓ dopravné siete,
- ✓ energetické siete,
- ✓ vodovody a siete,
- ✓ telekomunikačné siete,
- ✓ odpadové hospodárstvo.

Technická infraštruktúra podľa Lacinu (2003) svojimi zariadeniami poskytuje služby verejného charakteru širokým vrstvám spoločnosti. Zároveň vytvára všeobecné produkčné a spotrebné podmienky, súčasne slúži firmám aj obyvateľstvu. Význam technickej infraštruktúry je nepopierateľný v tom, že svojimi jednotlivými zložkami pôsobí ako lokalizačný faktor priemyselných centier, služieb i stredísk cestovného ruchu.

Technická infraštruktúra je, ako píše Belajová – Fáziková (2004), rozvojovým faktorom bezprostredne podmieňujúcim alokáciu firiem, ich výkonnosť a efekty. Je rovnako dôležitá aj pre kvalitu života obyvateľov. Komplexnosť jej vybudovania významne ovplyvňuje ekonomický a sociálny rozvoj, pretože firmy aj obyvateľstvo potrebujú v podstate všetky výkony infraštruktúry, ibaže v rôznej kombinácii. Chýbajúce súčasti technickej infraštruktúry obmedzujú rozvoj.

Zároveň podľa Belajovej - Gabašovej (2003) komplexne vybudovaná technická infraštruktúra vytvára úspory pre obyvateľov i podnikateľov plynúce rovnako

z dopravných nákladov ako aj úsporu nákladov, ktoré by museli vynaložiť z vlastných zdrojov na rozvoj technickej infraštruktúry (napr. voda, plyn, kanalizácia).

Papcunová – Gecíková (2007) uvádzajú, že technická infraštruktúra predstavuje dôležitý rozmiestňovací a rozvojový faktor, t.j. tú časť infraštruktúry, ktorá umožňuje premiestňovanie v priestore. Jej význam pre rozvoj regiónu je nasledovný:

- ✓ vytvára všeobecné produkčné a spotrebné podmienky,
- ✓ vťahuje do ekonomického života aj menej rozvinuté a vzdialené oblasti,
- ✓ umožňuje koncentráciu výroby, prepravu pracovníkov, tovarov a služieb.

Na vidieku podľa Gajdoša - Pašiaka (2006) ešte stále pretrvávajú problémy s budovaním technickej infraštruktúry, ako je plyn, kanalizácia, ekologická infraštruktúra, informačné komunikácie atď. Je to často aj bariéra rýchlejšieho rozvoja agroturistiky, vidieckej turistiky a záujmu podnikateľov.

1.3.3.2 Sociálna infraštruktúra

Sociálna infraštruktúra podľa Rektoříka a kol. (2001) a Rektoříka – Šelešovského a kol. (2002) zaisťuje priestorovú, časovú a proporcionálnu dostupnosť sociálnych služieb a aktivít odvetví zameraných na rozvoj človeka (zdravotníctvo, školstvo, šport, kultúra), bývanie, obchodné siete a sieť verejnej správy.

Dubecová (2000) a Belajová – Fáziková (2004) zistili, že sociálna infraštruktúra je dôležitá najmä pre uspokojovanie potrieb obyvateľstva, zároveň má vplyv aj na rozmiestňovanie niektorých výrob.

Preto, ako uvádzajú autorky Belajová – Fáziková (2004), je rozmiestňovanie sociálnej infraštruktúry spojené najmä so štruktúrou osídlenia a s veľkosťou sídel. Sociálna infraštruktúra sa koncentruje a komplexnejšie rozvíja skôr v sídlach mestského typu. Koncentrácia zariadení sociálnej infraštruktúry je zdrojom aglomeračných úspor, ktoré majú charakter:

- ✓ výhod technického charakteru a to pri výstavbe a prevádzke príslušných zariadení,
- ✓ výhod ekonomických t.j. zvyšujúcich ekonomickú efektívnosť vo výstavbe i prevádzke zariadení, ktoré sú investične náročné (školy, nemocnice...).

Koncentrácia verejných a súkromných zdrojov do priestoru a smerovaná do rozvoja sociálnej infraštruktúry, môže pomôcť dynamike jej rozvoja, pričom sa zachová rôznorodosť a identita vlastníckych foriem. Chce to len úzku spoluprácu medzi štátnou

správou, samosprávou a podnikateľmi.

Podľa Ivaničku – Ivaničkovej (2007) sociálna infraštruktúra zahŕňa najmä zariadenia pre udržanie života a kvality života ľudí, reprodukciu rodiny a pracovnej sily, edukačné zariadenia, zdravotné zariadenia a kultúrne zariadenia.

Infraštruktúrna nedovybudovanosť vidieka podľa Gajdoša - Pašiaka (2006) v sociálnej oblasti komplikuje nielen spoločenské, kultúrne či športové vyžitie, ale i v oblasti školstva, zdravotníctva a sociálnej starostlivosti. Na druhej strane v tejto oblasti charakterizuje situáciu na vidieku aj nevyužívanie existujúcich zariadení, pričom značná časť týchto objektov chátra. Dobudovanie a modernizácie infraštruktúry vidieka je nevyhnutnou podmienkou jeho revitalizácie a modernizácie.

Belajová – Fáziková (2004), Dubecová (2000), Papcunová – Gecíková (2007) k objektom sociálnej infraštruktúry zaraďujú:

- ✓ byty,
- ✓ zariadenia obchodu a stravovania,
- ✓ školské zariadenia, vedecké, výskumné a projektové zariadenia
- ✓ zdravotnícke a sociálne zariadenia,
- ✓ kultúrne zariadenia,
- ✓ rekreačné a športové zariadenia,
- ✓ administratívno-správne zariadenia.

1.4 Oblasti, objekty sociálnej infraštruktúry

Objekty, zariadenia sociálnej infraštruktúry sa pojmovovo čiastočne prekrývajú s objektmi občianskej vybavenosti. Maříková (2003) pod pojem občianska vybavenosť zahŕňa: školu, poštu, policajnú stanicu a zdravotnícke zariadenie, materské školy, zariadenia sociálnej starostlivosti pre seniorov (domovy dôchodcov, zariadenia opatrovateľskej služby) a kultúrne inštitúcie (kino, knižnica a pod.). Pre kvalitu života na vidieku je dôležitá aj dostupnosť obchodu a služieb.

1.4.1 Byty a bytové hospodárstvo

Potreba bývania je podľa Rektoříka a kol. (2001) základnou ľudskou potrebou, ktorú je potrebné chápať ako určitý proces, ako súbor určitých činností obyvateľov bytu, ktorými do značnej miery realizujú reprodukciu svojho života.

Tvrdoň – Hamalová - Žárska (1996) pojem bývanie chápu ako vytvorenie takého

prostredia pre človeka, v ktorom si môže uspokojiť svoje základné životné potreby. Teda v užšom zmysle slova reprezentuje takéto prostredie byt, v širšom zmysle slova obytné prostredie a v najširšom zmysle slova celkové životné prostredie.

Bývanie Rektořík a kol. (2001) definuje ako súbor činností, ktoré súvisia s užívaním obydli. Pritom za obydlie považujú priestor chránený proti nepriaznivým vplyvom prírody a proti nežiaducim kontaktom s ľuďmi (byty, hotely, penzióny, sanatóriá, internáty atď.). Štruktúra činností súvisiacich s užívaním obydli tak formuje priamo alebo sprostredkovanne určitý životný štýl, ktorý je ovplyvňovaný kvalitatívnou úrovňou bývania. Súčasný človek by bez bývania, bez „umelého“, technicky vybaveného kultúrneho obytného prostredia, bez jeho socializačných procesov nemohol existovať.

Autori Dubecová (2000) a Gajdoš - Pašiak (2006) sa zhodli v tom, že bývanie patrí medzi najnaliehavejšie spoločenské problémy SR a to z dôvodu, že vývoj bytového fondu je značne územne diferencovaný. Táto územná diferenciácia sa prejavuje v okresnom pohľade. Súčasné rozmiestnenie bytov a pracovných príležitostí je rozdielne, čo spôsobuje veľkú dochádzku za prácou na celom území SR. Táto kritická situácia postihuje predovšetkým mladú generáciu.

Z hľadiska počtu bytov na 1000 obyvateľov Slovensko v porovnaní s vyspelými západoeurópskymi krajinami značne zaostáva. Vyznačuje sa síce relatívne vysokým podielom mladého bytového fondu s vyšším plošným štandardom, ale i s vysokým podielom neobývaného bytového fondu (asi 16 % v roku 2001), ktorý je vysoký najmä v menej rozvinutých regiónoch so zanedbanou údržbou bytového fondu a výraznými regionálnymi disproporciami medzi dopytom a ponukou bytov (Gajdoš – Pašiak, 2006).

1.4.2 Školstvo a školské zariadenia

Podľa Dubecovej (2000) má každá krajina svoj vlastný systém vzdelávania, ktorý je podložený mnohými legislatívnymi a administratívnymi nástrojmi.

Sústavu zabezpečovania vzdelávania na Slovensku tvorí systém materských, základných, stredných a vysokých škôl (Búšik – Kráľovičová – Maruščáková, 2002).

Ako píše Majlingová (2002) základná škola je deväťročná, jej členenie je:

- ✓ prvý stupeň (1. až 4. ročník),
- ✓ druhý stupeň (5. až 9. ročník).

Existencia školy a materskej školy v obci, ako uvádza Maříková (2003), uľahčuje

život nielen deťom, ale i ich rodičom, ktorí nemusia riešiť problém s dochádzkou inde.

V strednom školstve sa uplatňujú tri druhy škôl: gymnáziá, stredné odborné školy a stredné odborné učilištia a učilištia.

Vzdelávanie podľa Liptákovej (2008) musí reagovať na súčasné i budúce požiadavky trhu práce. Vzdelanejší ľudia sú viac otvorení aktívnej občianskej participácii a menej podliehajú manipulácii a propagande.

Dubecová (2000) konštatuje, že modernizácia vzdelávacej sústavy a jej prepojenie na zamestnanosť v regiónoch ako aj postupné prepojenie systému odborného vzdelávania a zamestnanosti môže vytvoriť dobré podmienky pre ďalší sociálny a ekonomický rozvoj jednotlivých regiónov Slovenska. Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne občanov a ich schopnosti zvyšujú možnosti uplatnenia na neustále sa meniacom trhu práce.

Prítomnosť stredných a vysokých škôl v regióne predstavuje podľa Bučeka a kol. (2006) kľúčový predpoklad budúceho prísunu kvalifikovanej pracovnej sily pre potenciálneho investora, preto znamená výrazný regionálny determinant, aj keď skôr z pohľadu širšieho regiónu. Čím náročnejšie výroby a služby, tým väčší dôraz je kladený na tento faktor. Okrem existujúcich škôl je dôležitá aj flexibilita škôl prispôbiť učebný program potenciálnym investorom. Dôležité sú najmä investície do ľudí s najnižšou kvalifikáciou, pretože ľudia so základným vzdelaním sú prakticky nezamestnateľní.

1.4.3 Zdravotníctvo, zdravotnícke zariadenia

Zdravie nie je len cieľom života, ale ako uvádza Dubecová (2000), predovšetkým prostriedkom k uskutočneniu osobných plánov, životných cieľov a naplneniu šťastného a spokojného života.

Poslaním odvetia zdravotníctvo je chrániť, upevňovať a navracat' zdravie poskytovaním odborných zdravotníckych služieb (Rektořík a kol., 2001).

Zdravotná starostlivosť je súbor pracovných činností, ktoré vykonávajú zdravotnícki pracovníci, vrátane poskytovania liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín, s cieľom predĺženia života fyzickej osoby, zvýšenia kvality jej života a zdravého vývoja budúcich generácií; zdravotná starostlivosť zahŕňa prevenciu, dispenzarizáciu, diagnostiku, liečbu, biomedicínsky výskum, ošetrovateľskú starostlivosť a pôrodnú asistenciu (Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

Zdravotnícke služby sú podľa Majlingovej (2002) hlavnou náplňou činnosti zdravotníctva. Zdravotníctvo môžeme charakterizovať ako odborné aktivity realizované s cieľom chrániť, upevňovať a prinavracieť zdravie.

Majlingová (2002) aj Murgaš (2004) vo svojich prácach členia zdravotnícke služby na:

- ✓ liečebno-preventívnu starostlivosť - poskytuje sa vo forme ambulantnej starostlivosti, ústavnej starostlivosti a lekárenskej starostlivosti,
- ✓ hygienickú a protiepidemiologickú službu, predstavuje najmä lekársku kontrolu zdravotnej neškodnosti prostredia,
- ✓ zdravotnícku výchovu a zdravotnícku osvetu, ovplyvňuje zdravotné povedomie občanov,
- ✓ vedu a výskum v zdravotníctve.

Zdravotnícke služby, podľa zdravotníckych zariadení, v ktorých sú poskytované, Rektořík a kol. (2001) delia nasledovne:

- ✓ zariadenia ambulantnej starostlivosti – ambulancie a polikliniky,
- ✓ nemocnice poskytujú obyvateľom ambulantnú a lôžkovú základnú a špecializovanú diagnostickú a liečebnú starostlivosť, ich súčasťou sú aj nevyhnutné preventívne opatrenia.
- ✓ odborné liečebné ústavy.

Zdravotníctvo sa z regionálneho hľadiska, ako uvádzajú autori Gajdoš - Pašiak (2006), stretáva s problémami nerovnomerného rozloženia zdravotníckych zariadení, najmä špecializovaných, s ich zložitou územnou a dopravnou dostupnosťou a relatívne nízkou úrovňou vybavenosti najmä v prihraničných oblastiach. V niektorých regiónoch je ohrozená prijateľná dostupnosť odbornej zdravotnej starostlivosti.

Podľa Maříkovej (2003) sa vo väčších vidieckych sídlach nachádzajú aj zdravotnícke zariadenia, ale obvykle ide o ambulancie praktického lekára a v lepšom prípade i detského lekára a stomatóloga. Niekde lekár dochádza iba v niektoré dni v týždni.

1.4.4 Sociálne služby a sociálne zariadenia

Podľa Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách je sociálna služba odborná činnosť, obslužná činnosť, ďalšia činnosť alebo súbor týchto činností. Sociálna služba sa vykonáva najmä prostredníctvom sociálnej práce, postupmi zodpovedajúcimi poznatkom spoločenských vied a poznatkom o stave a vývoji poskytovania sociálnych služieb.

Sociálne služby, ako konštatuje Matoušek (2007), chránia občana tým, že v jeho

prospech niečo konajú. Poskytujú ich inštitúcie verejnoprávne alebo súkromné. V druhom prípade je však štát ako garant dodržiavania základných ľudských práv povinný formou periodického preverovania činnosti týchto súkromných subjektov a prideľovaním licencií zaručiť občanom, že tieto inštitúcie budú vykonávať to, k čomu sa zaviazali. Sociálno-demografická analýza umožňuje rýchly a podložený odhad potrebných sociálnych služieb. Nemôže však predpokladať niektoré externé faktory, napr. zmeny v legislatíve, ekonomické zmeny vyvolané globálnymi vplyvmi.

Cieľom sociálnych služieb je podľa Rektoříka a kol. (2001) predovšetkým snaha o to, aby občan znovu získal schopnosť zabezpečovať si svoje potreby vlastným pričinením alebo pomáhať mu počas doby, keď to nie je schopný sám. Sociálne služby sa poskytujú v rámci sociálnej pomoci, i keď sú chápané v praxi samostatne.

Majlingová (2002) člení sociálne služby nasledovne: opatrovateľská služba, prepravná služba, organizovanie spoločného stravovania, starostlivosť v zariadeniach sociálnych služieb, sociálne pôžičky. Najrozsiahljšia časť sociálnych služieb sa poskytuje v sociálnych zariadeniach, ktorými podľa autorky sú:

- ✓ domov sociálnych služieb,
- ✓ domov dôchodcov,
- ✓ zariadenie chráneného bývania,
- ✓ detský domov,
- ✓ domov pre osamelých rodičov,
- ✓ stanica opatrovateľskej služby,
- ✓ zariadenie pestúnskej starostlivosti,
- ✓ útulok,
- ✓ krízové stredisko,
- ✓ resocializačné stredisko,
- ✓ rehabilitačné stredisko,
- ✓ zariadenie opatrovateľskej služby.

Matoušek (2007) o sociálnych službách píše, že sa poskytujú ľuďom spoločensky znevýhodneným, s cieľom zlepšiť kvalitu ich života, prípadne ich v maximálne možnej miere začleniť do spoločnosti, alebo spoločnosť chrániť pred rizikami, ktorých sú títo ľudia nositeľmi. Preto sociálne služby zohľadňujú jednak osobu užívateľa, tak jeho rodinu, skupiny do ktorých patrí, prípadne záujmy širšieho spoločenstva.

Sociálne služby sú podľa názoru Gajdoša - Pašiaka (2006) poznačené nedostatočnou sieťou zariadení a ich situovaním v zastaranom domovom fonde, nárastom počtu ich užívateľov a nedostatočnými kapacitami najmä v niektorých typoch zariadení. Zariadenia sociálnej starostlivosti sú nerovnomerne rozložené vo vzťahu k potrebám, majú nedostatok kapacít a chýbajú moderné formy sociálnej starostlivosti. Najmä vo väčšine problémových regiónov (i na úrovni obcí), ktoré charakterizuje prestarnutosť populácie, zariadenia sociálnej starostlivosti chýbajú.

1.4.5 Obchod a služby

Payne (1993) definuje službu ako činnosť, ktorá má v sebe určitý prvok nehmateľnosti a vyžaduje určitú interakciu so zákazníkom alebo s jeho majetkom. Výsledkom služby nie je prevod vlastníctva. Služba môže viesť k zmene podmienok a jej produkcia môže ale nemusí byť úzko spojená s fyzickým produktom. Služby sú dôležitou súčasťou ekonomiky, ich rast spôsobuje celý rad faktorov, najmä demografické, sociálne, ekonomické a politické zmeny.

Služby Rektořík a kol. (2001) chápe ako konanie a poskytovanie v prospech iného za úplatu alebo bezplatne.

Medzi služby Payne (1993) zaraďuje aj nasledovné činnosti:

- ✓ maloobchod a veľkoobchod,
- ✓ obchodné, profesionálne a osobné služby.

Kvalitu služieb môžeme podľa tohto autora skúmať z dvoch hľadísk: ako internú kvalitu a ako externú kvalitu. Interná kvalita sa opiera o dodržanie určitých technických špecifikácií a noriem kvality. Externá kvalita je naopak určená relatívnou kvalitou vnímanou zákazníkom. Kvalita musí byť vždy hodnotená z pohľadu zákazníka. Dôležité je aby sme pri hodnotení vychádzali zo skutočných názorov a pocitov zákazníka a nie z našich predstáv o jeho prianiach a požiadavkách.

Orbánová – Velichová (2008) definujú obchod na jednej strane ako činnosti, ktoré zabezpečujú kúpu a predaj statkov a služieb a na druhej strane ako podnikateľské subjekty, ktoré vykonávajú obchodnú činnosť. Maloobchod predstavuje činnosti, zamerané na predaj tovaru konečným spotrebiteľom a na ich použitie. Autorky maloobchodné predajne členia nasledovne:

- ✓ špecializované predajne,
- ✓ menšie samoobsluhy,

-
- ✓ pultové predajne,
 - ✓ obchodné domy,
 - ✓ supermarkety,
 - ✓ hypermarkety,
 - ✓ diskontné predajne.

K obchodu a službám na vidieku píše Maříková (2003) že, pre kvalitný život obyvateľov je dôležitá možnosť zaobstarat' si základné potraviny v mieste bydliska. Je pravda, že na vidieku má stále veľa ľudí možnosť si niektoré potraviny zabezpečiť vlastnými silami, ale ešte stále zostáva veľa vecí, ktoré si potrebujú kúpiť.

1.4.6 Kultúra a kultúrne zariadenia

Kultúra podľa Majlingovej (2002) predstavuje celistvý vnútorne členený systém spoločenských a individuálnych činností a aktivít zameraný a vychádzajúci z potrieb spoločenského rozvoja vo forme zhmotnených a duchovných statkov prelínajúci sa do viacerých odvetví a oblastí spoločenského života.

Rektořík – Šelešovský a kol. (2002) konštatujú, že kultúra je významným faktorom života občianskej spoločnosti a prispieva k rozvoju intelektuálnej, emocionálnej a morálnej úrovne každého človeka. Preto jedným z cieľov regionálnej politiky je podpora rozvoja kultúry, a to nielen v oblasti kultúrnych pamiatok, ale aj v oblasti rozvoja spoločenského života, ktorý je okrem iného ovplyvňovaný množstvom kultúrnych akcií, dostupnosťou kultúrnych zariadení ako sú kiná, divadlá, knižnice a pod.

Kultúra je, ako píše Búšik – Kráľovičová – Maruščáková (2002), súčasťou histórie a súčasnosti národa. Je nielen vonkajším prejavom, ale hlavne vnútorným znakom kvality života jednotlivca a spoločnosti. Utvára sa najmä rodinnou výchovou, predškolským a školským vzdelávaním, rôznymi aktivitami, vplyvom okolia.

Úroveň kultúrneho života regiónu nie je určovaná iba množstvom a kvalitou sprístupnených kultúrnych pamiatok, či počtom knižníc a ich vybavením, ale má ďaleko širší záber a to najmä oblasti:

- ✓ podpora profesionálnej umeleckej tvorby a rozvoj neprofesionálnych umeleckých aktivít,
- ✓ starostlivosť o tradičnú ľudovú kultúru a obnova lokálnych kultúrnych tradícií,
- ✓ podpora kultúrnych aktivít ako doplnkových programov osvetových projektov,
- ✓ podpora verejnej prezentácie zbierkových fondov,

-
- ✓ podpora občianskych aktivít vo veciach starostlivosti o kultúrne dedičstvo,
 - ✓ podpora kultúrnych aktivít národnostných menšín (Rektořík – Šelešovský a kol. 2002).

Kultúrne poslanie vo vidieckej komunite podľa Moravčíkovej - Kučírkovéj (2004) plnia najmä kultúrne zariadenia v obci a to kultúrny dom, knižnica, prípadne kino. Moderný vidiek by mal spĺňať aj sociokultúrnu funkciu - udržiavanie a rozvoj kultúrnych hodnôt a tradícií v nadväznosti na tie, ktoré môžu napomáhať pri riešení súčasných spoločenských problémov.

Gajdoš - Pašiak (2006) konštatujú, že stav kultúry v regiónoch je odrazom zložitej ekonomickej situácie väčšiny regiónov, ale prejavuje sa tu aj istá snaha o rozvoj lokálnej kultúry – najmä tradícií. Existujúca hustá sieť regionálnych kultúrnych zariadení profesionálneho a záujmového charakteru je ohrozovaná narastajúcim deficitom vo financovaní kultúrnych zariadení a starostlivosti o kultúrne dedičstvo.

1.4.7 Športové a rekreačné zariadenia

Podľa Európskej charty o športe sa športom rozumejú všetky formy telesných aktivít, ktoré prostredníctvom príležitostnej alebo organizovanej účasti vedú k preukazovaniu alebo zvyšovaniu telesnej zdatnosti a duševnej pohody, formujú sociálne väzby alebo umožňujú dosahovať výsledky v súťažiach na všetkých úrovniach.

Podľa Článku 4. Odporúčanie č. R (92) 13 miera účasti verejnosti na športe závisí aj od kapacity, rozmanitosti a prístupnosti zariadení, preto ich celkové plánovanie sa považuje za záležitosť verejných orgánov. Pri rozhodovaní o tom, ktoré zariadenia sa majú poskytnúť verejnosti, je potrebné brať do úvahy všetky existujúce štátne, súkromné, komerčné a iné zariadenia. Zodpovedné subjekty zohľadnia národné, regionálne a miestne požiadavky a príjmu opatrenia na zabezpečenie správneho riadenia športových zariadení a na ich bezpečné a plné využitie.

A podľa Článku 5. v snahe podnecovať športové návyky medzi mládežou, rozvíjať jej fyzickú zdatnosť a nadobúdať športové zručnosti je potrebné prijať opatrenia zamerané na:

- ✓ vytvorenie vhodných príležitostí pre ďalšie pestovanie športu po skončení povinnej školskej dochádzky,
- ✓ podporu rozvoja spolupráce medzi školami alebo inými výchovno-vzdelávacími zariadeniami, školskými športovými klubmi a miestnymi športovými klubmi,
- ✓ úpravu a rozvoj využitia športových zariadení školami a miestnou komunitou,

-
- ✓ vytváranie takej spoločenskej atmosféry, aby rodičia, učitelia, tréneri a vedúci viedli mládež k pravidelnému telesnému cvičeniu (Odporúčanie č. R (92) 13).

Zotavovacie činnosti, ako uvádzajú Tvrdoň – Hamalová - Žárska (1995), sú v jednotlivých regiónoch zastúpené diferencovane pokiaľ ide o šírku poskytovaných služieb ako i poskytovaných foriem (poznávacia turistika, rekreácie, liečba). Každodenné formy zotavenia by malo zabezpečovať miesto bydliska (sídlo), ostatné sa sústreďujú v prírodnom prostredí mimo sídla. Na úrovni regiónu je dôležité vytvárať podmienky pre poskytovanie služieb v rámci víkendovej formy zotavenia. Táto forma zotavenia by mala byť dostupná v okruhu maximálne 60 km od sídla bývania.

Veselá (2004) považuje cestovný ruch za jeden z najvýznamnejších mechanických pohybov ľudstva, do ktorého sa každoročne zapájajú milióny obyvateľov celej planéty. Veľakrát sa nemalou mierou podieľa na výsledkoch národného hospodárstva a je významným zamestnávateľom.

Gúčík (2000) člení cestovný ruch podľa motívu, účelu na: rekreačný, športový (dobrodružný), kultúrny, kúpeľný (zdravotný) a obchodný.

Kuliffay (2007) píše o novej stratégii rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky, ktorá stanovuje 5 ťažiskových foriem cestovného ruchu, na ktoré má Slovensko najlepšie predpoklady, a to v závislosti od príslušnej lokality alebo regiónu. Sú nimi tieto:

- ✓ letná turistika a pobyt pri vode,
- ✓ kúpeľný a zdravotný cestovný ruch,
- ✓ zimný cestovný ruch a zimné športy,
- ✓ mestský a kultúrny cestovný ruch,
- ✓ vidiecky cestovný ruch a agroturistika.

Vidiecky cestovný ruch podľa Gúčíka (2000) zahŕňa súbor činností spojených s cestovaním a pobytom ľudí vo vidieckom prostredí. Zvyčajne ide o činnosti spojené s návratom k prírode, s možnosťou ubytovania vo vidieckych domoch, kde súčasťou ponuky je aj možnosť stravovania sa alebo vlastnej prípravy stravy a vykonávanie rozličných činností spojených s pobytom na vidieku. Súčasťou vidieckeho cestovného ruchu je aj agroturistika, ktorá je spojená s uspokojovaním potrieb ľudí u agropodnikateľa alebo v poľnohospodárskom podniku.

Podľa Kasanickej (2006), agroturizmus ako špecifická forma cestovného ruchu vedie k bezprostrednému využívaniu prírody a krajiny vidieka, je charakteristický priamym

vzťahom k poľnohospodárskym prácam alebo usadlostiam s poľnohospodárskou funkciou.

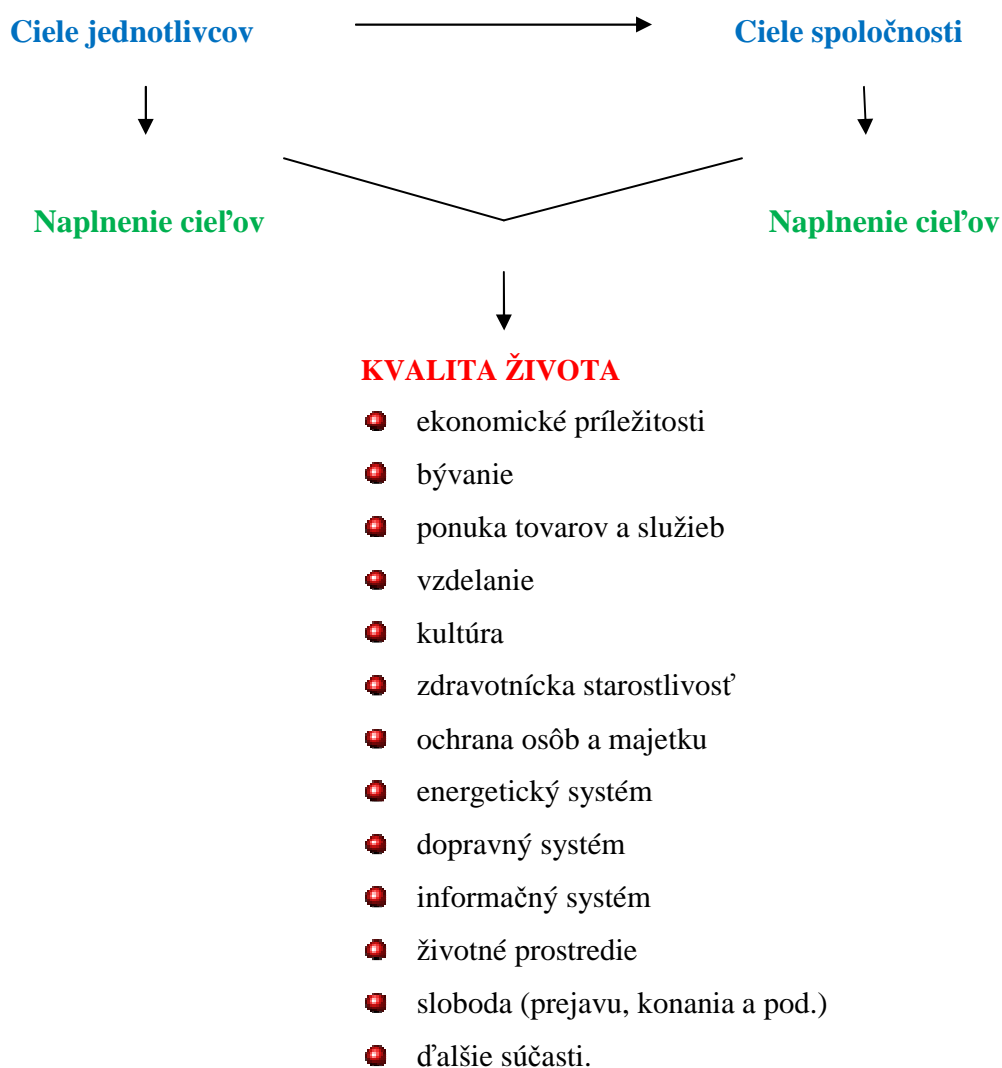
1.5 Kvalita života

1.5.1 Definícia pojmu kvalita života

Človek ako jednotlivec, ale tiež spoločnosť, si pred seba kladú určité ciele, ktoré chcú uskutočniť. Tieto ciele sú najrôznejšie. Miera naplnenia cieľov jednotlivcov, ale i celého spoločenstva, vyjadruje podľa Belajovej – Balážovej (2004) kvalitu života. Vo vecnej podobe kvalitu života vytvárajú súčasti uvedené v schéme 1.

Schéma 1

Zosúladenie cieľov jednotlivcov a spoločenských cieľov

Zdroj: BELAJOVÁ, A. – BALÁŽOVÁ, E. 2004. *Ekonomika a manažment územnej samosprávy*. Nitra : SPU v Nitre, 2004. s. 183. ISBN 80-8069-458-3, str. 3

Kvalita života predstavuje niečo, čo prekračuje čisto materiálne potreby. Životné podmienky napríklad zahŕňajú prevládajúce typy svetových názorov, náboženstvo, spôsob šírenia ideológie, stav kultúry a pod. (Barát – Moravčíková – Kučírková, 2007).

Ako píše Fahey et al. 2004 (in: Žúdel – Mojžiš - Sedlačko, 2007 str. 24) v podmienkach výskumu konceptu v Európskej únii pojem „kvalita života“ predstavuje celkovú úroveň blahobytu jednotlivcov.

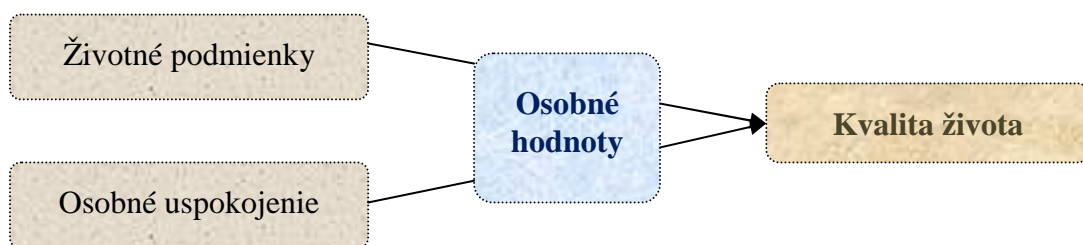
Vo svojich prácach Horňák - Rochovská (2007) a Fáziková (2009) zistili, že kvalita života je výsledkom vzájomného pôsobenia sociálnych, zdravotných, ekonomických a environmentálnych podmienok, týkajúcich sa ľudského a spoločenského rozvoja.

Kvalita života podľa Andráška (2008) predstavuje mimoriadne komplexný, jednoznačným spôsobom „neuchopiteľný“ fenomén. Môžeme ju voľne definovať ako mieru, s akou súbor charakteristík života jednotlivca spĺňa jeho individuálne požiadavky, alebo ako kvalitatívne ohodnotenie ľudského života, v subjektívnej rovine vyjadrené pocitom šťastia alebo spokojnosti, ktoré je výsledkom vplyvu a vzájomnej interakcie externých a interných faktorov na život človeka.

Gajdoš (2002) dospel k záveru, že kvalita života je tesne prepojená na hodnotový systém, na ktorom je založená. Hodnotový systém je ale práve dnes kľúčovým problémom, lebo práve on je výrazom hlbokej krízy človeka z hľadiska jeho spôsobu života.

Kvalita života ako kombinácia životných podmienok a uspokojenia potrieb hodnotená váhou osobných hodnôt jednotlivca uvedená v obrázku 1.

Obrázok 1
Kvalita života hodnotená váhou osobných hodnôt jednotlivca

Zdroj: Felce and Perry, 1995, str. 95 (in: FÁZIKOVÁ, M. 2009. Determinanty kvality života vo vidieckych oblastiach SR. Konceptia výskumu na FEŠRR do roku 2015. In *Acta regionalia et environmentalica* 1/2009. roč. 6. Nitra : SPU v Nitre, s. 1-5. ISSN 1336-5452), str. 3, vlastné spracovanie

Autori Půček – Kocourek (2005) vysvetľujú, že kvalita života je pojem každému zrejmy, ale obtiažne sa popisuje. Je to dané tým, že pre jednotlivca znamená kvalita života v podstate jeho predstavu o naplnení osobného šťastia a predstava každého jednotlivca o naplnení osobného šťastia je iná. Ide o osobnú spokojnosť (nespokojnosť) jednotlivca ako sa mu v meste alebo regióne žije. Do toho vstupuje celý rad faktorov, napr. jeho osobná či rodinná situácia, zdravie, spokojnosť s bývaním, spokojnosť s prácou, s využívaním voľného času, s okolitým prostredím, susedské vzťahy, spokojnosť so službami v meste a podobne.

Žúdel - Mojžiš - Sedlačko (2007) konštatujú, že ucelená definícia kvality života je často nahrádzaná opisom indikátora, ktorý ju má merať alebo opisom konceptu ako takého. Namiesto definície sa teda najčastejšie uvádza zoznam určitých atribútov alebo dimenzií. Najčastejšie sa do zoznamov atribútov kvality života zahŕňajú premenné ako bezpečnosť, kvalita a miera prístupu k verejným službám, životná úroveň, atraktivnosť prostredia.

Andráško (2005) vo svojej práci rozlišuje dva rozmery, pohľady na kvalitu života:

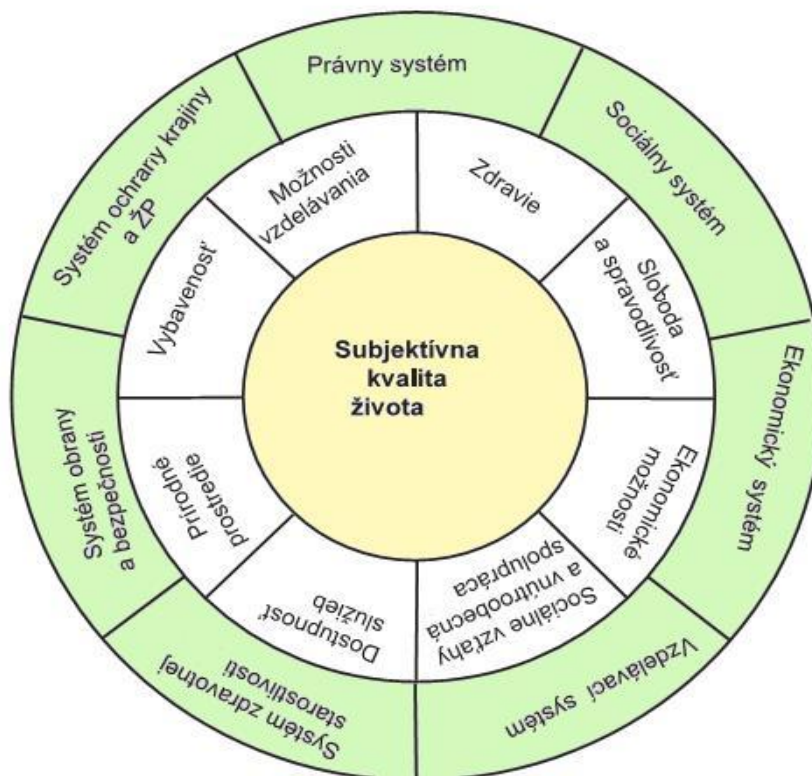
- a) osobná (súkromná, individuálna) kvalita života, ktorá sa primárne vzťahuje k jednotlivcovi a má prevažne opisný charakter. Z hľadiska terminológie a významu sa svojím obsahom približuje k pojmu individuálne blaho,
- b) sídelná (spoločenská, „komunitná“) kvalita života, ktorá vykazuje menej subjektívny charakter, vzťahuje sa viac k danej územnej či administratívnej jednotke (napr. obec) a je viac orientovaná na celoplošné problémy.

Hornák - Rochovská (2007) a Fáziková (2009) zhodne vnímajú kvalitu života na jednej strane ako objektívne podmienky na dobrý život a na druhej strane subjektívne prežívanie dobrého života. Objektívna stránka kvality života je o napĺňaní sociálnych a kultúrnych potrieb v závislosti od materiálneho dostatku, spoločenskej akceptácie jednotlivca a fyzického zdravia. Na meranie je možné používať tzv. „tvrdé dáta“ – získavané z primárnych a sekundárnych štatistických zdrojov. Subjektívna stránka kvality života je o dobrom pocite, pohode a spokojnosti s vecami okolo nás. Na meranie sa používajú tzv. „mäkké dáta“ – získavané prostredníctvom prieskumov verejnej mienky.

Podľa Milotovej (2008) subjektívna a objektívna stránka kvality života sa navzájom dopĺňajú a len spoločne tvoria kvalitu života.

Obrázok 2

Schéma komplexnej kvality života

Zdroj: FÁZIKOVÁ, M. 2009. Determinanty kvality života vo vidieckych oblastiach SR. Konceptia výskumu na FEŠRR do roku 2015. In *Acta regionalia et environmentalica* 1/2009. roč. 6. Nitra : SPU v Nitre, s. 1-5. ISSN 1336-5452, str. 3

Objektívnu a subjektívnu stránku kvality života podľa Fázikovej (2009) ovplyvňujú nasledovné faktory:

- ✓ globálne politické spoločenské prostredie,
- ✓ politické, ekonomické, sociálne a environmentálne prostredie, podmienky v štáte,
- ✓ úroveň rozvoja konkrétneho sídla, v ktorom jednotlivec žije,
- ✓ osobnostné charakteristiky jednotlivca (hierarchia životných hodnôt).

Každá z vyššie uvedených úrovní má svoju štruktúru, ktorá ovplyvňuje mieru uspokojovania objektívnej a subjektívnej stránky kvality života jednotlivca.

1.5.2 Vplyv regionálnej ekonomiky na kvalitu života

Maier - Tödting (1998) a Samson a kol. (2001) píšú, že sociálnym cieľom regionálnej politiky je zabezpečenie primeranej kvality života obyvateľov vo všetkých oblastiach štátu. Kvalitu života nemožno merať jediným agregovaným indikátorom, preto sa regionálna politika pokúša zabezpečiť určitú minimálnu úroveň v jednotlivých oblastiach ako je práca,

bývanie, vzdelávanie, zásobovanie, doprava, rekreácia atď.

Nato, aby sa mohla naplniť kvalita života obyvateľstva v každej spoločnosti, je potrebné podľa Belajovej - Balážovej (2004) vytvoriť podmienky. Postaviť školy a zabezpečiť ich prevádzku, vybudovať cesty, komunikačné siete, vytvoriť podmienky pre zdravotnú starostlivosť, zabezpečiť ponuku rôznorodých tovarov a služieb, atď.

Preto sa regionálna samospráva musí uistiť, že v regióne sú k dispozícii všetky potrebné zariadenia, ktoré prispievajú k zvýšenej kvalite života. Mali by sa podieľať na zvyšovaní kvality takých inštitúcií, ako sú hotely, reštaurácie, kvalitné športové strediská, ako aj zabezpečenie čo najširšej ponuky na trávenie voľného času (Buček a kol., 2006).

Gajdoš – Pašiak (2006) píše, že skvalitňovanie životných podmienok obyvateľstva vidieckych regiónov spočíva najmä v zlepšení podmienok na prácu, bývanie, podnikanie, služby, v stabilizácii obyvateľov, najmä mladých ľudí, vo vidieckych sídlach. Je preto potrebné podporovať taký priestorový rozvoj, ktorý bude prispievať k zlepšeniu kvality každodenného života vo vzťahu k bývaniu, práci, kultúre, zdraviu, vzdelávaniu a voľnému času poskytovaním sociálnych, hospodárskych, zdravotných, vzdelávacích a kultúrnych zariadení, ktoré zodpovedajú požiadavkám rôznych sociálnych vrstiev obyvateľstva a sú zriadené tam, kde sa optimálne využívajú.

2 Cieľ práce

Infraštruktúra vo všeobecnosti predstavuje významný lokalizačný faktor a sociálna infraštruktúra svojimi zariadeniami uspokojuje potreby obyvateľstva a koncentrácia zariadení prináša aglomeračné úspory. Keďže rozmiestnenie zariadení je spojené so štruktúrou osídlenia a veľkosťou sídiel, vo vidieckych oblastiach nastáva problém s nedovybudovanosťou infraštruktúry, čo priamo vplyva na kvalitu života obyvateľov.

Hlavným cieľom diplomovej práce bolo zhodnotenie súčasnej situácie vo vybudovanosti sociálnej infraštruktúry vidieckych obcí okresu Poltár, skúmanie jej vplyvu na kvalitu života z pohľadu subjektívneho vnímania obyvateľov v danej oblasti.

Hlavný cieľ bol rozdelený do čiastkových cieľov:

- ✓ stručná charakteristika sociálno-ekonomickej úrovne rozvoja vybraných vidieckych obcí okresu Poltár,
- ✓ analýza sociálnej infraštruktúry v skúmanom území,
- ✓ zisťovanie vplyvu vybudovanosti zariadení sociálnej infraštruktúry na kvalitu života obyvateľstva v danom území prostredníctvom dotazníka,
- ✓ zhodnotenie vplyvu vybudovanosti sociálnej infraštruktúry na kvalitu života obyvateľstva v danom území,
- ✓ návrhy a odporúčania,
- ✓ formulovanie záverov.

3 Metodika práce a metody skúmania

Metodiku práce a pracovné postupy sme volili tak, aby sme naplnili stanovený cieľ diplomovej práce. V prvom rade sme sa zamerali na štúdium teoretických východísk a zbieranie materiálov, informácií a podkladov.

Subjektom skúmania bol okres Poltár a obce okresu Poltár: Breznička, Cinobaňa, České Brezovo, Ďubákovo, Hradište, Hrnčiarska Ves, Hrnčiarske Zalužany, Kalinovo, Kokava nad Rimavicou, Krná, Mládzo, Málinec, Ozdín, Poltár a mestské časti Slaná Lehota a Zelené, Rovňany, Selce, Sušany, Uhorské, Utekáč, Veľká Ves a Zlatno.

Subjekt skúmania sme charakterizovali podľa:

- ✓ jeho polohy, rozlohy a hustoty obyvateľov na km²,
- ✓ počtu obyvateľov celkom a počtu obyvateľov podľa pohlaví,
- ✓ vekovej štruktúry obyvateľov, indexu starnutia a priemerného veku,
- ✓ demografického vývoja,
- ✓ nezamestnanosti a ekonomickej sily.

Časový rad zachytáva obdobie rokov 2001 - 2008.

3.1 Charakteristika objektu skúmania

Objektom nášho skúmania bola vybudovanosť sociálnej infraštruktúry a zistenie a zhodnotenie jej vplyvu na kvalitu života obyvateľov vo vidieckych obciach okresu Poltár. Pri skúmaní vybudovanosti sociálnej infraštruktúry v sledovanom okrese sme sa zamerali na tieto oblasti:

- ✓ byty, domy a bytovú výstavbu:
 - ❖ počty bytov a domov v obciach sledovaného okresu,
 - ❖ vývoj počtu začatých, rozostavaných a dokončených bytov a domov,
- ✓ kultúru a kultúrne zariadenia:
 - ❖ vývoj počtu kultúrnych domov, múzeí, knižníc, kín,
 - ❖ zmapovanie fungujúcich súborov,
- ✓ obchodnú sieť a služby:
 - ❖ vývoj počtu jednotlivých typov prevádzok poskytujúcich služby občanom,
- ✓ školstvo a školské zariadenia:
 - ❖ vývoj počtu materských, základných a stredných škôl,
 - ❖ vývoj počtu žiakov na školách v hodnotenom okrese,

-
- ❖ vývoj počtu tried na školách v hodnotenom okrese,
 - ✓ sociálne zariadenia a sociálne služby:
 - ❖ vývoj počtu sociálnych zariadení nachádzajúcich sa na sledovanom území,
 - ❖ vývoj počtu lôžok v sociálnych zariadeniach,
 - ✓ zdravotníctvo a zdravotnícke zariadenia:
 - ❖ vývoj počtu ambulancií a zdravotníckych zariadení nachádzajúcich sa na sledovanom území,
 - ❖ vývoj počtu lekární nachádzajúcich sa na sledovanom území,
 - ✓ športové a rekreačné zariadenia:
 - ❖ vývoj počtu športových a rekreačných zariadení nachádzajúcich sa na sledovanom území,
 - ❖ vývoj počtu lôžok v rekreačných zariadeniach vybudovaných v okrese.

3.2 Pracovné postupy

V prvom rade sme sa zamerali na štúdium teoretických východísk a zbieranie materiálov, informácií a podkladov.

Vlastnú prácu sme rozčlenili do dvoch základných, na seba nadväzujúcich častí. Prvá časť práce obsahuje spracované teoretické východiská zamerané na definovanie sídel a vidieckych sídel, popísanie infraštruktúry, charakterizovanie sociálnej infraštruktúry. V rámci sociálnej infraštruktúry sme sa podrobnejšie zamerali na bytovú výstavbu, kultúrne zariadenia, poskytovanie služieb, školstvo a školské zariadenia, sociálne a zdravotnícke zariadenia, športové a rekreačné zariadenia. V závere prvej časti sme definovali pojem kvality života a vplyvy pôsobiace na kvalitu života.

Druhá časť práce začína vytýčením cieľa práce a stanovením metodiky práce a použitých metód a vymedzením spracovávaných materiálov a podkladov. Pokračuje charakteristikou skúmaného územia - okresu Poltár. Ďalej nasleduje analýza úrovne vybudovanosti okresu zariadeniami sociálnej infraštruktúry, zistenie a zhodnotenie ich vplyvu na kvalitu života z pohľadu subjektívneho chápania obyvateľstva v danom území, formulovanie návrhov a odporúčaní a záver.

3.3 Spôsob získania údajov a ich zdroje

Literárne zdroje, rôzne informačné materiály, informácie, údaje a podklady sme

získali z knižníc, verejne dostupných internetových portálov, z informačných materiálov Banskobystrického kraja. Okrem literárnych zdrojov využitých pre štúdium teoretických východísk a spracovaných v časti 1 sme v práci použili a spracovali informácie získané z:

- ✓ štatistických ročeniek SR a Banskobystrického kraja vydaných ŠÚ SR,
- ✓ štatistických údajov zistených pri sčítaní obyvateľov, domov a bytov k 26.5.2001,
- ✓ metodickej príručky - Štandardy minimálnej vybavenosti obcí, ktorú sme použili ako objektívny ukazovateľ pri hodnotení priemerného počtu obyvateľov na jeden a pri pre počte obyvateľov na 1 lekárske miesto. Vzhľadom k tomu, že v uvedenej príručke sú ostatné kritériá formulované pre kategóriu obcí do 5000 obyvateľov a potom nad 5000 obyvateľov a príručka nezohľadňuje malé obce, ktoré v okrese prevládajú, pri hodnotení ostatných zariadení sociálnej infraštruktúry sme príručku nepoužili,
- ✓ bakalárskej práce na tému: Vybavenie vidieckych sídiel vo vybranom regióne vybranými zariadeniami sociálnej infraštruktúry,
- ✓ riadených rozhovorov – pri riadenom rozhovore boli oslovení:
 - ❖ vybraní pracovníci obecných úradov, ktorým boli položené otázky zamerané na zistenie stavu, počtu a využívania objektov sociálnej infraštruktúry v obci,
 - ❖ riaditelia škôl a vedúca spoločného školského úradu, ktorý boli položené otázky zamerané na zistenie počtu žiakov a tried v jednotlivých školách v minulých rokoch a očakávaný stav žiakov pre budúci školský rok,
 - ❖ vybraní lekári poskytujúci zdravotnícke služby v skúmanom území,
- ✓ údajov získaných z anketového prieskumu, ktorým boli oslovení obyvatelia iných obcí skúmaného okresu prichádzajúci do mesta Poltár za účelom zistenia účelu ich návštevy. V tomto anketovom prieskume bolo vykonaných celkom 36 ankiet a oslovených 751 návštevníkov mesta Poltár. Anketu sme vykonali na miestach s častým výskytom občanov t.j. 30 ankiet na zastávkach spojov a 6 ankiet na miestach, kde obyvatelia čakali na vybavenie u lekára a na úradoch. Predmetom anketového prieskumu bolo zistenie: veku, pohlavia a účelu návštevy mesta Poltár (anketový prieskum tvorí prílohu 2),

-
- ✓ podkladov a údajov získaných z dotazníkového prieskumu. Celkom bolo rozdanych pre obyvateľov všetkých obcí okresu 750 dotazníkov, ktorými sme oslovili náhodne vybraných obyvateľov každej obce okresu. V prvej etape v decembri 2009 a januári 2010 spolu 300 dotazníkov, potom v druhej etape realizovanej vo februári 2010 sme rozdali 450 dotazníkov. Naším cieľom bolo vrátenie celkom aspoň 300 dotazníkov, ktoré by sme mohli spracovať. Dotazník má 4 časti (tvorí prílohu 3), obsahuje celkom 10 otázok :
 - ❖ I. časť obsahuje 4 otázky, z toho 3 zatvorené a 1 otvorenú. Otázky boli zamerané na zistenie: veku, pohlavia, vzdelania a miesta bydliska,
 - ❖ II. časť je zameraná na zistenie, aké zariadenia sociálnej infraštruktúry a nimi poskytované služby sa v obci nachádzajú a ako často ich obyvatelia využívajú. Obsahuje 1 otázku, ktorá má 7 podotázok,
 - ❖ III. časť je zameraná na zistenie dostupnosti obyvateľov k službám, obsahuje 1 otázku so siedmimi podotázkami,
 - ❖ IV. časť obsahuje 4 otvorené otázky, ktoré sme zamerali na zistenie vplyvu absentujúcich služieb na kvalitu života obyvateľov hlavne zo subjektívneho ponímania, kam dochádzajú za chýbajúcimi službami, aký dopravný prostriedok využívajú pri ceste za chýbajúcimi službami a o aké služby by mali záujem.

3.4 Použité metódy vyhodnotenia a interpretácie výsledkov

Pre naplnenie stanoveného cieľa práce sme použili nasledovné metódy:

- ✓ metóda analýzy – rozčlenenie javu na jeho prvky a vymedzenie vzájomných súvislostí, použitá v časti: Charakteristika okresu Poltár, Analýza sociálnej infraštruktúry v okrese Poltár a v Závere,
- ✓ metóda syntézy – skúmanie javu ako celku zloženého z prvkov, použitá v časti: Zhodnotenie vybudovanosti sociálnej infraštruktúry v jednotlivých obciach, Zhodnotenie vplyvu vybudovanosti sociálnej infraštruktúry na kvalitu života obyvateľstva v okrese Poltár,
- ✓ metóda komparácie – určenie spoločných a rozdielnych stránok pozorovaného javu, použitá v časti: Zhodnotenie vplyvu vybudovanosti sociálnej infraštruktúry na kvalitu života obyvateľstva v okrese Poltár, Návrhy a odporúčania,

-
- ✓ metóda dedukcie – vyvodenie logického záveru z tvrdení, ktoré sa považujú za správne, použitá v časti: Zhodnotenie vplyvu vybudovanosti sociálnej infraštruktúry na kvalitu života obyvateľstva v okrese Poltár, Návrhy a odporúčania a v závere.
 - ✓ riadený rozhovor – pri riadenom rozhovore boli oslovení:
 - ❖ pracovníci obecných úradov, ktorým boli položené otázky zamerané na zistenie stavu, počtu a využívania objektov sociálnej infraštruktúry v obci,
 - ❖ vedúca spoločného školského úradu a riaditeľia škôl, ktorým boli položené otázky zamerané na zistenie počtu žiakov a tried v jednotlivých školách v minulých rokoch a očakávaný stav žiakov pre budúci školský rok,
 - ❖ vybraní lekári poskytujúci zdravotnícke služby v skúmanom území.Zistené informácie a poznatky sme využili v časti Analýza sociálnej infraštruktúry v okrese Poltár.
 - ✓ dotazníkový prieskum, ktorým boli oslovení náhodne vybraní obyvatelia obcí a mesta okresu Poltár. Zistené informácie a skutočnosti sme využili v častiach: Analýza sociálnej infraštruktúry v okrese Poltár, Zhodnotenie vybudovanosti sociálnej infraštruktúry v jednotlivých obciach, Zhodnotenie vplyvu vybudovanosti sociálnej infraštruktúry na kvalitu života obyvateľstva v okrese Poltár,
 - ✓ anketový prieskum, ktorým boli oslovení občania iných obcí skúmaného okresu prichádzajúci do mesta Poltár za účelom zistenia účelu ich návštevy. Zistené skutočnosti sme využili v časti: Zhodnotenie vplyvu vybudovanosti sociálnej infraštruktúry na kvalitu života obyvateľstva v okrese Poltár,
 - ✓ metodickú príručku - Štandardy minimálnej vybavenosti obcí, ktorú sme použili ako objektívny ukazovateľ pri hodnotení priemerného počtu obyvateľov na jeden a pri pre počte obyvateľov na 1 lekárske miesto, ktoré sme využili v časti Analýza sociálnej infraštruktúry v okrese Poltár.

4 Výsledky práce

4.1 Charakteristika okresu Poltár

Vznik okresu Poltár sa viaže na politické rozhodnutie, ktoré bolo vyjadrené v Zákone NR SR č. 211/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní SR a to odčlenením 19 obcí z okresu Lučenec a 4 obcí z okresu Rimavská Sobota.

Okres leží v juhovýchodnej časti stredného Slovenska a územne je začlenený v Banskobystrickom kraji. Susediace okresy tvoria: na východe Rimavská Sobota, na západe Lučenec, na severe Detva a Brezno. Južnú časť okresu tvorí Lučenecká kotlina, ktorá siaha až po mesto Poltár. V severnej časti sa rozprestierajú Stolické vrchy a Revúcka vrchovina, ktorá postupne prerastá do Slovenského Rudohoria. Prevládajúcim reliéfom je pahorkatina až vrchovina s charakteristickým rastom nadmorskej výšky smerom na sever. Cez jeho územie pretekajú rieky Ipeľ, Rimavica a Poltarica.

Obrázok 3

Mapa okresu Poltár

Zdroj: Obce Banskobystrického kraja v roku 2006, ŠÚ SR pracovisko ŠÚ SR v Banskej Bystrici

Územie okresu je pomerne členité. Najnižšie položená obec je obec Veľká Ves v južnej časti okresu s nadmorskou výškou 204 m a najvyššie miesto je Chladná Studňa – časť obce Málinec v nadmorskej výške 880 m nad morom.

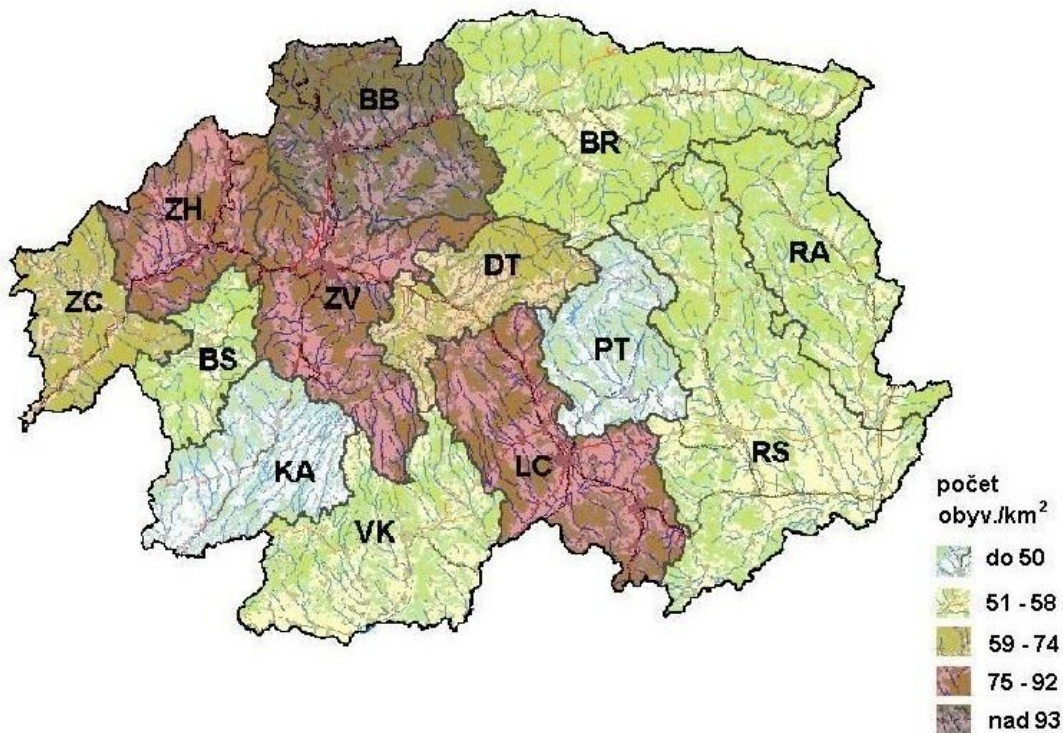
Okres Poltár mal pri vzniku pôvodnú rozlohu 504,87 km², z toho 239,14 km² tvorila poľnohospodárska pôda, 230,06 km² lesné pozemky a zvyšnú časť 26,67 km² ostatné plochy.

K 1. 4. 1998 vznikla samostatná obec Zlatno, ktorá sa odčlenila od obce České Brezovo. K 1. januáru 2002 boli obce Nové Hony a Pinciná pričlenené do svojho pôvodného okresu Lučenec, čím ich obyvatelia získali lepšiu a kratšiu dostupnosť k svojmu okresnému mestu. Z toho dôvodu sa zmenšila rozloha okresu na 476,1 km², čím sa stal okres Poltár 4. najmenším okresom v Banskobystrickom kraji.

K 31. 12. 2008 mal okres 22 636 obyvateľov, z toho bolo 48,7 % mužov a 51,3 % žien. Hustota obyvateľstva predstavuje 48 obyvateľov na km², čo predstavuje 2. najredšie osídlený okres Banskobystrického kraja, v ktorom bola v tom čase hustota 69 obyvateľov na km². Redšie osídlenie má v tomto kraji iba okres Krupina.

Obrázok 4

Hustota obyvateľstva v okresoch Banskobystrického kraja v roku 2007

Zdroj: Štatistická ročenka Banskobystrického kraja 2009[CD-ROM]. Vypracoval Odbor informatiky, registrov a informačných služieb, ŠÚ SR pracovisko ŠÚ SR v Banskej Bystrici.

Okres Poltár v súčasnosti tvorí 22 samostatných obcí a to: Breznička, Cinobaňa (a jej

časti Hrnčiarky, Turičky, Katarínska Huta, Žihľava), České Brezovo (časť Váľkovo), Ďubákovo, Hradište, Hrnčiarska Ves (časti Maštinec, Veľká Suchá, Pondelok), Hrnčiarske Zalužany, Kalinovo (časť Hrabovo, Močiar), Kokava nad Rimavicou (časti Liešnica a Vlkovo), Krná, Mládovo, Málinec (časť Ipeľský Potok, Ipeľ), Ozdín (časť Bystrička), Poltár a mestské časti Slaná Lehota a Zelené, Rovňany, Selce, Sušany, Uhorské, Utekáč (časť Drahová, Havrilovo, Salajka), Veľká Ves, Zlatno. Iba Poltár má štatút mesta.

V skúmanom okrese sa nachádzajú bohaté zásoby nerudných surovín ako magnezit, vápenec, keramické a žiaruvzdorné íly, kaolínové piesky a stavebný kameň. Niektoré suroviny majú nadregionálny význam napr. v katastrálnom území mesta Poltár sa nachádza jediné nálezisko kaolínu na Slovensku, ktorý sa ale donedávna spracovával v susednom okrese Lučenec, ale v roku 2009 bola výroba v závode uzatvorená. Veľmi dobrú kvalitu majú ložiská žiaruvzdorných surovín, ktoré pri svojej výrobe spracováva Žiaromat a.s., Kalinovo. Aj Šamotka v.d., Hrnčiarske Zalužany spracováva keramické a žiaruvzdorné íly pre výrobu súdkov, pekáčov, ozdobných kvetináčov a žardiniér. Ipeľské tehelne a.s., Lučenec a IT servis s.r.o., Breznička vyrábajú tehly a strešnú krytinu a pre svoju produkciu využívajú zdroje keramických ílov. Bohaté zásoby nerudných surovín, ktoré sa nachádzajú v lokalite medzi okresmi Poltár a Lučenec sa doteraz využívali len v minimálnej miere (približne 2%), čím vznikol výborný predpoklad na vybudovanie „Silikátovej zóny“.

Zdroje minerálnych vôd, ktoré sa vyskytujú vo viacerých lokalitách okresu, sú v podstate málo využívané. Stáčaním a predajom stolovej minerálnej vody sa zaoberá spoločnosť Aqua group s.r.o., ktorá využíva len pramene v lokalite obce Maštinec.

Niektoré oblasti okresu sú z hľadiska ochrany prírody a krajiny a z vodohospodárskeho významu zaradené do kategórie osobitného záujmu - za obcou Málinec sa nachádza vodná nádrž, ktorá slúži ako zdroj pitnej vody aj pre susedné okresy Lučenec a Rimavská Sobota. V okrese Poltár je vyčlenená Prírodná rezervácia Hrabovo v katastri obce Kalinovo. Okrem toho sú v okrese chránené areály: Jasenina, Pod Šťavicou, Kúpna hora a Rovnianska gaštanica.

Využitie pôdy na poľnohospodárske účely výrazne ovplyvňuje územne veľmi diferencované podmienky pre poľnohospodárstvo - vplyv nadmorskej výšky a s tým spojené odlišné klimatické podmienky. Poľnohospodárska výroba je zameraná na rastlinnú výrobu (pestovanie kukurice na zrnó, potravinárskych obilnín, zemiakov, cukrovej repy a repky olejnej) a živočíšnu výrobu chov (hlavne chov hovädzieho dobytku, oviec

a stále znižujúci sa chov ošípaných). Zameranie poľnohospodárskej výroby výrazne ovplyvňujú faktory ako nadmorská výška a kvalita pôd a klimatické podmienky. Poľnohospodársku výrobu zabezpečujú najmä Združené poľnohospodárske družstvo Poltár, Poľnohospodárske družstvo Hrnčiarske Zalužany, Agro Rátka s.r.o. (v Kalinove), REAL-AGRO s.r.o. Uhorské a súkromne hospodáriaci roľníci.

V strednej a severnej časti okresu sa nachádzajú zásoby listnatého a ihličnatého dreva, ktoré sa donedávna len ťažilo a neopracované predávalo. V posledných 3 rokoch sa niekoľko podnikateľských subjektov zameralo na výrobu biomasy a palivového dreva naštiepaného a nakálaného podľa požiadaviek odberateľov.

Podľa prírodných a klimatických podmienok je okres vhodný na rozvoj cestovného ruchu – hlavne jeho severná časť. Oblasť Kokava nad Rimavicou je už aj v súčasnosti využívaná hlavne na zimnú rekreáciu.

Medzi inovačné póly rastu patria Kalinovo, Poltár a Veľká Ves. Kohéznymi pólami rastu sú: Cinobaňa, Hrnčiarske Zalužany, Kokava nad Rimavicou, Málinec, Uhorské. Na rozvoj okresu vplýva aj rozčlenenie obcí do mikroregiónov:

- ✓ **Mikroregión Háj** – Kalinovo, Breznička, Veľká Ves a obce Nové Hony a Pinciná z okresu Lučenec,
- ✓ **Mikroregión Hornohrad** – Cinobaňa, Hradište, Krná, Málinec, Ozdín, Rovňany, Uhorské,
- ✓ **Mikroregión Kokavsko** – České Brezovo, Ďubákovo, Kokava nad Rimavicou, Šoltýska, Utekáč, Zlatno. Okrem toho obce tohto mikroregiónu v roku 2003 vytvorili s obcami Mikroregiónu Sinec aj **Mikroregión Sinec- Kokavsko**,
- ✓ **Mikroregión Suchánska dolina** – Hrnčiarska Ves, Hrnčiarske Zalužany, Selce, Sušany a obce Buzitka, Šávoľ, Veľké Dravce (z okresu Lučenec) a obce Dolné Záhorany, Husiná, Ožďany (z okresu Rimavská Sobota).

4.1.1 Demografický vývoj

Podľa počtu obyvateľov je skúmaný okres zaradený do III. skupiny okresov – do skupiny okresov s počtom obyvateľov do 30 000. Jeho sídelnú štruktúru tvorí: 1 malé mesto, vidiecke obce a rozptýlené lazničné osídlenia.

Početne prevládajú vidiecke obce s počtom obyvateľov do 500 obyvateľov, tak ako to vyplýva z tabuľky 1.

Tabuľka 1

Počet obyvateľstva podľa veľkosti obcí k 31.12.2008

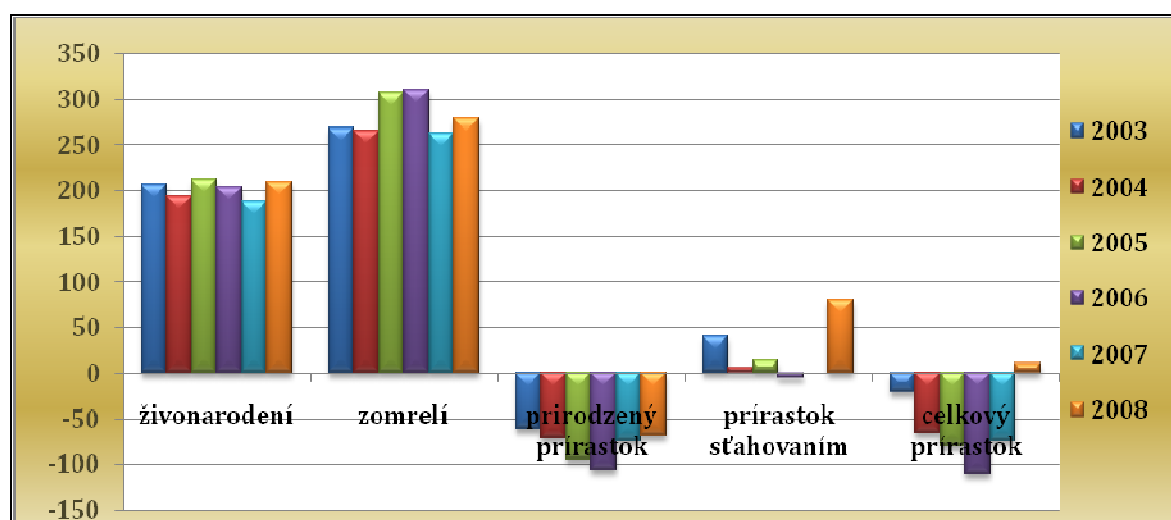
Obce s počtom obyvateľov	Počet obcí	Počet obyvateľov
do 500	11	2757
501 - 1500	7	6240
1500 - 5000	3	7799
nad 5000	1	5841

Zdroj: ŠÚ SR, mestská a obecná štatistika, bakalárka práca: Vybavenie vidieckych sídiel vo vybranom regióne vybranými zariadeniami sociálnej infraštruktúry (Majerová, 2008), 47 s., vlastné spravovanie

Z celkového počtu obyvateľov žije v meste viac ako štvrtina obyvateľov. V troch najväčších obciach žije necelých 35 % obyvateľov. V meste a v troch najväčších obciach žije 60 % obyvateľstva. V okrese síce početne prevládajú malé obce (do 500 obyvateľov a od 501 do 1500 obyvateľov), ale žije v nich len niečo viac ako 12 % obyvateľov.

Graf 1

Demografický vývoj v okrese Poltár v rokoch 2003-2008

Zdroj: Vlastné spracovanie zo zdrojov ŠÚ SR, Štatistická ročenka Banskobystrického kraja r. 2007 a r. 2009

Demografický vývoj v okrese má za posledných 10 rokov nepriaznivú tendenciu. Počet narodených detí je v tomto období nižší ako počet zomrelých obyvateľov, čo znázornené v grafe 1, kde to názorne vidieť aj z prirodzeného prírastku, ktorý sa pohyboval v rozpätí od -60 v roku 2003 až po -106 v roku 2006. V nasledujúcich rokoch sa prirodzený prírastok udržiava pri hodnotách -70. Po zohľadnení prírastku sťahovaním aj celkový prírastok sa až do roku 2008 pohyboval v záporných hodnotách. Toto všetko vplýva na vývoj počtu obyvateľov v sledovanom okrese.

Podrobné údaje o počtoch obyvateľov jednotlivých obcí a to v členení podľa pohlavia

a veku sú uvedené v tabuľke 2.

Tabuľka 2
Základné popisné údaje obcí a počet obyvateľov k 31.12.2008

Názov obce	Rozloha v km ²	Hustota obyv./km ²	Počet obyvateľov			Počet obyvateľov vo veku			Priemerný vek	Index starnutia
			celkom	ženy	muži	predprod.	produkt.	poprod.		
Breznička	9,21	86	790	400	390	123	492	175	38,58	130,77
Cinobaňa	39,23	60	2366	1206	1160	400	1465	501	37,61	115,70
České Brezovo	38,57	13	509	276	233	87	298	124	39,34	130,68
Ďubákovo	6,39	17	109	53	56	21	60	28	37,76	115,38
Hradište	14,51	19	271	145	126	22	164	85	44,23	318,52
Hrnčiarska Ves	25,78	38	989	483	506	205	599	185	35,26	88,52
Hrnčiarske Zalužany	6,1	138	843	434	409	113	552	178	38,79	136,00
Kalinovo	39,42	59	2327	1192	1135	319	1448	560	40,45	160,53
Kokava nad Rimaicou	66,27	47	3106	1566	1540	470	1923	713	38,77	140,20
Krná	14,02	4	53	28	25	3	29	21	49,17	525,00
Mládzo	7,98	13	107	54	53	10	62	35	45,65	283,33
Málinec	49,99	29	1461	737	724	246	934	281	37,25	110,08
Ozdín	15,22	23	353	179	174	47	227	79	39,16	151,79
Poltár	30,53	191	5841	3025	2816	865	3869	1107	37,09	109,15
Rovňany	9,6	26	252	131	121	45	141	66	37,68	141,30
Selce	24,41	4	109	49	60	13	62	34	38,58	130,77
Sušany	12,94	34	444	234	210	45	240	159	46,92	294,55
Šoltýska	4,39	31	136	72	64	6	55	75	56,93	1128,57
Uhorské	24,48	24	591	286	305	100	369	122	37,82	113,08
Utekáč	26,88	39	1057	541	516	110	634	313	42,28	238,17
Veľká Ves	9,8	44	435	224	211	49	284	102	40,69	188,00
Zlatno	0,36	1364	488	257	231	85	276	127	38,91	134,91

Zdroj: ŠÚ SR, mestská a obecná štatistika, vlastné spravovanie

Najväčšiu rozlohu, ako vyplýva z tabuľky 2, má obec Kokava nad Rimavicou a potom obce Málinec a Kalinovo, tieto tri obce svojou rozlohou zaberajú 1/3 rozlohy okresu. Najmenšiu rozlohu má obec Zlatno, ktorá vznikla len odčlenením od obce České Brezovo, preto má táto obec aj najväčšiu hustotu obyvateľov 1364 na km². Druhú najväčšiu hustotu obyvateľov má mesto Poltár a ešte obec Hrnčiarske Zalužany má hustotu vyššiu ako 100 obyvateľov na km². V okrese početne prevládajú obce s nižšou ako priemernou hustotou 48 obyvateľov na km², najnižšiu hustotu majú v obciach Krná a Selce a to 4 obyvatelia na km².

V sledovanom okrese k 31.12. 2008 bolo:

- ✓ 14,95 % obyvateľov v predproduktívnom veku,
- ✓ 62,65 % obyvateľov v produktívnom veku,
- ✓ 22,40 % v poproduktívnom veku.

Priemerný vek obyvateľov v sledovanom okrese k 31.12.2008 bol 38,01 roka. Index starnutia je najhorší v obci Šoltýska, kde na 6 obyvateľov v predproduktívnom veku pripadá až 75 obyvateľov v poproduktívnom veku.

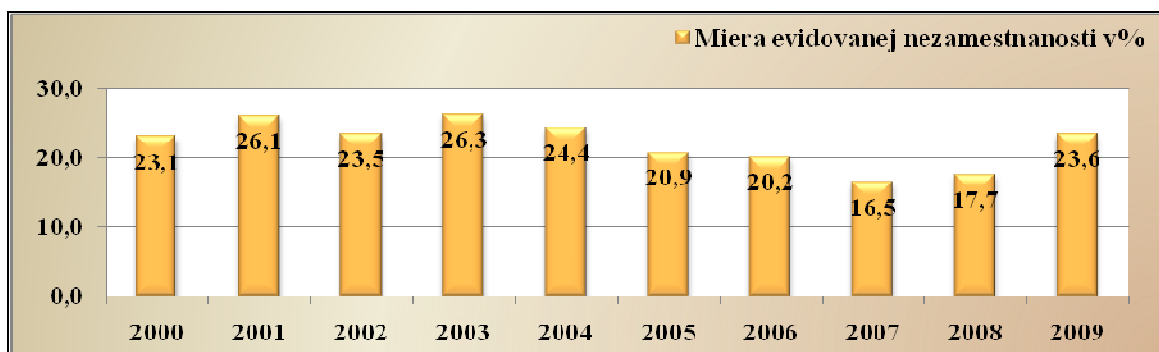
Rómska menšina je v Banskobystrickom kraji výrazne ohrozená sociálnym vylúčením. V okrese Poltár predstavuje jej podiel necelých 10 %, čo ho zaraďuje na 4. miesto za okresy Revúca, Rimavská Sobota a Lučenec z hľadiska podielu rómskej populácie na počte obyvateľov. Početnosť rómskej populácie má vplyv na počet obyvateľov so základným vzdelaním aj na počet nezamestnaných v okrese. Za účelom zmiernenia a postupného odstránenia sociálnej segregácie bolo zriadené Informačno-poradenské centrum v Poltári a vytvorené Partnerstvo sociálnej inklúzie.

4.1.2 Vývoj nezamestnanosti a zamestnanosť v okrese Poltár

K 31.12.2009 dosiahol počet ekonomicky aktívneho obyvateľstva 10 857, čo predstavuje 48,3 % podiel na celkovej populácii okresu. Počet ekonomicky aktívneho obyvateľstva v období od roku 2000 do roku 2009 klesol v dôsledku nepriaznivého demografického vývoja o 6,4 %.

Graf 2

Vývoj evidovanej nezamestnanosti v okrese Poltár v % v rokoch 2000-2009

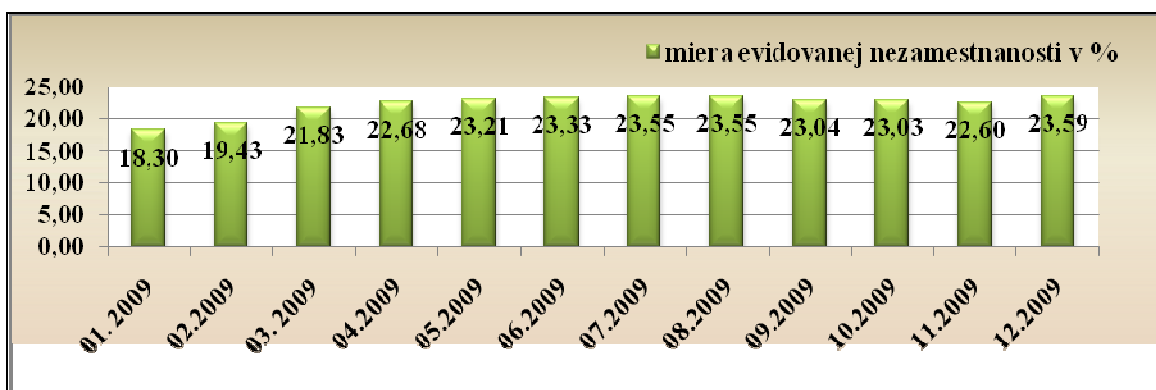
Zdroj: ŠÚ SR, Štatistická ročenka Banskobystrického kraja r. 2007 a 2009, NÚP, vlastné spracovanie

Vývoj nezamestnanosti v sledovanom okrese v rokoch 2000 a 2003 ovplyvnili najmä vlastnícke vzťahy a ekonomický vývoj v podniku Slovglass, a.s. Poltár (zrušenie výroby v Zlatne) a neustále a postupné znižovanie stavov pracovníkov v poľnohospodárskych družstvách, likvidácie po konkurzoch alebo transformácie do iných spoločností. Od roku 2004 nezamestnanosť postupne klesá. Na tento pozitívny vývoj pôsobilo niekoľko

faktorov vonkajších aj vnútorných: celkový rozvoj našej ekonomiky, spustenie závodu Johnson Controls, s.r.o. Lučenec, poskytovanie dotácií dlhodobo nezamestnaným pri začatí podnikania alebo vytvorení pracovného miesta. Na zníženie nezamestnanosti v regióne mali veľký vplyv aj sprostredkovateľské a personálne agentúry, ktoré sa zamerali na ponuku práce v zahraničí a aj na Slovensku pre zahraničných investorov. Spoločnosť ORGECO spol. s r.o. Nové Zámky začala v roku 2006 v Málinci vyrábať duté sklo a slávnostnú svetelnú dekoráciu pre exteriéry, interiéry a reklamné žiarivkové svietidlá. V Rimavskej Sobote v priebehu roku 2007 začala svoju výrobu spoločnosť Sewon ECS Slovakia.

Situácia sa začala meniť následkom dopadov celosvetovej hospodárskej a ekonomickej krízy, keď nezamestnanosť začala stúpať, čo sa prejavilo vo zvýšení nezamestnanosti o 1,16 % medzi rokom 2007 a 2008.

Graf 3
Vývoj nezamestnanosti v okrese Poltár v roku 2009

Zdroj: NÚP, vlastné spracovanie

Najväčší nárast nezamestnanosti nastal v roku 2009, keď z januárových 18,3 % na konci roka 2009 bola nezamestnanosť na úrovni 23,59 %, čo zaradilo sledovaný okres na 8. miesto v poradí nezamestnanosti v rámci celej SR. Susedný okres Lučenec skončil na 9. mieste s 23,29 % mierou nezamestnanosti. V mesiaci január 2010 bol zaznamenaný mierny pokles nezamestnanosti o 0,18%. Z evidovaného počtu nezamestnaných je približne 10 % bez vzdelania, 20% so základným vzdelaním, 30% s vyučením v dvojročnom učebnom odbore.

Priemerná nominálna mzda v okrese sa dlhodobo nachádza na krajskom minime. K 31.12.2008 bola na úrovni 16 765,-- Sk. V tom čase bola priemerná nominálna mzda za celý Banskobystrický kraj na úrovni 21 150,-- Sk (čo predstavuje mzdu vyššiu o 26,16 %).

4.1.3 Ekonomická základňa okresu Poltár

Ekonomickú základňu okresu tvoria podnikateľské subjekty: právnické osoby (a.s., s.r.o., v.d., družstvá) a fyzické osoby (živnostníci, SHR, a osoby vykonávajúce slobodné povolania). Vývoj počtu ekonomických subjektov je uvedený v tabuľke 3.

Tabuľka 3

Vývoj počtu podnikateľských subjektov v okrese Poltár za roky 2000-2008

Podnik. subjekty	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Spolu	980	964	955	1 123	1 262	1 366	1 434	1 530	1 591
z toho:									
PO a FO zapísané v OR	215	206	209	243	283	309	346	367	382
FO nezapísané v OR	765	758	746	880	979	1 057	1 088	1 163	1 209
živnostníci	567	619	610	756	861	953	979	1 043	1 089
slobodné povolania	36	35	33	34	35	31	36	46	46
SHR	162	104	103	90	83	73	73	74	74

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistická ročenka Banskobystrického kraja r. 2007 a 2009, vlastné spracovanie

Počet podnikateľských subjektov bez ohľadu na právnu formu za sledované obdobie vzrástol o 62,3 %. Počet PO a FO zapísaných v obchodnom registri vzrástol o viac ako 77,6 % a počet FO nezapísaných v OR vzrástol až o 58 %. Za sledované obdobie vzrástol počet živnostníkov o 92 % a počet osôb vykonávajúcich slobodné povolanie o 28 %. Počet osôb evidovaných ako SHR poklesol viac ako o 54 %. Na zníženie počtu SHR mal vplyv pokles cien, za ktoré bola vykupovaná poľnohospodárska produkcia a zvyšovanie cien vstupov.

Rast počtu podnikateľských subjektov ovplyvnili zmeny v daňových zákonoch a u fyzických osôb aj dotácie z úradu práce v prípade samozamestnania alebo vytvorenia ďalšieho pracovného miesta.

Tabuľka 4

Vývoj počtu podnikov podľa počtu zamestnancov v okrese Poltár za roky 2000-2008

Počet zamestnancov:	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
do 9	68	53	39	43	47	60	79	87	100
od 10-19	5	4	3	4	5	7	9	16	15
od 20-49	3	1	-	1	5	4	2	3	4
od 50-249	7	7	7	6	8	6	6	3	4
od 250	4	3	2	2	2	1	1	1	0

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistická ročenka Banskobystrického kraja r. 2007 a 2009, bakalárka práca: Vybavenie vidieckych sídiel vo vybranom regióne vybranými zariadeniami sociálnej infraštruktúry (Majerová, 2008), 47 s., vlastné spracovanie

Podniky zamestnávajúce zamestnancov zaznamenali v sledovanom období nerovnomerný vývoj, tak ako je to názorne uvedené v tabuľke 4.

U prvých dvoch typov nastal najskôr pokles a potom zvýšenie. U podnikov zamestnávajúcich od 20 do 49 zamestnancov bol zaznamenaný najskôr pokles a potom mierne zvýšenie.

Najväčší percentuálny pokles zaznamenali podniky s počtom zamestnancov nad 250 zamestnancov – o 400 %, kde ku koncu roku 2009 zostal v okrese iba 1 veľký zamestnávateľ, a to Slovglass, a.s. Poltár, ktorý je výrobcom olovnatého krištálu a lisovaného skla.

4.2 Analýza sociálnej infraštruktúry v okrese Poltár

Nasledovná časť práce je zameraná na podrobnú analýzu vybudovanosti jednotlivých objektov a zariadení sociálnej infraštruktúry a v nich poskytovaných služieb pre obyvateľov na okresnej úrovni. Analýza bola vypracovaná z informácií a údajov získaných z riadených rozhovorov, z údajov dostupných na stránke ŠÚ SR, štatistických ročeniek Banskobystrického kraja a z podkladov a informácií získaných z dotazníkových prieskumov, z osobných skúseností a z bakalárskej práce vypracovanej na tému Vybavenie vidieckych sídiel vo vybranom regióne vybranými zariadeniami sociálnej infraštruktúry (Majerová, 2008).

4.2.1 Byty a bytové hospodárstvo

Bývanie je základná ľudská potreba a jej úroveň priamo vplýva na kvalitu života. Stav domového a bytového fondu je výsledkom vývoja a výstavby v druhej polovici 20. storočia.

V hodnotenom okrese prevládajú vidiecke obce, v ktorých žije 75% obyvateľov, preto aj bytový fond v okrese tvorí hlavne domová zástavba. V okrese Poltár z existujúceho bytového fondu je trvale neobývaných približne 20 % bytov a rodinných domov. Keďže tvorba pracovných miest sa prevažne sústreďuje hlavne do miest, dochádza aj v tomto regióne k vyludňovaniu. Vybudovaný potenciál je možné využiť na premenu na rekreačné oblasti s využitím už existujúceho bytového fondu, alebo budú v nich bývať väčšinou obyvatelia v poproduktívnom veku.

Tabuľka 5

Počty bytov a domov v okrese Poltár podľa stavu k 26.5.2001

Trvale obývané				
Byty				Domy
Spolu	v rodinných domoch	v bytovom dome v osobnom vlastníctve	v bytových domoch	Spolu
7942	4873	1126	1943	4822

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistický lexikón obcí SR, bakalárka práca: Vybavenie vidieckych sídiel vo vybranom regióne vybranými zariadeniami sociálnej infraštruktúry (Majerová, 2008), 47 s., vlastné spracovanie

Z celkového počtu trvale obývaných bytov v sledovanom okrese sa až 61,35 % bytov nachádza v rodinných domoch a v bytových domoch len 38,65 % bytov. Výnimku tvorí mesto Poltár, kde sa až 67,78 % bytov nachádza v bytových domoch.

Rozvoj bytovej výstavby je do značnej miery ovplyvňovaný disponibilnými zdrojmi verejného a súkromného sektoru, výkonnosťou ekonomiky a finančnou dostupnosťou bývania pre obyvateľstvo.

Tabuľka 6

Prehľad počtu rozostavaných, začatých a dokončených bytov, obytná plocha dokončených bytov v okrese Poltár za roky 2000-2008

Ukazovateľ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Rozostavané byty k 1.1.	210	194	257	154	163	153	117	112	114
Rozostavané byty k 31.12.	194	257	215	163	155	147	110	115	126
Začaté byty	24	83	18	28	16	16	8	23	20
Dokončené byty z toho	40	20	60	19	24	22	15	20	8
1 izbové a garzonky	2	-	14	1	-	1	1	-	-
2-izbové byty	1	2	30	3	4	2	2	2	2
3-izbové byty	10	6	6	8	7	7	3	7	1
4-izbovové byty	12	7	6	6	9	7	7	5	4
5 a viac izbové byty	15	5	4	1	4	5	2	6	1
Obytná plocha dokončených bytov v m ²	91,2	76,3	41,5	73,4	88,8	81,7	83,7	96,4	73,4

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistická ročenka Banskobystrického kraja r. 2007 a 2009, bakalárka práca: Vybavenie vidieckych sídiel vo vybranom regióne vybranými zariadeniami sociálnej infraštruktúry (Majerová, 2008), vlastné spracovanie

V sledovanom období klesá počet rozostavaných, začatých aj dokončených bytov. Nárast bol zaznamenaný v rokoch 2000 až 2002. V tom čase boli v Poltári postavené dva bytové domy. Kým v roku 2000 išlo o výstavbu 24 bytov a to 3-izbových, 4- a 5-izbových bytov. V roku 2002 bola výstavba zameraná na menšie byty a to 34 bytov 1- a 2-izbových bytov. U ostatných začatých, rozostavaných a dokončených bytov sa jednalo

o domovú zástavbu.

Ako negatívum môžeme hodnotiť priemerný vek rodinných domov a bytových domov, ktorý u rodinných domov sa pohybuje okolo 40-45 rokov a u bytových domov okolo 30 rokov.

V posledných dvoch rokoch u bytových domov, ktoré prešli do osobného vlastníctva dochádza k výmenám okien, výmenám rozvodov v stúpačkách a zatepl'ovaniu, čím dochádza k zlepšovaniu kvality bývania obyvateľ'ov, ale najmä k predĺženiu životnosti bytových domov a súčasne sa mení aj ich vzhľad. Na rekonštrukcie sú využívané prostriedky jednak zo štátneho rozpočtu a fondov EÚ.

V Banskobystrickom samosprávnom kraji je priemerný počet obyvateľ'ov na jeden byt 3,04 obyvateľa, v okrese Poltár 2,91 obyvateľa a v susednom okrese Lučenec 2,94. Okres Poltár má pri tomto ukazovateli najlepší výsledok v rámci kraja.

4.2.2 Školstvo a školské zariadenia

Sieť školských zariadení v hodnotenom okrese tvorí:

- ✓ 13 materských škôl,
- ✓ 11 základných škôl,
- ✓ 1 gymnázium,
- ✓ 1 stredná odborná škola,
- ✓ 1 základná umelecká škola.

Podrobný vývoj počtu škôl, tried a žiakov podľa jednotlivých typov škôl za sledované obdobie je uvedený v tabuľkách 7 až 9.

Tabuľka 7

Vývoj počtu materských škôl, tried a žiakov v okrese Poltár za roky 2000-2008

Ukazovateľ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Počet materských škôl	16	16	14	14	12	13	13	13	13
Počet tried	31	32	30	28	22	23	23	23	23
Počet detí	573	563	568	535	494	485	464	455	448

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistická ročenka Banskobystrického kraja r. 2007 a 2009, bakalárka práca: Vybavenie vidieckych sídiel vo vybranom regióne vybranými zariadeniami sociálnej infraštruktúry (Majerová, 2008), vlastné spracovanie

Počet materských škôl za obdobie rokov 2000-2008 zaznamenal pokles o 21,8% a počet žiakov v nich poklesol až o 28%. K poklesu materských škôl v období medzi rokmi 2001-2002 došlo z dôvodu opätovného začlenenia obcí Pinciná a Nové Hony do okresu Lučenec. Ďalšie zníženie bolo zaznamenané v roku 2004, kedy v dôsledku zníženia počtu

detí, boli zrušené materské školy v obciach Zlatno a České Brezovo. V nasledujúcom roku bola v Českom Brezove zriadená prvá súkromná materská škola. Od roku 2005 je počet materských škôl a tried v nich stabilný, k zmenám dochádza iba u počtu detí.

V súčasnosti sa nachádzajú materské školy v Poltári na Ul. kanadská a Ul. sklárska a v obciach: Cinobaňa, České Brezovo, Hrnčiarska Ves, Hrnčiarske Zalužany, Kalinovo, Kokava nad Rimavicou, Málinec, Ozdín, Uhorské a Utekáč.

Tak ako nepriaznivý demografický vývoj ovplyvnil zníženie počtu detí v materských školách, mal vplyv aj na počet detí v základných školách. Názorne to vyplýva z tabuľky 8.

Tabuľka 8

Vývoj počtu základných škôl, tried a žiakov v okrese Poltár za roky 2000-2008

Ukazovateľ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Počet základných škôl	13	13	13	13	12	12	12	11	11
Počet tried	109	107	102	103	100	102	99	98	96
Počet žiakov	2 358	2 266	2 203	2 209	2 172	2 079	1 990	1 877	1 779

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistická ročenka Banskobystrického kraja r. 2007 a 2009, bakalárka práca: Vybavenie vidieckych sídiel vo vybranom regióne vybranými zariadeniami sociálnej infraštruktúry (Majerová, 2008), vlastné spracovanie

Počet základných škôl za hodnotené obdobie poklesol o 18 %, ale počet žiakov poklesol až 24,5 %. V roku 2004 bola zrušená základná škola v Českom Brezove a v roku 2007 bola zrušená základná škola v Brezničke. V súčasnosti sa v obciach: Hrnčiarska Ves, Hrnčiarske Zalužany, Uhorské nachádzajú základné školy poskytujúce výučbu na I. stupni. Školy s vyučovaním na I. aj II. stupni sa nachádzajú v Cinobani, Kalinove, Kokave nad Rimavicou, Málinec, Utekáč a v Poltári 2 základné školy.

Z ekonomických dôvodov došlo k zlúčeniu niektorých malých materských škôl so základnými školami. Spoločné riaditeľstvá majú školy v Cinobani, Hrnčiarskej Vsi, Kalinove, Kokave nad Rimavicou a Utekáč.

V Poltári je už niekoľko rokov zriadená základná umelecká škola, ktorá okrem Poltára zabezpečuje výučbu aj na vysunutých pracoviskách v Cinobani, Kalinove, Kokave nad Rimavicou, Málinec a v Ožďanoch (v okrese Rimavská Sobota).

Základná umelecká škola má odbory: hudobný, výtvarný, tanečný a literárno-dramatický.

V okrese Poltár zo stredných škôl má v súčasnosti zastúpenie len Gymnázium a Stredná odborná škola. Vývoj počtu škôl, žiakov a tried je uvedený v tabuľke 9.

Tabuľka 9
Vývoj počtu stredných škôl, tried a žiakov v okrese Poltár za roky 2000-2008

Ukazovateľ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Počet Gymnázií	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Počet tried	9	11	10	12	10	9	7	7	7
Počet žiakov	222	252	240	276	210	183	162	150	147
Počet SOU	4	4	2	2	2	2	2	2	-
Počet tried	11	15	7	7	7	8	7	7	-
Počet žiakov	262	236	153	142	167	191	192	188	-
Počet ZSŠ	-	-	1	1	1	1	1	-	-
Počet tried	-	-	8	9	7	7	4	-	-
Počet žiakov	-	-	142	167	141	101	72	-	-
Počet SOŠ	1	1	-	-	-	-	-	-	1
Počet tried	2	2	-	-	-	-	-	-	9
Počet žiakov	40	40	-	-	-	-	-	-	186

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistická ročenka Banskobystrického kraja r. 2007 a 2009, bakalárska práca: Vybavenie vidieckych sídiel vo vybranom regióne vybranými zariadeniami sociálnej infraštruktúry (Majerová, 2008), vlastné spracovanie

Gymnázium v Poltári v období rokov 2000-2003 zaznamenalo nárast počtu žiakov o 24%, v nasledujúcom roku zaznamenalo pokles o 31 % a od toho roku pravidelne klesá počet detí na tejto škole. V súčasnosti má gymnázium iba 6 tried a 125 žiakov. Nepriaznivý vývoj v počte žiakov na tejto škole ovplyvňuje obava rodičov z možného zrušenia školy, a tak niektoré deti, z nielen z obcí Kalinovo, Veľká Ves, ktoré sú najbližšie okresu Lučenec, ale aj z Poltára, dochádzajú radšej do gymnázia v Lučenci. Žiaci z Kokavy nad Rimavicou a Utekáča dochádzajú do gymnázia v Hnúšti.

Nepriaznivý vývoj bol zaznamenaný pri stredných odborných školách a učilištiach. V okrese Poltár boli ešte pred ôsmimi rokmi Stredné odborné učilište sklárske a Stredná priemyselná škola sklárska. Tie sa v roku 2002 zlúčili do Združenej strednej školy sklárskej. V tom istom čase bola zlúčená Stredná odborná škola so Stredným odborným učilišťom poľnohospodárskym. Z dôvodu ďalšieho poklesu počtu žiakov došlo k zlúčeniu Združenej strednej školy sklárskej s poľnohospodárskym učilišťom. Vzniknuté Stredné odborné učilište sa snaží prispôsobiť potrebám trhu a poskytuje vzdelanie v dvojročných a trojročných učebných odboroch a v štvorročnom alebo nadstavbovom štúdiu so zameraním na poľnohospodársku výrobu, lesnú výrobu, potravinársku výrobu, stolárstvo, zušľachtovanie skla, administratívne práce.

Na znižovanie počtu žiakov na stredných školách v okrese Poltár má vplyv aj skutočnosť, že pre deti z hraničných obcí okresu je jednoduchšie a ekonomickejšie

dochádzať do škôl v Lučenci, v Rimavskej Sobote alebo v Hnúšti.

V oblasti školstva je potrebné sa v súčasnosti zamerať na dostupnosť vzdelania. Tento problém súvisí s otázkou rušenia alebo zachovania základných škôl s vyučovaním prvého až štvrtého ročníka. Po zrušení základnej školy s vyučovaním na prvom stupni sa často mladé rodiny sťahujú z malých obcí, ktoré sú na okraji okresov alebo kde je zložitá doprava hlavne v zime. V dôsledku čoho sa obce vyľudňujú. Malá obec nemá taký rozpočet, aby vyriešila tento problém. Optimalizácia siete škôl by mala zohľadniť tento problém a na jeho riešení by sa mali podieľať viaceré zainteresované obce spoločne.

4.2.3 Zdravotníctvo a zdravotnícke zariadenia

Na zdravotníctvo a na poskytovanie zdravotníckych služieb v hodnotenom okrese vplyva skutočnosť, že sa tu nenachádza nemocnica. Pre obyvateľov väčšej časti okresu túto starostlivosť poskytuje Nemocnica s poliklinikou (ďalej len NsP) v Lučenci. Obyvateľom obcí pričlenených z okresu Rimavská Sobota túto starostlivosť poskytuje NsP v Rimavskej Sobote. NsP v Hnúšti navštevujú obyvatelia severnej časti okresu – z obcí Kokava nad Rimavicou, Ďubákovo, Šoltýska a Utekáč. Najväčším zdravotníckym zariadením v okrese je Poliklinika v Poltári, ktorú VÚC predal na konci roka 2007 spoločnosti SPC Bankruptcy, s.r.o. Bratislava.

Tabuľka 10

Prehľad a vývoj počtu zdravotníckych zariadení v okrese Poltár za roky 2001-2008

Typ zariadenia	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Detské ambulancie	6	4	3	4	3	3	5	4
Ambulancie pre dospelých	10	10	10	10	10	10	10	9
Gynekologické ambulancie	3	1	3	3	2	1	0	2
Stomatologické ambulancie	7	10	11	6	6	8	7	6
Ambulancie špecialistov	9	17	11	11	10	10	11	14
Lekárne	4	4	4	4	4	4	5	5

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistická ročenka Banskobystrického kraja r. 2007 a 2009, bakalárka práca: Vybavenie vidieckych sídiel vo vybranom regióne vybranými zariadeniami sociálnej infraštruktúry (Majerová, 2008), 47 s., vlastné spracovanie.

Na začiatku hodnoteného obdobia sa stále detské ambulancie nachádzali: 2 v Poltári, 1 v Kokave nad Rimavicou, v Hrnčiarskych Zalužanoch, v Cinobani a v Kalinove. V roku 2002 ordinujúca detská lekárka v Kalinove a Cinobani nastúpila na materskú dovolenku a tým zanikol jej obvod. K zhoršeniu stavu došlo aj v roku 2003 zánikom samostatnej ambulancie v Hrnčiarskych Zalužanoch. Súkromná lekárka z Poltára v r. 2004 začala vo vyhradených dňoch a hodinách prevádzkovať ambulanciu v Hrnčiarskych Zalužanoch. Ale

pre vysoké náklady ambulanciu zrušila. V roku 2007 začala v tejto obci poskytovať zdravotnícku starostlivosť pre deti vo vyhradených dňoch lekárka z Rimavskej Soboty.

Ambulancie praktických lekárov pre dospelých sa nachádzajú v obciach: Cinobaňa, Hrnčiarske Zalužany, Kalinovo, Málinec po jednej ambulancii, v Kokave nad Rimavicou 2 (z toho jedna poskytuje starostlivosť každý deň len vo vyhradených hodinách) a v Poltári 4 ambulancie. Za sledované obdobie bol počet ambulancií stabilný, len v roku 2008 odchodom na dôchodok 2 lekárov z Kokavy nad Rimavicou tam začali poskytovať lekársku starostlivosť lekári vlastníci ambulanciu v Hrnčiarskych Zalužanoch.

Z dôvodu nerentabilnej prevádzky klesal počet gynekologických ambulancií v hodnotenom období. V Poltári sa nachádza gynekologická ambulancia, ktorá poskytuje starostlivosť počas celého pracovného týždňa. V dvoch obciach a to Hrnčiarskych Zalužanoch a Kokave nad Rimavicou je poskytovaná starostlivosť iba 1 deň v týždni.

Lekári poskytujúci stomatologickú starostlivosť majú svoje ambulancie v Poltári (2 ambulancie), v Cinobani, Hrnčiarskych Zalužanoch, Kalinove a Kokave nad Rimavicou. Okrem toho v Kokave nad Rimavicou a v Málinci je stomatologická starostlivosť poskytovaná dochádzajúcimi lekármi iba vo vyhradené dni v týždni.

Ambulancie lekárov špecialistov, ktoré sa nachádzali v Poltári do privatizácie polikliniky: chirurgická, očná, ortopedická, kožná, ORL, vnútorného lekárstva, interná diabetologická, neurologická, pľúcna a rehabilitácia. Okrem toho boli vykonávané vyšetrenie: EKG, TBC, RAFO, röntgenové, sono ženské, urologické a nožičiek a biochemické a hematologické laboratórium. V súčasnosti sa tu nachádzajú už iba ambulancie: ortopedická, neurologická, ORL, interná diabetológia, vnútorného lekárstva, kožná, logopedická, rehabilitácia a vykonávajú sa vyšetrenia: EKG, TBC, RAFO, röntgenové, sono ženské, sono nožičiek.

Zníženie počtu ambulancií ovplyvnilo opakované odstavenie ambulancií od tepla a teplej vody v zimných mesiacoch, čo niektorí ordinujúci lekári riešili presunom svojich ambulancií do Lučenca.

Lekárne sa do r. 2007 nachádzali len v Poltári, Cinobani, Kokave nad Rimavicou a Málinci. V roku 2007 bola zriadená lekáreň v Kalinove. O rok neskôr v priestoroch Polikliniky v Poltári došlo k prevádzkovaniu novej lekárne. Sieť lekární sa rozšírila začiatkom februára 2010 o ďalšiu novú lekáreň v Poltári. Zdravotnícke potreby a očná optika sa nachádzajú iba v Poltár.

Ako objektívny ukazovateľ pre hodnotenie vplyvu na kvalitu života by sme mohli použiť „Štandardy minimálnej vybavenosti obcí“, podľa ktorých pre zabezpečenie primárnej ambulantnej starostlivosti (vyjadrené v počte obyvateľov na 1 lekárske miesto) pripadá:

- ✓ praktický lekár na dospelých na 1 864 obyvateľov vo veku 19 a viac rokov,
- ✓ praktický lekár pre deti a dorast na 1 183 detí vo veku 0-18 rokov,
- ✓ gynekológ primárnej starostlivosti na 4 612 žien vo veku 15 a viac rokov,
- ✓ stomatológ na 2 243 obyvateľov,

V okrese Poltár bolo k 31.12.2008 vo veku 0-19 rokov 5 507 detí. V súčasnosti k detskému lekárovi môžu chodiť aj staršie deti navštevujúce napr. aj vysokú školu. Na základe počtu detí vo veku do 19 rokov by malo v okrese Poltár mať detské ambulancie 4,7 lekára. V súčasnosti sú tu len 3 stále detské ambulancie. Najväčší obvod má súkromná lekárka z Poltára, ktorá má vo svojom obvode viac ako 1 600 detí.

Na približne 18 300 obyvateľov vo veku od 19 rokov by malo pripadať 9,8 praktických lekárov. Stále ambulancie má 9 obvodných lekárov a jedna ambulancia s čiastočným obvodom.

Vo veku 15 a viac rokov je v okrese 10 334 žien, na ktoré by malo pripadať 2,2 ordinujúcich lekárov gynekológov. Mnoho žien navštevuje gynekológov mimo okresu Poltár, najmä v mieste svojho pracoviska.

Podľa počtu obyvateľov v okrese by malo byť 10 stomatológov. V súčasnosti má stále ambulancie len 6 stomatológov a 2 lekári ordinujú len vo vyhradených dňoch v týždni. Aj za stomatologickým ošetrením cestujú obyvatelia mimo svojho okresu.

4.2.4 Sociálne služby a sociálne zariadenia

Zo zariadení, ktoré poskytujú sociálne služby sa v okrese Poltár nachádzajú:

- ✓ domov dôchodcov,
- ✓ domov sociálnych služieb pre dospelých,
- ✓ zariadenie opatrovateľskej služby,
- ✓ domov sociálnych služieb pre deti.

V domove sociálnych služieb sa poskytuje starostlivosť občanovi so zdravotným postihnutím, ak je na tento druh sociálnej služby odkázaný a je pre neho tento druh sociálnej služby účelný.

V domove sociálnych služieb pre deti sa poskytuje starostlivosť dieťaťu:

- ✓ s telesným postihnutím,

- ✓ s duševnými poruchami a poruchami správania,
- ✓ s telesným postihnutím a duševnými poruchami a poruchami správania,
- ✓ dieťaťu s telesným postihnutím alebo s duševnými poruchami a poruchami správania,
- ✓ ktoré je zároveň zmyslovo postihnuté.

V domove dôchodcov sa poskytuje starostlivosť občanovi, ktorému nemožno poskytovať inú sociálnu službu alebo poskytnutie inej sociálnej služby dostatočne nerieši sociálnu núdzu tohto občana a ktorý:

- ✓ je poberateľom starobného dôchodku,
- ✓ pre svoj nepriaznivý zdravotný stav vyžaduje sústavnú starostlivosť inej osoby, ktorú občanovi nemôže zabezpečiť rodina ani poskytovanie opatrovateľskej služby,
- ✓ poskytovanie starostlivosti v domove dôchodcov potrebuje z iných vážnych dôvodov.

V zariadení opatrovateľskej služby možno poskytovať starostlivosť občanovi, ktorý podľa odporúčania zdravotníckeho zariadenia je odkázaný na zabezpečenie nevyhnutných životných úkonov, ak tomuto občanovi nemožno poskytnúť opatrovateľskú službu v jeho byte. V zariadení opatrovateľskej služby nemožno poskytovať starostlivosť občanovi, ktorému sa poskytuje peňažný príspevok na osobnú asistenciu.

Tabuľka 11

Vývoj počtu zariadení poskytujúcich sociálne služby v okrese Poltár za r. 2000-2008

Ukazovateľ	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Počet zariadení sociálnych služieb	4	3	5	4	4	4	5	5
Počet miest v zariadeniach celkom	82	84	84	86	87	89	108	115
Z toho:								
<i>počet miest v domove dôchodcov</i>	74	61	62	49	41	41	41	47
<i>počet miest v penziónoch pre dôchodcov</i>	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>počet miest v domovoch sociálnych služieb pre dospelých ¹⁾</i>	8	11	12	25	34	36	55	56
<i>počet miest v detských domovoch</i>	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>počet miest v domovoch sociálnych služieb pre deti ¹⁾</i>	-	12	10	12	12	12	12	12

¹⁾ telesne, mentálne a zmyslovo postihnutí

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistická ročenka Banskobystrického kraja r. 2007 a 2009, vlastné spracovanie

Ako vyplýva z tabuľky 11, v hodnotenom okrese bol do roku 2005 stabilný počet zariadení sociálnych služieb a počet miest v nich. K nárastu počtu miest došlo v roku 2007 premiestnením zariadenia sociálnych služieb v Poltári do nového väčšieho zariadenia. O rok neskôr bol v Poltári otvorený aj nový domov dôchodcov.

Domov sociálnych služieb Betánia, ktorý od roku 2003 poskytuje starostlivosť pre občanov s telesným postihnutím alebo dlhodobo chorým sa nachádza v obci Kalinovo. Je to súkromné zariadenie a má kapacitu 28 lôžok. V obci Sušany sa nachádza domov dôchodcov a domov sociálnych služieb. Zariadenie má celkovú kapacitu 49 lôžok.

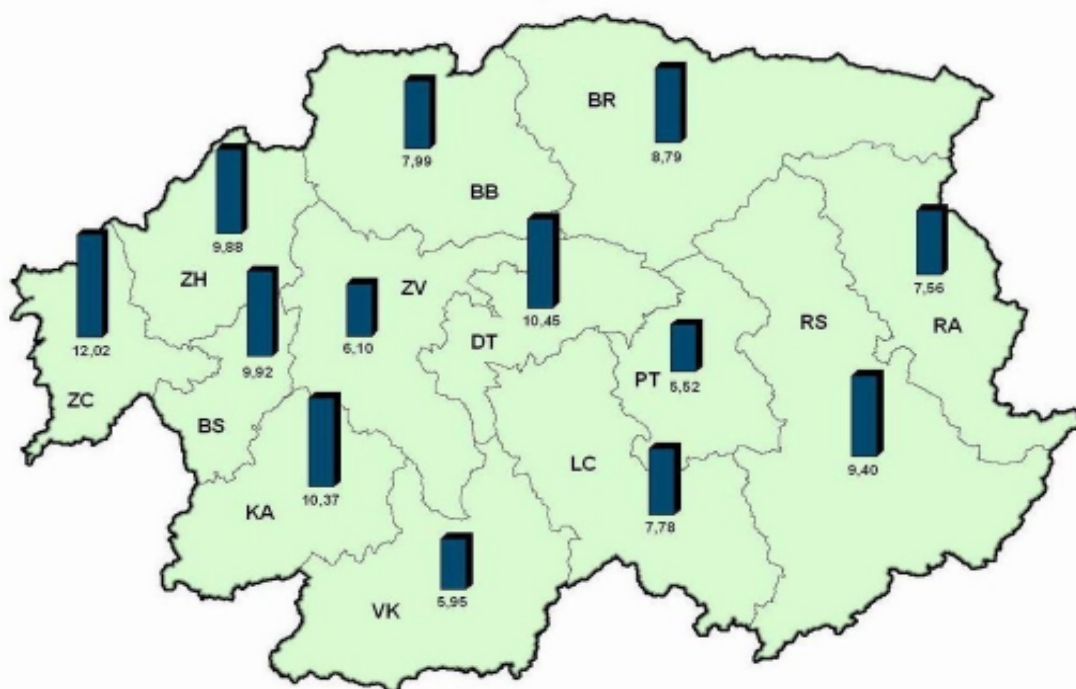
Do roku 2008 v Poltári poskytovalo celoročný aj denný pobyt pre starších občanov, zariadenie opatrovateľskej služby. V marci 2008 bolo otvorené zariadenie sociálnych služieb, v ktorom poskytuje svoje služby domov sociálnych služieb, ktorý má kapacitu 16 lôžok a domov dôchodcov s kapacitou 18 lôžok. Domov sociálnych služieb pre dospelých, ktorý prevádzkuje TILIA, n.o. má kapacitu 20 lôžok a nachádza sa v Slanej Lehote.

Jediné zariadenie poskytujúce služby pre telesne postihnuté deti – Integrované centrum v Málinci, bolo zriadené v roku 2003. Jeho celková kapacita je 12 detí.

Napriek tomu, že bol v Poltári otvorený nový domov dôchodcov a domov sociálnych služieb, všetky zariadenia majú naplnené kapacity a sú vedené poradovníky.

Ako vyplýva z obrázku 5, hodnotený okres má najnižšiu kapacitu v zariadeniach sociálnych služieb na 1000 obyvateľov v celom Banskobystrickom kraji.

Obrázok 5
Kapacita zariadení sociálnych služieb v okresoch Banskobystrického kraja
k 31.12.2008 na 1000 obyvateľov

Zdroj: Štatistická ročenka Banskobystrického kraja 2009 [CD-ROM]. Vypracoval Odbor informatiky, registrov a informačných služieb, ŠÚ SR pracovisko ŠÚ SR v Banskej Bystrici.

V klube dôchodcov sa utvárajú podmienky na záujmovú činnosť, kultúrnu činnosť a na udržiavanie fyzickej aktivity a psychickej aktivity občana, ktorý je poberateľom starobného dôchodku, alebo občana s nepriaznivým zdravotným stavom. Kluby dôchodcov fungujú v Hrnčiarskych Zalužanoch, Kokave nad Rimavicou a Poltári.

4.2.5 Obchod a služby

Dostupnosť k obchodu a službám výrazne ovplyvňuje uspokojovanie základných potrieb občanov a tým priamo vplýva na kvalitu ich života.

Obchodná sieť v sledovanom okrese je poznačená predchádzajúcim vývojom (obce pôvodne patrili do iných okresov) a počtom obyvateľov v jednotlivých obciach. Keďže tu prevládajú malé vidiecke obce, väčšiu časť obchodnej siete tvoria malé predajne. V okrese Poltár sa z väčších obchodných reťazcov nachádza iba predajňa BILLA (otvorená v septembri 2009). Hypermarkety sa tu nenachádzajú. Tiež v okrese nie je umiestnená predajňa obuvi s nečínskym sortimentom tovaru. Medzi predajne s najväčšou predajnou plochou patria: predajňa CBA v Poltári, Kalinove a Kokave nad Rimavicou, a predajne COOP Jednota v Poltári a Kalinove.

Tabuľka 12

Vývoj počtu predajní podľa ich typov v okrese Poltár za roky 2000-2008

Ukazovateľ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Predajne s potravinárskym tovarom	59	64	60	60	59	57	51	72	60
Predajne so sortimentom zmiešaného tovaru ¹⁾	35	31	28	27	31	27	27	-	-
Predajne so sortimentom nepotravinárskeho tovaru	68	72	70	69	73	73	73	76	65
OD a nákupné strediská	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pohostinstvá, reštaurácie	57	54	48	54	54	51	51	53	57

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistická ročenka Banskobystrického kraja r. 2007 a 2009, vlastné spracovanie

¹⁾ od roku 2007 sú predajne zmiešaného tovaru zahrnuté do predajní potravinárskeho tovaru

Za obdobie rokov 2000-2007 bol počet predaní stabilizovaný, dochádzalo len k malým zmenám počtov prevádzok z dôvodu zániku predajní a vzniku nových predajní. Najväčší pokles v počte predajní bol zaznamenaný u predajní s potravinárskym tovarom v roku 2008. Na umiestnenie, počet a veľkosť predajní vplýva kúpyschopný dopyt a ten je ovplyvňovaný výškou príjmu obyvateľstva. Sledovaný okres má najnižší príjem v Banskobystrickom kraji a patrí medzi okresy s najvyššou mierou nezamestnanosti.

V okrese početne prevládajú predajne nepotravinárskeho tovaru (drogérie, domáce potreby a kuchynka, papiernictvá a drobný tovar, predajne kvetov a darčiekov, textilu

a obuvi čínskeho pôvodu).

Obrázok 6
Počet predajní nepotravinárskeho tovaru na 1000 obyvateľov v okresoch
Banskobystrického kraja v roku 2008

Zdroj: Štatistická ročenka Banskobystrického kraja 2009[CD-ROM]. Vypracoval Odbor informatiky, registrov a informačných služieb, ŠÚ SR pracovisko ŠÚ SR v Banskej Bystrici.

Z obrázku 6 názorne vyplýva, že z okresov Banskobystrického kraja je v okrese Poltár na 1000 obyvateľov najmenší počet predajní nepotravinárskeho tovaru.

Vo väčšine malých obcí sú zastúpené len predajne potravinárskeho tovaru resp. predajne so zmiešaným tovarom a pohostinstvá. V obciach s väčším počtom obyvateľstva rastie aj počet predajní a v nich predávaný sortiment, nachádzajú sa v nich aj reštaurácie a bary. Teplé jedlá poskytujú reštaurácie v Brezničke, Poltári, Kokave nad Rimavicou a Utekáči. Väčšinou sa jedná o malé prevádzky rodinného typu. Reštauráciou s najväčšou kapacitou je zrekonštruovaná reštaurácia Krištál v Poltári a reštaurácia v rekreačnom zariadení Kokava – Háj.

V najväčších obciach poskytujú služby aj kaderničky a krajčírky. V meste Poltár má prevádzku aj kozmetička a nechťové štúdio, pneuservis, oprava bicyklov a motocyklov a televízorov. V Kokave nad Rimavicou a v Poltári môžu obyvatelia využiť služby opravy motorových vozidiel, služby rámovania a zasklievania, okrem toho v Kokave nad Rimavicou zabezpečuje Obecný podnik služieb zber a čistenie šatstva. V Kalinove a Poltári poskytujú pre obyvateľov služby aj masérky.

Čerpacie stanice s pohonnými látkami sú v Brezničke, Poltári a Kokave nad

Rimavicou.

4.2.6 Kultúra a kultúrne zariadenia

Kultúru vnímame ako súhrn duchovných a materiálnych hodnôt každého národa. Je dôležitou súčasťou existencie spoločnosti, lebo ovplyvňuje duchovný rozmer jej občanov. Zároveň je prostriedkom na rozvíjanie osobnosti, etických noriem, estetických návykov, ktoré sa prejavujú v kultúrnosti a kultivovanosti myslenia a správania sa jednotlivca i spoločnosti.

Kultúra je prevažne poskytovaná:

- ✓ štátnymi kultúrnymi inštitúciami – sú v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR,
- ✓ regionálnymi kultúrnymi inštitúciami – sú v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávnych krajov,
- ✓ miestnymi kultúrnymi inštitúciami,
- ✓ kultúrnymi občianskymi združeniami, neziskovými organizáciami, záujmovými združeniami, nadáciami, záujmovými kolektívami, kultúrnymi subjektmi cirkví a náboženských spoločností.

V okrese Poltár sa nachádzajú len:

- ✓ miestne kultúrne inštitúcie a to:
 - ❖ múzeum, ktorého zriaďovateľom je obec,
 - ❖ mestské a obecné knižnice, ktorých zriaďovateľom je mesto alebo obec,
 - ❖ mestské a obecné kultúrne strediská, kultúrne domy a kiná,
- ✓ občianske združenia a záujmové združenia.

Tabuľka 13

Vývoj počtu kultúrnych zariadení v okrese Poltár za roky 2000-2008

Zariadenie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kiná stále	3	3	3	3	3	2	2	2	2
Kultúrne domy	25	25	23	23	23	23	23	23	23
Múzeá	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Knižnice	24	25	23	23	23	23	23	23	23
<i>Počet registrovaných čitateľov v knižniciach</i>	<i>1 854</i>	<i>2 032</i>	<i>2 047</i>	<i>1 968</i>	<i>1 915</i>	<i>1 956</i>	<i>1 970</i>	<i>1 782</i>	<i>1 723</i>

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistická ročenka Banskobystrického kraja r. 2007 a 2009, bakalárka práca: Vybavenie vidieckych sídiel vo vybranom regióne vybranými zariadeniami sociálnej infraštruktúry (Majerová, 2008), vlastné spracovanie

Stále kiná sa v súčasnosti nachádzajú len v Poltári a Kokave nad Rimavicou. Kiná majú už dlhodobý problém so znižujúcim sa počtom návštevníkov, napr. na premietania v Poltári sa opakovane v januári a februári nepredalo ani 30 lístkov a preto neboli filmy ani odpremietané, alebo na film Avatar sa predalo iba 80 lístkov. Do r. 2003 bolo kino aj v Málinci.

Kultúrne domy sa nachádzajú okrem Krnej v každej obci hodnoteného okresu. Kultúrne domy boli väčšinou postavené v 50-tych až 70-tych rokoch 20. storočia. V poslednom období ich prestali obce využívať na kultúrne účely. Využívajú ich napr. na prenájom pri rôznych rodinných oslavách a predajných akciách. Najviac sú kultúrne účely využívané kultúrne domy v Kokave nad Rimavicou a Poltári, kde ich využívajú aj na nácvik folklórnej súbory a ochotníckeho divadla a zábavné programy.

Okrem Ďubákova a Zlatna má každá obec knižnicu. V Cinobani sú dve a v Poltári 3 knižnice (okrem mestskej knižnice je knižnica aj v Slanej Lehote a Zelenom). Knižnice, tak ako aj iné kultúrne zariadenia, bojujú s nedostatkom finančných prostriedkov, čo sa prejavuje menším nákupom nových kníh. Ďalším problémom je stále sa znižujúci počet registrovaných čitateľov v knižniciach. Za prvé 3 roky hodnoteného obdobia stúpol počet čitateľov o 200, neskôr začal postupne klesať a do roku 2008 sa znížil až o 300.

V dôsledku nedostatku financií sa kultúrny priestor najmä v menších obciach za posledných 10 rokov podstatne zúžil.

4.2.7 Športové a rekreačné zariadenia

Podporou športu a pohybových aktivít vo všeobecnosti jednak vyrastá zdravá mládež, čím sa nepriamo odľahčuje zdravotníctvo a zároveň ide o vhodné využívanie voľného času mládeže. Šport a rôzne pohybové aktivity pôsobia na rozvoj morálno-vôľových vlastností a zdravých návykov u mládeže.

V sledovanom okrese sa okrem školských ihrísk nachádza 14 futbalových a 5 antukových ihrísk. Ďalej 10 telocviční (vrátane 1 športovej haly), 4 fitnesscentrá a 1 činkáreň.

Antukové ihriská s využívaním pre tenis a volejbal sa nachádzajú: v Hradišti, v Kokave nad Rimavicou a 3 v Poltári.

Z hodnoteného okresu sa iba v obciach Ďubákovo, Hradište, Krná, Mládzo, Ozdín, Selce, Šoltýska a Veľká Ves nenachádzajú futbalové ihriská.

Telocvične sa nachádzajú pri základných školách v obciach: Hrnčiarska Ves, Hrnčiarske Zalužany, Kalinovo, Kokava nad Rimavicou a Málíneec. V meste Poltár majú telocvične obidve základné školy a stredné odborné učilište. Školy poskytujú svoje telocvične záujmovým skupinám a občanom vo večerných hodinách alebo počas víkendu na prenájom. V areále telovýchovnej jednoty je telocvična, ktorá sa dlhodobo nevyužíva. Najväčšia a najmodernejšia športová hala v okrese bola vybudovaná pri bývalej Združenej škole sklárskej a v poslednom období využívala len sporadicky.

Fitnesscentrá sa nachádzajú v Kalinove, Kokave nad Rimavicou, Málinci a v Poltári. Činkáreň v Rovňanoch využívajú hlavne mladí obyvatelia obce.

V letnom období je v Poltári otvorené kúpalisko, v areáli ktorého je vybudovaný 25 m plavecký bazén a malý bazén pre deti, ihrisko na plážový volejbal, malé multifunkčné ihrisko s umelou trávou a 5 stánkov poskytujúcich rýchle občerstvenie. Napriek tomu, že kúpalisko bolo sprevádzkované pred 7 rokmi, služby v areáli sú dobudované pomalým tempom.

V rámci Banskobystrického kraja je v okrese Poltár najmenej zariadení poskytujúcich ubytovanie. Prehľad zariadení s podrobným počtom izieb a lôžok je uvedený v tabuľke 14.

Tabuľka 14

Prehľad a vývoj počtu zariadení poskytujúcich ubytovanie, počet izieb, počet lôžok a počet návštevníkov za roky 2000-2008

Zariadenie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Počet zariadení	7	8	8	8	9	7	8	13	13
Počet izieb	103	114	119	112	118	90	92	130	121
Počet lôžok	347	390	420	379	403	257	267	338	356
Počet návštevníkov	4 119	3 568	3 771	3 184	2 904	2 482	2 640	1 706	3 110

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistická ročenka Banskobystrického kraja r. 2007 a 2009, vlastné spracovanie

Podľa tabuľky 14 stúpol počet zariadení za obdobie r. 2000 až 2008 o viac ako 85 %. Počet izieb v týchto zariadeniach vzrástol o 17 % a počet lôžok o necelé 3 %.

Napriek tomu, že vzrástol počet zariadení, staršie zariadenia prešli rekonštrukciou, neprejavilo sa to na zvýšenom počte návštevníkov. Za obdobie rokov 2000 až 2007 pokles bol na úrovni až 32 %. Len v roku 2008 bol zaznamenaný nárast o viac ako 82 %.

V Poltári sa nachádza malý penzión a ranč Megy, ktorý je možné zaradiť medzi zariadenia pre agroturistiku. Ďalšie zariadenia poskytujúce ubytovanie sa nachádzajú v Hradišti, Zlatne (prebudované z pôvodnej materskej školy) a Kalinove (pri futbalovom

ihrisku). Severnejšie od obce Kokava nad Rimavicou sa nachádza rekreačná oblasť Kokava – Háj a Kokava – Lína, ktoré zasahujú až do okresu Detva, končia pri obci Látka. V tejto oblasti sa nachádza viac malých rodinných penziónov. Medzi zariadenia s najväčšou kapacitou patria Penzión Family, ktorý má kapacitu 24 lôžok, Lína Tour s kapacitou 35 lôžok na 3 chatkách. Najväčšie zariadenie sa nachádza v časti Kokava – Háj. Do rekreačného zariadenia patrí hlavná budova s reštauračným zariadením, barom a ubytovacou časťou, 8 samostatných chatiek, bazén a malé ihrisko. V tesnej blízkosti areálu sa nachádzajú lyžiarske svahy s vlekmi, ktoré sú v zime zasnežované umelým snehom. Táto rekreačná oblasť je navštevovaná hlavne v zime návštevníkmi z Maďarska, ktorí sem dochádzajú na víkendovú alebo prázdninovú lyžovačku.

4.3 Zhodnotenie vybudovanosti sociálnej infraštruktúry v jednotlivých obciach

Analýza vybudovanosti sociálnej infraštruktúry v jednotlivých obciach bola spracovaná z podkladov získaných z dotazníkového prieskumu, z rozhovorov vybranými starostami obcí a náhodne vybranými obyvateľmi obcí okresu Poltár. Zároveň z dotazníkov bolo zistené, kam musia obyvatelia okresu za zariadeniami a službami nenachádzajúcimi sa v obci bydliska dochádzať.

Breznička

- počet obyvateľov 790,
- vzdialenosť do mesta Poltár 6 km,
- časti obce: Breznička, Červeň.

Bytový fond obce podľa sčítania obyvateľov, domov a bytov v r. 2001 (ďalej len SODM 2001) tvorí 277 domov, z toho bolo trvale obývaných 219. Počet bytov k 31.12.2008 bol 324, z toho bolo trvale obývaných 260. Priemerný počet obyvateľov na jeden byt 3,03.

V obci sa do r. 2008 nachádzala základná škola s vyučovaním v prvom stupni tzv. malotriedna škola, so spojenými triedami a materská škola. Malotriednu základnú školu v obci navštevovali väčšinou deti zo sociálne slabších rodín, pretože časť detí navštevovala z dôvodu kvalitnejšej výučby základné školy v Kalinove alebo v Poltári. Tam potom dochádzali deti na vyučovanie na druhom stupni základných škôl.

Za zdravotnou starostlivosťou dochádzajú občania prevažne do Poltára, niektorí pracujúci v Lučenci majú svojich lekárov tam. Zo sociálnych služieb v obci sú poskytované

len opatrovateľská služba pre starších občanov a osobná asistenciacia.

Obchodnú sieť obce tvoria: 2 predajne potravinárskeho tovaru, 3 pohostinské strediská z toho 1 s podávaním jedál a predajňa pohonných látok.

V obci sa nachádza kultúrny dom, ktorý je najviac využívaný na poriadanie diskoték. Knižnica má knižničný fond 3 147 kníh a 36 registrovaných čitateľov. Medzi pamiatky patrí rímsko-katolícky kostol z roku 1785 a neskoro klasicistický evanjelický kostol z roku 1856.

Futbalové ihrisko využíva pre svoju činnosť telovýchovná jednota.

Cinobaňa

- počet obyvateľov 2 366,
- vzdialenosť do mesta Poltár 14 km,
- časti obce: Cinobaňa, Hrnčiarky, Katarínska Huta, Maša, Turičky, Žihľava.

Bytový fond obce podľa sčítania obyvateľov, domov a bytov v r. 2001 (ďalej len SODM 2001) tvorí 535 domov, z toho bolo trvale obývaných 371. Počet bytov k 31.12.2008 bol 1009, z toho bolo trvale obývaných 809. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,92.

V Cinobani sa nachádza základná škola s vyučovaním na I. a II. stupni a materská škola. Cinobaňa má po Poltári a Kokave nad Rimavicou tretí najväčší počet obyvateľov a to sa prejavuje aj na vybavení obce.

Nachádza sa tam ambulancia praktického lekára pre dospelých, stomatologická ambulancia a lekárne. Aj v tejto obci sú v prípade potreby pre starších a chorých občanov poskytované služby osobnej asistencie a opatrovateľská služba.

Obchodnú sieť obce tvoria: 3 predajne potravinárskeho tovaru, 3 pohostinské odbytové strediská, predajňa s textilom, predajňa so sortimentom domácich potrieb, papiernictva a drogerie, prevádzka s predajom kvetov a pohrebnou službou. Služby poskytuje aj kadernička.

V obci a v časti Katarínska Huta sa nachádzajú kultúrne domy, ktoré sú nepravidelne využívané na poriadanie kultúrnych akcií obcou a na rodinné oslavy. Knižnica má knižničný fond 8 348 kníh a 84 registrovaných čitateľov. Medzi pamiatky patrí gotický evanjelický kostol z 15. storočia s gotickými nástennými maľbami a rímsko-katolícky kostol z roku 1886 v časti Katarínska Huta.

Zo športových zariadení sa v obci nachádza telocvičňa pri základnej škole, školské

ihrisko, futbalové ihrisko a volejbalové ihrisko.

České Brezovo

- počet obyvateľov 509,
- vzdialenosť do mesta Poltár 6 km,
- časti obce: České Brezovo, Váľkovo

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 241 domov, z toho bolo trvale obývaných 159. Počet bytov k 31.12.2008 bol 261, z toho bolo trvale obývaných 170. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,99.

V obci sa do roku 2003 nachádzala základná škola s vyučovaním v prvom stupni tzv. malotriedna škola, so spojenými triedami a materská škola. Pre nízky počet žiakov boli základná a materská škola zrušené. V roku 2004 bola uvedená do prevádzky prvá a zatiaľ jediná súkromná materská škola v okrese, ktorú využívajú aj deti zo susednej obce Zlatno. Školopovinné deti dochádzajú do základných škôl v Poltári.

Ani v tejto obci sa nenachádza ambulancia lekára, lekárne alebo sociálne zariadenie. Za zdravotnou starostlivosťou dochádzajú občania prevažne do Poltára, niektorí navštevujú stomatóloga v Kokave nad Rimavicou.

Obchodnú sieť obce tvoria: 2 predajne potravinárskeho tovaru a 1 pohostinské odbytové stredisko.

V obci a jeho časti sa nachádzajú kultúrne domy a knižnice. Knižnice majú knižničný fond 5 173 kníh a 60 registrovaných čitateľov. Medzi pamiatky patrí klasicistický evanjelický kostol z roku 1786 a secesný evanjelický kostol z roku 1922.

Futbalové ihrisko využíva pre svoju činnosť telovýchovná jednota.

Ďubákovo

- počet obyvateľov 109,
- vzdialenosť do mesta Poltár 32 km.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 53 domov, z toho bolo trvale obývaných 37. Počet bytov k 31.12.2008 bol 57 z toho bolo trvale obývaných 40. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,72.

S počtom obyvateľov súvisí aj vybudovanosť obce. Deti do škôl cestujú do Kokavy nad Rimavicou a tam aj dochádzajú obyvatelia obce za zdravotnou starostlivosťou a

lekárňou.

V obci sa nachádza 1 predajňa so sortimentom potravinárskeho a zmiešaného tovaru.

Kaplnku z 19. storočia a rímsko-katolícky kostol z roku 1828 môžeme zaradiť medzi pamiatky. V Ďubákove sa tiež zachovali prvky pôvodnej ľudovej architektúry z 19. storočia.

V obci je vybudované malé ihrisko a niektoré neobývané domy boli prerobené a sú poskytované na vidiecku turistiku. V extraviláne obce sa nachádza chránený areál Jasenina s chráneným areálom s výskytom ojedinelej mäsožravkej rosničky.

Hradište

- počet obyvateľov 271,
- vzdialenosť do mesta Poltár 17 km.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 162 domov, z toho bolo trvale obývaných 94. Počet bytov k 31.12.2008 bol 177, z toho bolo trvale obývaných 103. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,63.

Aj obec Hradište patrí medzi obce s malým počtom obyvateľov. Deti do materskej školy a základnej školy na I. stupeň dochádzajú do Uhorského a na vyučovanie na druhom stupni dochádzajú až do Poltára. Za zdravotnou starostlivosťou a ostatnými službami obyvatelia tiež dochádzajú do Poltára.

V obci sa nachádza len 1 predajňa so sortimentom potravinárskeho a zmiešaného tovaru a 1 pohostinské odbytové stredisko.

V obci je vybudovaný kultúrny dom, ktorý je nepravidelne využívaný na poriadanie kultúrnych akcií obcou a na rodinné oslavy. Knižnica má knižničný fond 2 868 kníh a 73 registrovaných čitateľov. Secesný evanjelický kostol z roku 1898 a kaplnka z roku 1923 na Hradišských lazoch patria medzi pamiatky.

Tiež je tu vybudované volejbalové ihrisko s antukovým povrchom a ubytovacie zariadenie, bývalá podniková chata, ktorá je v súčasnosti prenajímaná na rekreačné účely.

Hrnčiarška Ves

- počet obyvateľov 989,
- vzdialenosť do mesta Poltár 7 km,
- časti obce: Maštinec, Pondelok, Veľká Suchá.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 326 domov, z toho bolo trvale

obývaných 247. Počet bytov k 31.12.2008 bol 375, z toho bolo trvale obývaných 297.

Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 3,32.

Hrnčiarska Ves má ako jediná obec okresu index starnutia pod 100, konkrétne 88,52 (na 205 obyvateľov v predproduktívnom veku pripadá 185 obyvateľov v poproduktívnom veku). Je to aj zásluhou rómskej populácie s väčším počtom detí.

V obci je zriadená základná škola s vyučovaním v prvom stupni malotriedna škola, so spojenými triedami a materská škola. Malotriednu základnú školu v obci navštevujú väčšinou deti zo sociálne slabších rodín, pretože časť detí navštevuje z dôvodu kvalitnejšej výučby základné školy v Hrnčiarskych Zalužanoch ale hlavne v Poltári, tam potom dochádzajú deti na vyučovanie na druhom stupni základných škôl.

Ani v tejto obci sa nenachádza ambulancia lekára, lekáreň alebo sociálne zariadenie. Za zdravotnú starostlivosťou cestujú obyvatelia obce do Hrnčiarskych Zalužian alebo do Poltára. V prípade ošetrovania u lekára špecialistu cestujú do Rimavskej Soboty.

Obchodnú sieť obce tvoria: 2 predajne potravinárskeho tovaru a 3 pohostinské odbytové strediská, predajňa kvetov v spojení s pohrebnou službou.

V obci sa nachádza kultúrny dom a knižnica. Knižnica má knižničný fond 2 916 kníh a 16 registrovaných čitateľov. Medzi pamiatky môžeme zaradiť renesančný evanjelický kostol z roku 1630, rímsko-katolícky kostol z roku 1815. Futbalové ihrisko využíva pre svoju činnosť telovýchovná jednota.

V časti Maštinec je niekoľko prameňov minerálnych vôd, z ktorých len jeden je využívaný na stáčanie minerálnej vody.

Hrnčiarske Zalužany

- ✦ počet obyvateľov 843,
- ✦ vzdialenosť do mesta Poltár 12 km.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 297 domov, z toho bolo trvale obývaných 246. Počet bytov k 31.12.2008 bol 362 z toho bolo trvale obývaných 282. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,98.

V obci sa nachádza základná škola s vyučovaním v prvom stupni a materská škola. Po ukončení prvého stupňa základnej školy deti dochádzajú väčšinou do základnej školy v Ožďanoch.

Zdravotnú starostlivosť v obci poskytuje ambulancia praktického lekára, stomatologická ambulancia, vo vyhradenom čase aj detská lekárka. Jeden deň v týždni

poskytuje starostlivosť aj gynekológ. V prípade ošetrenia u lekára špecialistu cestujú do Rimavskej Soboty.

Obchodnú sieť obce tvoria: 2 predajne potravinárskeho tovaru, 2 predajne so sortimentom nepotravinárskeho tovaru a 2 pohostinské odbytové strediská.

V obci sa nachádza kultúrny dom a knižnica. Knižnica má knižničný fond 1 249 kníh a 139 registrovaných čitateľov. Pamiatky obce tvoria: rímsko-katolícky kostol z roku 1882, klasicistická kaplnka z roku 1825 a drevené barokové kríže na cintoríne.

Futbalové ihrisko využíva pre svoju činnosť telovýchovná jednota. Okrem toho sa v obci nachádza aj malé viacúčelové ihrisko.

Kalinovo

- počet obyvateľov 2 327,
- vzdialenosť do mesta Poltár 9 km,
- časti obce: Hrabovo, Kalinovo, Petrovec.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 736 domov, z toho bolo trvale obývaných 607. Počet bytov k 31.12.2008 bol 891 z toho bolo trvale obývaných 738. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 3,15. Kalinovo je 4. najväčším sídlom sledovaného okresu.

V obci sa nachádza základná škola s vyučovaním na obidvoch stupňoch a materská škola. Zdravotnú starostlivosť poskytuje ambulancia praktického lekára, stomatologická ambulancia a lekáreň. Zariadenie sociálnych služieb Betánia poskytuje starostlivosť pre starších a chorých občanov.

Obchodnú sieť obce tvoria: 3 predajne so zmiešaným sortimentom a 1 pohostinské odbytové stredisko.

V obci sa nachádza kultúrny dom a knižnica. Knižnica má knižničný fond 6966 kníh a 241 registrovaných čitateľov. Medzi pamiatky obce patrí: evanjelický kostol s románskym jadrom z 13. storočia prestavaný v 18. storočí, barokovo - klasicistická zvonica z pol. 18. storočia.

Futbalové ihrisko využíva pre svoju činnosť telovýchovná jednota. Okrem toho sa v obci nachádza aj malé viacúčelové ihrisko, tréningové ihrisko pre futbal a pri základnej škole veľká telocvičňa s fitnesscentrom. V areáli futbalového ihriska sa nachádza ubytovňa, ktorú v minulosti využívali pri príprave futbalové kluby z vyšších súťaží.

V extraviláne obce sú chránené územia: Prírodná rezervácia Hrabovo a Chránený

areál Pod Šťavicou. Nachádza sa tam aj Petrovský rybník a bažantnica. Minerálne pramene nachádzajúce sa v okolí obce využívajú aj obyvatelia z okresu Lučenec.

Kokava nad Rimavicou

- počet obyvateľov 3 106,
- vzdialenosť do mesta Poltár 18 km,
- časti obce: Kokava nad Rimavicou, Liešnica, Vlkovo.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 1003 domov, z toho bolo trvale obývaných 704. Počet bytov k 31.12.2008 bol 1 419, z toho bolo trvale obývaných 1 061. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,92. Kokava nad Rimavicou je 2. najväčším sídlom okresu.

V obci sa nachádza základná škola s vyučovaním na obidvoch stupňoch a materská škola.

Zdravotnú starostlivosť poskytuje ambulancia praktického lekára, stomatologická ambulancia a lekáreň. Jeden deň v týždni poskytuje starostlivosť gynekologická ambulancia. Zo sociálnych služieb v obci sú poskytované len opatrovateľská služba pre starších občanov a osobná asistencia pre občanov s nepriaznivým zdravotným stavom.

Obchodnú sieť obce tvorí: 8 predajní potravín, 18 predajní s nepotravinárskym sortimentom a 10 pohostinských odbytových stredísk. Služby poskytuje: kaderníčka, krajčírka, sklenárstvo, opravár televízorov a zariadenie na opravu a údržbu motorových vozidiel. Obecný podnik služieb zabezpečuje zber a čistenie šatstva. V obci je vybudovaná čerpacia stanica pohonných látok.

V Kokave nad Rimavicou sa nachádza kultúrne stredisko s kinom a knižnica. Knižnica má knižničný fond 10 816 kníh a 321 registrovaných čitateľov. Pamiatky sú v obci bohato zastúpené, nachádza sa tu: neoklasicistický kaštieľ prestavaný začiatkom 19. storočia, renesančný evanjelický kostol z roku 1566 so zvyškami gotickej veže s pôvodnými 4 zvonmi, rozšírený v roku 1912, budova školy z roku 1569, rímsko-katolícky kostol z roku 1820, kaplnka z roku 1847 a židovská synagóga z 19. storočia. Obec má bohatú folklórnu tradíciu, ktorú udržiava najmä existujúci folklórny súbor. Každoročne sa tu v lete koná folklórny festival Koliesko. Obec sa v posledných rokoch stáva centrom rozvoja a prezentácie rómskej kultúry, ktorá je propagovaná občianskym združením Lačo Drom a Sendreiovcami.

Futbalové ihrisko využíva pre svoju činnosť telovýchovná jednota. Okrem toho sa

v obci nachádza aj malé viacúčelové ihrisko, tréningové ihrisko pre futbal a fitnesscentrum. Pri základnej škole je vybudovaná telocvičňa. Nad obcou sa nachádza rekreačná oblasť Kokava – Háj a Kokava – Línia, kde je vybudovaných niekoľko malých penziónov a ubytovňa s chatkami.

Krná

- ✦ počet obyvateľov 53,
- ✦ vzdialenosť do mesta Poltár 17 km.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 85 domov, z toho bolo trvale obývaných 30. Počet bytov k 31.12.2008 bol 94, z toho bolo trvale obývaných 33. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 1,60.

Obec Krná je najmenšou obcou okresu. Aj preto sa v obci nachádza len I predajňa so zmiešaným tovarom a knižnica s knižničným fondom 1 554 kníh a 9 registrovaných čitateľov.

Deti do materskej školy a základnej školy na I. stupeň dochádzajú do Uhorského a na II. stupeň dochádzajú až do Poltára. Za zdravotnou starostlivosťou a ostatnými službami obyvatelia najčastejšie dochádzajú do Poltára.

Panská kúria z roku 1820, postavená na mieste renesančnej kúrie zo 17. storočia a evanjelický kostol z r. 1905-1907 patria medzi pamiatky obce.

Málíneec

- ✦ počet obyvateľov 1 461,
- ✦ vzdialenosť do mesta Poltár 17 km

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 569 domov, z toho bolo trvale obývaných 350. Počet bytov k 31.12.2008 bol 680, z toho bolo trvale obývaných 491. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,97. Málíneec je 5. najväčším sídlom sledovaného okresu.

V obci sa nachádza základná škola s vyučovaním na obidvoch stupňoch a materská škola.

Zdravotné služby poskytuje ambulancia praktického lekára, stomatologická ambulancia (poskytuje ošetrovanie len vo vyhradenom čase), lekáreň a zariadenie sociálnych služieb poskytujúce služby pre telesne postihnuté deti – Integrované centrum Málíneec.

Obchodnú sieť obce tvoria: 6 predajní s potravinárskym a zmiešaným sortimentom, 1 predajňa so sortimentom drobný tovar, drogéria a domáce potreby, 1 predajňa textilu a 3 pohostinské odbytové strediská.

V obci sa nachádza kultúrny dom a knižnica. Knižnica má knižničný fond 11 327 kníh a 168 registrovaných čitateľov. Medzi pamiatky obce patrí: neskorobaroková zvonica z roku 1763 a tolerančný evanjelický kostol z roku 1795 s vežou z roku 1820.

V obci je vybudované futbalové, viacúčelové ihrisko, pri základnej škole veľká telocvičňa.

Nad obcou Málinec je vybudovaná vodná nádrž, ktorá slúži ako zdroj pitnej vody.

Mládzo

nemá erb

- počet obyvateľov 107,
- vzdialenosť do mesta Poltár 8 km.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 60 domov, z toho bolo trvale obývaných 40. Počet bytov k 31.12.2008 bol 60, z toho bolo trvale obývaných 40. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,68.

Mládzo patrí medzi najmenšie obce okresu. Deti do materskej školy a základnej školy dochádzajú do Cinobane. Za zdravotnou starostlivosťou a ostatnými službami obyvatelia dochádzajú do Cinobane alebo Poltára.

V obci sa nachádza predajňa so zmiešaným tovarom, kultúrny dom a knižnica. Knižnica má knižničný fond 1 919 kníh a 5 registrovaných čitateľov. Medzi pamiatky obce patrí neskoro klasicistický evanjelický kostol z roku 1865.

V obci je vybudované malé ihrisko.

Ozdín

- počet obyvateľov 353,
- vzdialenosť do mesta Poltár 12 km,
- časti obce: Bystrička, Ozdín.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 153 domov, z toho bolo trvale obývaných 112. Počet bytov k 31.12.2008 bol 168, z toho bolo trvale obývaných 121. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,91.

V obci sa nachádza jednotriedna materská škola, do ktorej dochádzajú aj deti z Rovnian. Deti do základnej školy dochádzajú do Málinca.

Za zdravotnou starostlivosťou obyvatelia dochádzajú do Málnca alebo Poltára a ostatnými službami obyvatelia dochádzajú do Poltára.

V obci sú vybudované 2 predajne so zmiešaným tovarom, kultúrny dom a 2 knižnice. Knižnice majú knižničný fond 3 180 kníh a 44 registrovaných čitateľov. Medzi pamiatky patrí drevená zvonica z roku 1784 a klasicistický evanjelický kostol z roku 1813, postavený na mieste staršieho z 15. storočia(veža kostola je z roku 1745 a starý zvon je z roku 1502). V obci sa nachádza malé ihrisko.

Poltár

- počet obyvateľov 5 841,
- časti obce: Hájiky - Maky, Poltár, Prievrana, Slaná Lehota, Zelené

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 956 domov, z toho bolo trvale obývaných 765. Počet bytov k 31.12.2008 bol 2 361, z toho bolo trvale obývaných 2 091. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,79. Poltár je najväčším sídlom v okrese a má štatút mesta.

V meste sa nachádzajú 2 základné školy s vyučovaním na oboch stupňoch, 2 materské školy, gymnázium, stredná odborná škola a základná umelecká škola.

Zdravotnícku starostlivosť zabezpečuje Poliklinika, kde má svoje ambulancie väčšina lekárov ordinujúcich v meste. V súčasnosti sa v Poltári okrem 2 detských lekárov, 4 praktických lekárov, 2 stomatológov a 1 gynekológa nachádzajú už iba ambulancie: ortopedická, neurologická, ORL, interná diabetológia, vnútorného lekárstva, kožná, logopedická, rehabilitácia a vykonávajú sa vyšetrenia: EKG, TBC, RAFO, röntgenové, sono ženské, sono nožičiek. Sieť zdravotníckych zariadení dopĺňajú 3 lekárne, zdravotnícke potreby a očná optika. Starším a chorým občanom je okrem služieb poskytovaných v domove dôchodcov a domove sociálnych služieb. V meste je okrem toho poskytovaná opatrovateľská služba, služby osobného asistenta.

Obchodnú sieť obce tvorí: 14 predajní potravín, 30 predajní s nepotravinárskym sortimentom a 10 pohostinských odbytových stredísk, predajňa pohonných látok. Služby poskytujú: 4 kaderničky, kozmetička, nechťové štúdio, krajčírka, sklenárstvo, opravár televízorov, 2 zariadenia na opravu a údržbu motorových vozidiel.

V Poltári a jeho častiach sa nachádza kultúrne stredisko s kinom, kultúrny dom a 3 knižnice, ktoré majú knižničný fond 26 160 kníh a 485 registrovaných čitateľov. Pri Mestskom kultúrnom stredisku niekoľko rokov funguje folklórny súbor Úvrat' a Úvratík,

ktoré sa snažia obnovovať a zachovávať tradičné ľudové zvyky. Pamiatky sú tu tiež bohato zastúpené; nachádza sa tu: klasicistická kúria z roku 1775, kaštieľ klasicistický z roku 1782 prestavaný v roku 1865 na novogotický s parkom so zvyškami cudzokrajných drevín, klasicistický evanjelický kostol z roku 1791 s využitím kameňov získaných za starého kostola a s nanovo preliatym zvonom z roku 1669, klasicistický evanjelický kostol v Zelenom z roku 1835, klasicistický evanjelický kostol v Slanej Lehote z roku 1891 a kamenný most cez Ipeľ.

Futbalové ihrisko využíva pre svoju činnosť telovýchovná jednota. Pri futbalovom ihrisku sú 3 ihriská s antukovým povrchom a roky nevyužívaná telocvična. Okrem toho sa telocvične nachádzajú pri základných školách a učilišti. Najväčšia a najmodernejšia športová hala v okrese bola vybudovaná pri bývalej združenej škole sklárskej a v súčasnosti sa využíva len sporadicky. V Poltári je prevádzkované aj fitnesscentrum a v letnom období kúpalisko. V areále kúpaliska bolo vybudované viacúčelové ihrisko s umelou trávou. V extraviláne obce sa nachádza chránený areál Kúpna hora.

Rovňany

- ✦ počet obyvateľov 252,
- ✦ vzdialenosť do mesta Poltár 7 km.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 92 domov, z toho bolo trvale obývaných 73. Počet bytov k 31.12.2008 bol 113, z toho bolo trvale obývaných 90. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,8.

Deti do materskej školy cestujú do Ozdína alebo do Uhorského. Do základnej školy na I. stupeň môžu dochádzať do Uhorského alebo do Poltára. Ale II. stupeň základnej školy môžu navštevovať len v Málinci alebo v Poltári. Za zdravotnou starostlivosťou cestujú obyvatelia obce do Poltára.

V obci sa nachádzajú 2 predajne so zmiešaným tovarom, kultúrny dom a 1 knižnica. Knižnica má knižničný fond 3 472 kníh a 90 registrovaných čitateľov. Medzi kultúrne pamiatky patrí klasicistická kúria z roku 1713, prestavaná v roku 1767 a evanjelický kostol z roku 1896.

V obci je vybudované malé ihrisko a činkáreň. V extraviláne obce sa nachádza Chránený areál Rovnianska gaštanica.

Selce

- počet obyvateľov 109,
- vzdialenosť do mesta Poltár 10 km

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 67 domov, z toho bolo trvale obývaných 45. Počet bytov k 31.12.2008 bol 69, z toho bolo trvale obývaných 43. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,53. Selce patria k najmenším obciam okresu. Ležia na hranici s okresom Rimavská Sobota. Aj napojenie obyvateľov obce je v súčasnosti nasmerované na susednú obec Hrachovo a mesto Rimavská Sobota.

Deti do materskej školy a do základnej školy na I. stupeň môžu dochádzať do Hrnčiarskej Vsi alebo Hrachova, kde deti navštevujú II. stupeň základnej školy. Aj za zdravotnou starostlivosťou cestujú obyvatelia obce do Hrachova.

V obci sa nachádza 1 predajňa so zmiešaným tovarom, kultúrny dom a 1 knižnica. Knižnica má knižničný fond 980 kníh a 4 registrovaných čitateľov. Medzi pamiatky klasicistický evanjelický kostol z roku 1808

Sušany

- počet obyvateľov 444,
- vzdialenosť do mesta Poltár 12 km.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 236 domov, z toho bolo trvale obývaných 141. Počet bytov k 31.12.2008 bol 247, z toho bolo trvale obývaných 148. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 3.

Deti do materskej školy a do základnej školy na I. stupeň môžu dochádzať do Hrnčiarskych Zalužian ale II. základnej školy môžu navštevovať v Poltári alebo Ožďanoch, prevažne využívajú druhú možnosť.

Za zdravotnou starostlivosťou cestujú obyvatelia do Hrnčiarskych Zalužian, Poltára alebo Rimavskej Soboty. V Sušanoch sa nachádza domov dôchodcov a domov sociálnych služieb. Okrem toho sa v obci nachádzajú 2 predajne s potravinárskym tovarom, 1 s rozličným tovarom a pohostinské odbytové stredisko, kultúrny dom a 1 knižnica. Knižnica má knižničný fond 2 409 kníh a 53 registrovaných čitateľov. Medzi pamiatky patrí klasicistický rímsko-katolícky kostol z roku 1835, rozšírený v roku 1911.

V obci je vybudované futbalové ihrisko.

Šoltýska

- ✦ počet obyvateľov 136,
- ✦ vzdialenosť do mesta Poltár 26 km,
- ✦ časti obce: Ľubienka, Šoltýska.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 118 domov, z toho bolo trvale obývaných 77. Počet bytov k 31.12.2008 bol 121, z toho bolo trvale obývaných 75. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 1,81. Obec má najvyšší index starnutia 1 128,57.

Deti do materskej školy a do základnej školy dochádzajú do Kokavy nad Rimavicou. Za zdravotnou starostlivosťou a chýbajúcimi službami cestujú obyvatelia tiež do Kokavy nad Rimavicou. Na odborné vyšetrenia cestujú až do Lučenca alebo do Hnúšte.

V obci sa nachádza len 1 predajňa so zmiešaným tovarom a pohostinské odbytové stredisko, kultúrny dom a 1 knižnica. Knižnica má knižničný fond 2 009 kníh a 15 registrovaných čitateľov. Medzi pamiatky patrí rímsko-katolícky kostol z roku 1826, klasicisticky rozšírený v roku 1834. V obci je vybudované malé ihrisko.

Uhorské

- ✦ počet obyvateľov 591,
- ✦ vzdialenosť do mesta Poltár 10 km.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 211 domov, z toho bolo trvale obývaných 151. Počet bytov k 31.12.2008 bol 261, z toho bolo trvale obývaných 185. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 3,19.

V obci sa nachádza základná škola s vyučovaním na I. stupni a materská škola. Druhý stupeň základnej školy deti môžu navštevovať v Poltári alebo cestovať do Málinca.

Do Poltára musia cestovať obyvatelia za zdravotnou starostlivosťou. Pre starších a chorých občanov je poskytovaná služba osobnej asistencie a opatrovateľská služba priamo v obci.

Obchodnú sieť obce tvoria: 2 predajne s potravinárskym a zmiešaným sortimentom a 1 pohostinské odbytové stredisko.

V obci sa nachádza kultúrny dom a knižnica. Knižnica má knižničný fond 3134 kníh a 23 registrovaných čitateľov. Medzi pamiatky obce patrí: evanjelický kostol z roku 1808

postavený na mieste staršieho dreveného z roku 1610 a klasicistická kúria z pol. 19. storočia.

V obci je vybudované futbalové ihrisko , ktoré využíva telovýchovná jednota.

Utekáč

- počet obyvateľov 1060,
- vzdialenosť do mesta Poltár 24 km,
- časti obce: Drahová, Havrilovo, Salajka

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 277 domov, z toho bolo trvale obývaných 172. Počet bytov k 31.12.2008 bol 595, z toho bolo trvale obývaných 470.

Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,25.

V obci sa nachádza základná škola s vyučovaním na obidvoch stupňoch a materská škola. Obyvatelia Utekáča cestujú za zdravotnou starostlivosťou do Kokavy nad Rimavicou. Zo sociálnych služieb v obci sú poskytované len opatrovateľská služba pre starších občanov a osobná asistencia pre občanov s nepriaznivým zdravotným stavom.

Obchodnú sieť obce tvoria: 4 predajne s potravinárskym a zmiešaným sortimentom a 3 pohostinské odbytové strediská.

V obci sa nachádza kultúrny dom Medzi pamiatky obce patrí: neskorobaroková zvonica z roku 1763 a tolerančný evanjelický kostol z roku 1795 s vežou z roku 1820.

V obci je vybudované futbalové ihrisko a pri základnej škole telocvična a školské ihrisko.

Veľká Ves

- počet obyvateľov 453,
- vzdialenosť do mesta Poltár 12 km.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 150 domov, z toho bolo trvale obývaných 123. Počet bytov k 31.12.2008 bol 191, z toho bolo trvale obývaných 151. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 3.

Do materskej a základnej školy deti cestujú do Kalinova resp. Lučenca. Do Kalinova cestujú aj obyvatelia za praktickým lekárom a stomatológom, ale za detským lekárom cestujú väčšinou do Lučenca alebo Poltára.

Obchodnú sieť obce tvoria: 1 predajňa s potravinárskym a zmiešaným sortimentom a 1 pohostinské odbytové stredisko.

V obci sa nachádza kultúrny dom a knižnica, ktorá má knižničný fond 2548 kníh a 104 registrovaných čitateľov. V obci je vybudované malé ihrisko. V extraviláne obce sa nachádza muflonia zvernica.

Zlatno

- počet obyvateľov 488,
- vzdialenosť do mesta Poltár 11 km.

Bytový fond obce (podľa SODM 2001) tvorí 69 domov, z toho bolo trvale obývaných 56. Počet bytov k 31.12.2008 bol 205, z toho bolo trvale obývaných 178. Priemerný počet obyvateľov pripadajúcich na 1 byt je 2,74.

Do materskej školy cestujú deti do Českého Brezova, do základnej školy môžu cestovať do Poltára alebo do Kokavy nad Rimavicou (prevažne využívajú druhú možnosť). Aj za zdravotnou starostlivosťou a chýbajúcimi službami obyvatelia obce cestujú do týchto dvoch sídiel.

Obchodnú sieť obce tvoria: 2 predajňa s potravinárskym a zmiešaným sortimentom a 1 pohostinské odbytové stredisko.

V obci sa nachádza kultúrny dom. Medzi pamiatky obce patrí kaštieľik z rokov 1837-38 s parkom. Obec má vybudované futbalové ihrisko.

4.4 Zhodnotenie vplyvu vybudovanosti sociálnej infraštruktúry na kvalitu života obyvateľstva v okrese Poltár

V tejto časti práce budeme vychádzať z analýzy vybudovanosti objektov a zariadení na úrovni okresu a z analýzy vybudovanosti sociálnej infraštruktúry vypracovanej a z údajov a informácií získaných z vypracovaného dotazníkového prieskumu a anketového prieskumu.

4.4.1 Anketový prieskum zameraný na zistenie vplyvu mesta Poltár na okolité obce

Významnú úlohu v hospodárskom, sociálnom a kultúrnom rozvoji zohrávajú mestá, ktoré sú hybnou silou rozvoja aj v okolitých vidieckych sídlach. Platí tu vzťah, že čím je mesto väčšie a ekonomicky silnejšie, tým môže ovplyvňovať sociálno-ekonomickú situáciu vo väčšom priestore. Vzhľadom k tomu, že mesto Poltár s necelými 6 000 obyvateľmi patrí medzi najmenšie mestá, jeho vplyv na svoje okolie nemôže byť taký

výrazný.

Prvý prieskum sme zamerali na zistenie vplyvu mesta Poltár na okolité obce pri poskytovaní služieb v zariadeniach sociálnej infraštruktúry. Anketa bola vykonaná počas ôsmich dní na zastávkach autobusových liniek na Ul. slobody, Ul. školská, Ul. železničná a na železničnej stanici v čase od 8,00 hod do 13,00 hod., so zameraním na príchody spojov z jednotlivých smerov – 30 anketových prieskumov a ešte 6 anketových prieskumov vykonaných na miestach najčastejšieho výskytu návštevníkov – v čakárňach u lekárov a u úradoch pri čakaní na vybavenie.

V tomto prieskume bolo vykonaných celkom 36 anketových prieskumov, oslovených bolo 751 návštevníkov (anketový lístok je uvedený v prílohe 2).

Z vykonaného prieskumu bolo zistené, že z počtu obyvateľov, ktorí v tom čase pricestovali spojmi do mesta Poltár:

- ✓ 61 % pricestovalo za účelom návštevy úradov a inštitúcií,
- ✓ 21 % pricestovalo na účelom návštevy zdravotníckeho zariadenia a lekárne,
- ✓ 8 % návrat po lekárskom vyšetrení z Lučenca,
- ✓ 4 % návšteva obchodu,
- ✓ 3 % iný účel (práca, rodinná návšteva).
- ✓ 3 % návrat po nákupe tovarov a služieb v Lučenci resp. Rimavskej Soboty.

Najväčšiu skupinu (458 ľudí) predstavujú návštevníci za účelom návštevy úradov a inštitúcií a celkom 25 % obyvateľov pricestovalo za účelom návštevy zdravotníckeho zariadenia (21 %) a nákup tovaru a služieb (4%). Celkom 11% z anketovaných osôb sa vrátilo z návštevy zariadení sociálnej infraštruktúry z Lučenca a Rimavskej Soboty. Zo 458 ľudí, ktorí pricestovali v prvom rade za účelom návštevy úradov a inštitúcií až 74 % t.j. 339 návštevníkov využilo túto cestu okrem návštevy úradu aj na návštevu:

- ✓ lekárne - 29 %,
- ✓ lekára - 24 %,
- ✓ obchodu – 21 %,
- ✓ príbuzných – 20 %.
- ✓ služieb – 5 %,
- ✓ knižnice – 1 %,

Z anketového prieskumu sme zistili, že najväčšiu skupinu návštevníkov mesta Poltár tvoria obyvatelia, ktorí sem pricestovali v prvom rade za účelom návštevy úradov a inštitúcií zriadených v meste a zároveň sa potvrdilo, že okresné mesto Poltár nemá

výrazný vplyv na svoje okolité obce. Keďže sme zistili, že 90 obyvateľov Poltára t.j. 12 % z 751 opýtaných ľudí vrátilo z lekárskeho vyšetrenia v Lučenci a z nákupu nedostupných tovarov a služieb v Lučenci a Rimavskej Sobote, čím sa preukázalo, že aj samotní obyvatelia Poltára sú nútení za absentujúcimi službami cestovať mimo svojho mesta a okresu priamo do Lučenca, Rimavskej Soboty.

4.4.2 Dotazníkový prieskum zameraný na zistenie dostupnosti zariadení sociálnej infraštruktúry v okrese Poltár

Tento dotazníkový prieskum sme realizovali vo všetkých obciach hodnoteného okresu. Celkom bolo rozdáné 750 dotazníkových lístkov, v prvej etape 300 dotazníkových lístkov, z ktorých sa vrátilo len 60 lístkov, preto v druhej etape bol zmenený postup a o poskytnutie informácií do dotazníkových lístkov boli požiadaní návštevníci mesta Poltár pri ich čakaní na úradoch a u lekára. Takto bolo získaných ďalších 240 dotazníkových lístkov zo 450 rozdáných lístkov tak, aby sme získali údaje z každej obce.

Dotazníkový prieskum bol zameraný na zistenie:

- ✓ dostupnosti zariadení sociálnej infraštruktúry v jednotlivých obciach,
- ✓ využívania existujúcich zariadení sociálnej infraštruktúry v obci,
- ✓ kam dochádzajú občania za chýbajúcimi zariadeniami,
- ✓ ktoré služby a zariadenia v obci občanom najviac chýbajú,
- ✓ o zriadenie resp. vybudovanie ktorých služieb a zariadení by mali občania záujem.

Dotazníkový lístok je uvedený v prílohe 3. Výsledky získané z tohto dotazníkového prieskumu boli už z časti využité pri spracovávaní tejto práce v kapitole Analýza sociálnej infraštruktúry v okrese Poltár, Zhodnotenie vybudovanosti sociálnej infraštruktúry v jednotlivých obciach.

Z vykonaného dotazníkového prieskumu sme zistili:

V najmenších obciach okresu (Ďubákovo, Hradište, Krná, Mládzo, Ozdín, Rovňany, Selce, Šoltýska), občania môžu využívať prevažne len obchod, niekde aj pohostinstvo, kultúrny dom, knižnicu, kostol a aj ihrisko. Len v obci Ozdín je jednotriedna materská škola.

Obyvateľom týchto najmenších obcí, najviac chýbajú škola, širší obchodný sortiment, majú problém s dostupnosťou k lekárovi a za kultúrou. V dotazníkoch vyslovili obyvatelia záujem o kultúrne podujatia.

Obyvatelia v poproduktívnom veku sú viac zmierení so sťaženou dostupnosťou služieb - s dochádzaním za chýbajúcimi službami. Rodičia s malými deťmi a deťmi dochádzajúcimi do školy pociťujú najväčší problém pri dochádzaní detí do škôl mimo svojich obcí, čo najmä v zimnom období spôsobuje deťom a rodičom problémy z dôvodu meškania spojov a k tomu sa pridáva aj finančný faktor. Ďalším problémom je dochádzanie do detských ambulancií, ktoré sa v okrese nachádzajú iba v Kokave nad Rimavicou, Poltári, 2 dni v týždni počas 3 hodín v Málinci.

Aj v obciach Breznička, České Brezovo, Sušany, Veľká Ves, Uhorské a Zlatno, ktorých počet obyvateľov sa pohybuje okolo 500, alebo v prípade Brezničky sa blíži k 800, sa tiež nachádza len základná obchodná sieť a pohostinstvá. Súkromná materská škola sa nachádza v obci České Brezovo. V obci Uhorské je prevádzkovaná materská škola a malotriedna základná škola s vyučovaním na I. stupni.

Obyvatelia týchto obcí tiež považujú chýbajúce zariadenia a služby ako limitujúci faktor. Bez prihliadnutia na vek prejavili obyvatelia záujem o kultúrne podujatia, opravovňu obuvi a úpravu šatstva. Aj v tejto skupine obcí pociťujú rodičia s malými deťmi problém pri dochádzaní do materskej resp. základnej školy. Starší obyvatelia pociťujú obmedzenie pri dochádzaní za zdravotníckou starostlivosťou nielen za obvodným lekárom ale aj za lekármi špecialistami a s rozsahom poskytovaných sociálnych služieb pre starších a chorých občanov.

V obciach Hrnčiarska Ves, Hrnčiarske Zalužany, Málincec a Utekáč - s počtom obyvateľov pohybujúcich sa okolo 1 000 – 1 500 narastá s počtom obyvateľov aj občianska vybavenosť. V obciach Hrnčiarska Ves a Hrnčiarske Zalužany sa nachádzajú už aj materská škola a základná škola s vyučovaním na I. stupni a v Málinci a Utekáči aj s vyučovaním na II. stupni. V Hrnčiarskych Zalužanoch a Málinci majú ambulancie aj obvodní lekári. Aj obchodná sieť je tu už lepšie zastúpená. Napriek tomu, musia obyvatelia cestovať za svojimi nákupmi do väčších sídiel. Obyvatelia by mali záujem o opravu obuvi, kadernícke služby, vývarovňu jedál, o organizovanie kultúrnych podujatí ale aj o zriadenie resp. rozšírenie detských ihrísk a priestranstiev pre hry detí a priestorov pre voľno časové aktivity detí a mládeže.

V troch najväčších obciach – Cinobaňa, Kalinovo a Kokava nad Rimavicou poskytujú svoje služby obvodní lekári, stomatológovia, lekárne a v Kokave nad Rimavicou aj detská lekárka. V každej obci je materská a základná škola. Obchodná sieť a sieť služieb je najlepšie vybudovaná v Kokave nad Rimavicou, tam je organizovaných aj najviac

kultúrnych podujatí. Ako limitujúce pociťujú obyvatelia dostupnosť lekárov špecialistov a obmedzené služby sociálnej starostlivosti pre starších a chorých občanov. Rodičia detí z Kalinova a Cinobani by mali záujem o poskytovanie služieb detským lekárom v obci. Vo všetkých troch obciach by mali obyvatelia záujem o opravu obuvi, servis elektrospotrebičov, vývarovňu jedál, o organizovanie kultúrnych podujatí ale aj o zriadenie resp. rozšírenie detských ihrísk a priestranstiev pre hry detí a priestorov pre voľno časové aktivity detí a mládeže. Podľa dotazníkového prieskumu by obyvatelia Kokavy nad Rimavicou vo veku 31-40 rokov mali záujem aj o sprevádzkovanie kúpaliska pre deti v letnom období a obyvatelia vo vyššej vekovej skupine aj o zriadenie obecnej polície. Za chýbajúcimi službami a tovarmi cestujú obyvatelia Cinobane a Kalinova do Lučenca a z Kokavy nad Rimavicou aj do Rimavskej Soboty alebo Hnúšte.

Pri hodnotení vplyvu vybudovanosti sociálnej infraštruktúry na kvalitu života obyvateľov v meste Poltár, musíme skonštatovať, že napriek tomu, že v tomto meste je v rámci okresu najväčšia koncentrácia zariadení a objektov sociálnej infraštruktúry a najväčší rozsah poskytovaných služieb, obyvatelia mesta vyjadrili najviac požiadaviek na zriadenie a prevádzkovanie rôznych služieb. Tu sa pri subjektívnom hodnotení kvality života naplno prejavila skutočnosť, že na potreby obyvateľov vplyva výška ich príjmu a finančné možnosti jednotlivcov. V meste Poltár je najnižšia evidovaná nezamestnanosť v rámci okresu. Obyvatelia mesta podľa vekových skupín prejavili záujem o:

- ✓ viac detských ihrísk a úpravu priestranstiev pre hry detí,
- ✓ vybudovanie priestorov pre trávenie voľno časových aktivít pre celé rodiny v prírode, a vyčlenenie priestoru pre voľno časové aktivity pre mladých,
- ✓ úpravu a sprístupnenie existujúceho parku,
- ✓ rozšírenie obchodnej siete a siete služieb o opravu obuvi, servis a opravu elektrospotrebičov a práčok, čistiareň šatstva,
- ✓ navrátenie zrušených ambulancií lekárov špecialistov do Poltára, resp. o rozšírenie ambulancií poskytujúcich zdravotnícku starostlivosť,
- ✓ rozšírenie služieb poskytovaných na mestskom kúpalisku,
- ✓ častejšie poriadanie kultúrnych akcií a o zriadenie mestskej polície.

Za chýbajúcimi službami obyvatelia mesta cestujú najčastejšie do Lučenca a Rimavskej Soboty.

5 Návrhy a odporúčania

Sociálna infraštruktúra zohráva veľmi dôležitú úlohu pri uspokojovaní potrieb obyvateľstva, zároveň má veľký vplyv na životnú úroveň a kvalitu života obyvateľov. Z toho dôvodu by mali obce upriamiť svoju pozornosť na zlepšenie stavu sociálnej infraštruktúry budovaním nových zariadení, na udržiavanie a efektívne využívanie existujúcich zariadení. V súčasnosti je budovanie zariadení finančne náročné a bolo by pre budúci rozvoj okresu vhodnejšie, aby si jednotlivé obce vytvárali aj spoločnú koncepciu rozvoja, resp. spolupracovali na spoločných projektoch zainteresovaním aj podnikateľskej sféry. Spoločným postupom pri projektoch resp. združovaním pri by mohli obce získať viac finančných prostriedkov, čím by aj efekt z vybudovaných zariadení bol väčší a pocítilo by ho aj viac občanov. Pri realizácii projektov, by sa mohli uchádzať o poskytnutie finančných prostriedkov z európskych fondov.

Mesto Poltár spolu s obcami okresu Poltár by sa mali zamerať:

- ✓ na spájanie aktivít pre rozvoj kultúry, v prípade usporiadania kultúrnych podujatí informovať aj okolité obce, pre zvýšenie počtu návštevníkov, dátum a čas poriadaných akcií koordinovať s okolitými obcami,
- ✓ na zabezpečenie a vytváranie priestorov pre využívanie voľného času, hlavne pre mladých a pre starších obyvateľov (kluby mládeže, kluby dôchodcov), či už efektívnejším využívaním existujúcich kultúrnych domov alebo získaním nových priestorov, v prípade malých obcí by sa mohlo jednať o spoločné využívanie priestorov,
- ✓ prostredníctvom lepšej komunikácie a informovanosti zapájať obyvateľov do života v obciach a meste, s cieľom aktívneho prispievania občanov k zlepšeniu celkového života v danej obci resp. meste,
- ✓ na vytvorenie priaznivejších podnikateľských podmienok pre podnikateľov poskytujúcich služby obyvateľom prostredníctvom uplatnenia zníženej ceny pri prenájme obecných priestorov alebo poskytnutím úľav na dani z nehnuteľností,
- ✓ podporovať a koordinovať aktivity podnikateľov zamerané na rozvoj vidieckeho cestovného ruchu v rekreačnej oblasti Kokava - Háj a Kokava - Lúča a agroturistiky na území okresu,
- ✓ pri ďalšom rozvoji rekreačnej oblasti Kokava - Háj a Kokava – Lúča spolupracovať na spoločných projektoch s obcami z okresu Detva, resp. vytvoriť spoločnú

konceptiu rozvoja rekreačnej oblasti,

- ✓ spolupracovať pri propagácii potenciálu územia, ponúkať niekoľko atrakcií umiestnených v okrese aj pre dovolenkujúcich v okolitých okresoch (s uvedením, dostupnosti, časového plánu a možnostiach územia).

Všetky tieto odporúčania nie sú finančne náročné. Závisia hlavne od aktívneho a tvorivého prístupu starostov a pracovníkov obecných úradov.

Okrem toho by sa mohli obce v spolupráci s inštitúciami v obciach zamerať prostredníctvom finančných prostriedkov EÚ v rámci príslušných projektov na:

- ✓ zvyšovanie jazykových a počítačových znalostí vidieckeho obyvateľstva,
- ✓ zlepšenie dostupnosti informácií pre občanov obcí,
- ✓ účelnú prezentáciu regiónu pre návštevníkov,
- ✓ obnovu a údržbu verejných priestranstiev,
- ✓ podporu a prezentáciu tradičnej ľudovej kultúry a remesiel.

Pre zabezpečenie rozvoja okresu v budúcnosti bude nevyhnutné zvýšiť participáciu regionálnej samosprávy na rozvoji, pretože z jej strany bude potrebná:

- ✓ podpora rozvoja miestnej ekonomiky založenej na využívaní endogénnych zdrojov,
- ✓ podpora rozvoja infraštruktúry,
- ✓ podpora územnej a technickej prípravy priemyselných parkov,
- ✓ podpora marketingu územia a jeho produktov.

Záver

Infraštruktúra vo všeobecnosti predstavuje významný lokalizačný faktor a sociálna infraštruktúra svojimi zariadeniami uspokojuje potreby obyvateľstva a koncentrácia jej zariadení prináša aglomeračné úspory. Keďže rozmiestnenie zariadení je spojené so štruktúrou osídlenia a veľkosťou sídiel, vo vidieckych oblastiach nastáva problém s nedovybudovanosťou infraštruktúry, čo priamo vplýva na kvalitu života obyvateľov a odráža sa aj na životnej úrovni najmä v malých obciach.

Diplomová práca bola zameraná na analýzu súčasnej situácie vo vybudovanosti sociálnej infraštruktúry vidieckych obcí okresu Poltár, zistenie a zhodnotenie jej vplyvu na kvalitu života v danej oblasti. Pred spracovaním práce sme sa zamerali na štúdium teoretických východísk a zbieranie materiálov, informácií a podkladov potrebných pre naplnenie stanoveného zamerania. Pre zistenie požadovaných informácií sme vykonali dotazníkový prieskum a anketu.

Pri hodnotení vybudovanosti sociálnej infraštruktúry vo vidieckych obciach okresu Poltár sme sa podrobnejšie zamerali na nasledovné zariadenia, objekty sociálnej infraštruktúry: byty a bytovú výstavbu, kultúrne zariadenia, obchod a poskytovanie služieb, školstvo a školské zariadenia, sociálne a zdravotnícke zariadenia, športové a rekreačné zariadenia. Po vykonaní analýzy úrovne vybudovanosti okresu zariadeniami sociálnej infraštruktúry a zhodnotením vývoja za roky 2000 až 2008, sme pokračovali zisťovaním a zhodnotením ich vplyvu na kvalitu života obyvateľstva v danom území.

Hodnotený okres Poltár vznikol v zmysle zákona NR SR č. 211/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní SR a to odčlenením 19 obcí z okresu Lučenec a 4 obcí z okresu Rimavská Sobota. Do tohto okresu v súčasnosti patrí 22 sídiel. Okres svojou rozlohou i počtom obyvateľom patrí medzi najmenšie okresy Banskobystrického kraja i celého Slovenska. Pri hodnotení miery urbanizácie sa okres zaraďuje k najmenej urbanizovaným okresom kraja. Zároveň má aj najnižšiu hustotu obyvateľov zo všetkých okresov svojho kraja. Z hľadiska podielu chránených území mu patrí posledné miesto v kraji. Najvyšší potenciál okresu predstavujú nerudné konkrétne silikátové a keramické suroviny. Okres má tiež prírodný potenciál vhodný aj pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky. Ťažiskom osídlenia okresu je okresné mesto Poltár s necelými 6 000 obyvateľmi a v sídelnej štruktúre prevládajú malé obce. Okrem okresného mesta štatút mesta nemá žiadna iná obec okresu. V posledných rokoch bol v okrese zaznamenaný

nepriaznivý demografický vývoj, ktorý sa prejavil jednak celkovým úbytkom obyvateľstva a starnutím populácie. Všetky tieto faktory vplývajú na využívanie zariadení sociálnej infraštruktúry a zároveň naznačujú budúce potreby obyvateľstva.

Bytový fond v okrese Poltár tvorí najmä domová zástavba, len v Poltári je početne viac bytov v bytových domoch ako domov a bytov v domoch. Pri hodnotení priemerného počtu obyvateľov na jeden byt vyplýva, že skúmaný okres je pri hodnotení tohto ukazovateľa najlepší vo svojom kraji. Počet rozostavaných a dokončených bytov za sledované obdobie klesá, pretože na budovanie a výstavbu nových bytov a domov vplývajú najmä disponibilné finančné prostriedky. Ako negatívny a rizikový faktor sa ukazuje priemerný vek domov a bytov.

Sieť škôl v okrese tvorí 13 materských škôl, 11 základných škôl, 1 gymnázium, 1 stredné odborné učilište a základná umelecká škola. Všetky školy dlhodobo ohrozuje problém znižujúceho sa počtu žiakov a tried. Najväčší pokles zaznamenali stredné školy. Niektoré základné školy sa snažia pre prilákanie žiakov ponúkať vyučovanie viac jazykov na I. stupni. Stredné odborné učilište v snahe udržať a prilákať žiakov rozširuje učebné odbory prispôbené požiadavkám trhu. Deti z menších obcí, v ktorých nie sú školy vybudované alebo už došlo k zrušeniu školy, musia denne dochádzať do susedných väčších obcí, čo im spôsobuje problémy najmä v zimnom období. Dostupnosť školy v obci bydliska sa pre mladých rodičov stáva limitujúcim faktorom pri výbere bydliska, resp. ako dôvod pre migráciu z obce.

Dostupnosť zdravotníckych služieb v skúmanom okrese ovplyvňuje skutočnosť, že sa tu nenachádza nemocnica a nemocničná starostlivosť je pre obyvateľov okresu poskytovaná v NsP v Lučenci, v NsP v Rimavskej Sobote a v NsP v Hnúšti. Stále ambulancie detských lekárov sú: 2 v Poltár, 1 v Kokave nad Rimavicou. Detská lekárka z Poltára dochádza 2 dni v týždni vo vybraných hodinách poskytovať starostlivosť do obce Málinec. Z lekárov prvého kontaktu sa u detských lekárov výrazne prejavuje ich nedostatok, na počet detí vo veku do 19 rokov by ich mohlo byť v okrese až 5. Za chýbajúcimi lekármi musia rodičia s deťmi dochádzať do susedných okresov. Stále ambulancie má v súčasnosti 9 obvodných lekárov a 1 ambulancia s nie celým obvodom... U lekárov gynekológov v okrese by mohla byť zriadená ešte 1 ambulancia. Najhorší stav je u lekárov stomatólogov, v súčasnosti je tu stálych 6 ambulancií a 2 ambulancie poskytujúce starostlivosť iba vo vyhradených dňoch. a podľa počtu obyvateľov by ich mohlo byť 10. Aj za stomatologickým ošetrením cestujú obyvatelia mimo svojho okresu. Počet ambulancií lekárov špecialistov ordinujúcich v priestoroch Polikliniky v Poltári sa

v priebehu roku 2009 znížil, čo sa nepriaznivo prejavilo zvýšeným cestovaním za lekárskymi vyšetreniami do susedných okresov. Pri výbere lekára a lekárskeho vyšetrenia sa niektorí obyvatelia okresu zameriavajú na kvalitu lekára a poskytovaného vyšetrenia. Lekárne sú prevádzkované v Kalinove, Cinobani, Málinci, Kokave nad Rimavicou a 3 v Poltári. Zdravotnícke potreby a očná optika je len v Poltári.

Zariadenia sociálnych služieb pre dospelých sa v okrese nachádzajú v Kalinove, v Poltári 2, v Sušanoch a Málinci sa nachádza zariadenie pre deti. Napriek tomu, že v Poltári bol v posledných rokoch sprevádzkovaný nový domov dôchodcov a domov sociálnych služieb, kapacity v zariadeniach sú naplnené. Kapacita zariadení sociálnych služieb v okrese je najnižšia v rámci Banskobystrického samosprávneho kraja. V súvislosti s demografickým vývojom a starnutím obyvateľstva by bolo vhodné uvažovať o zriadení ďalšieho zariadenia, resp. o rozšírení poskytovaných sociálnych služieb (výkon osobnej asistencie, opatrovateľské služby) prostredníctvom obce alebo zriadenie vývarovne.

Pri hodnotení kultúrnych zariadení sme zistili, že takmer v každej obci sú vybudované kultúrne domy a knižnice a kostoly. Existujúce kultúrne domy nie sú pravidelne využívané, väčšinou len na rodinné oslavy a predajné akcie. Počet čitateľov v knižniciach má tiež klesajúci trend. Kiná sú prevádzkované už iba v Poltári a Kokave nad Rimavicou. V týchto sídlach fungujú aj folklórne súbory. Kokavský súbor má už niekoľkoročnú tradíciu a obec je známa aj ako každoročný organizátor Festivalu ľudovej kultúry Koliesko. V poslednom období sa o rozvoj rómskej kultúry usiluje občianske združenie Lačo Drom. Z dotazníkového prieskumu sme zistili, že obyvatelia takmer všetkých obcí prejavili záujem o rozšírenie kultúrnych podujatí (organizovanie divadelných predstavení, kultúrno-zábavných vystúpení).

Aj pri obchodnej sieti a službách sa ako hlavné kritérium umiestnenia prevádzky a šírky ponuky prejavuje veľkosť sídla. V najmenších obciach sa nachádzajú len malé predajne so sortimentom potravín prípadne so zmiešaným tovarom a pohostinstvo. So zvyšujúcim počtom obyvateľov v obci sa rozširuje ponuka a sortiment predávaného tovaru a poskytovaných služieb. V okrese Poltár sa nenachádzajú hypermarkety a nemajú tu zastúpenie špecializované predajne obuvi a odevov nečínskeho pôvodu. Z obchodných reťazcov tu má svoje zastúpenie len BILLA. Najpočetnejšie je vybudovaná obchodná sieť a sieť pohostinstiev v Poltári a Kokave nad Rimavicou, pretože obchodnú sieť ovplyvňuje kúpyschopný dopyt a ten rastie s veľkosťou sídla. Za chýbajúcim sortimentom tovaru a službami obyvatelia cielene cestujú najmä do Lučenca, Rimavskej Soboty a Hnúšte.

Medzi chýbajúce služby obyvateľa zaradili: opravu obuvi, opravu a servis práčok a elektrospotrebičov.

Počet vybudovaných športových zariadení sa javí ako dostatočný, v súčasnosti sa takmer v každej obci nachádza športové ihrisko alebo futbalové ihrisko, vo väčších obciach aj telocvične a fitnesscentrá. Problémom je zlý stav týchto zariadení alebo ich nevyužívanie pre nezáujem občanov.

V počte rekreačných zariadení a v počte miest v rekreačných zariadeniach je okres Poltár tiež na krajskom minime. Najviac malých zariadení je vybudovaných v severnej časti okresu v rekreačnej oblasti Kokava – Háj a Kokava Línia. Prevažne ide o malé rodinné penzióny, ktoré sú najviac využívané v zimnej sezóne, lebo v ich blízkosti sú svahy s lyžiarskymi vlekmí. Najväčším rekreačným zariadením je zariadenie Strojár v Kokave – Háji. V jeho areále je vybudovaný aj bazén. V lete je v Poltári prevádzkované kúpalisko s detským bazénom a 25 m plaveckým bazénom.

Na základe vykonaných analýz, skúmaní a prieskumu sme zistili a preukázali, že sociálna infraštruktúra zohráva veľmi dôležitú úlohu pri uspokojovaní potrieb obyvateľstva, svojou vybudovanosťou, resp. nevybudovanosťou priamo vplýva na kvalitu života obyvateľov, čo sa najviac prejavuje v malých vidieckych sídlach. Keďže sociálna infraštruktúra súvisí s koncentráciou obyvateľstva a je lepšie vybudovaná so väčších sídlach. resp. v blízkosti väčších sídiel, je zákonitým, že do okresného sídla prichádzajú denne ľudia za tam vybudovanou infraštruktúrou.

Pri hodnotení vplyvu vybudovanosti sociálnej infraštruktúry na kvalitu života sme museli prihliadnuť na skutočnosť, že kvalita života má dve stránky – objektívnu a subjektívnu. Na zhodnotenie subjektívnej stránky sme využili poznatky a názory obyvateľov uvedené v dotazníkovom prieskume. Na hodnotenie objektívnej stránky kvality života sme prihliadli na ukazovatele napr. príjem obyvateľov, priemerný počet obyvateľov na 1 byt, počet pacientov na 1 lekárske miesto, blízkosť a dostupnosť školy, počet knižníc, kultúrnych domov, športových a rekreačných zariadení. Ale napr. pre obyvateľov obce nie je podstatné, či je v obci vybudovaný kultúrny dom alebo športové ihrisko, keď sa tieto nachádzajú v neudržiavanom stave alebo stave nie vhodnom na používanie. Zároveň sme zistili, že pre časť občanov - pacientov nie je rozhodujúce, kde cestujú za svojím obvodným lekárom, alebo lekárom špecialistom, pretože pri výbere lekára uprednostňujú kvalitu lekára, vybavenie ambulancie pred jeho dostupnosťou v obci. To isté platí aj pri nákupe tovarov a služieb. Obyvatelia radšej a častejšie pri nákupe tovarov uprednostňujú návštevu Lučenca a Rimavskej Soboty, kde sa nachádzajú predajne

so širokým sortimentom a vďaka konkurencii aj s rôznymi cenami. A tu sa už prejavuje subjektívna miera uspokojovania potrieb.

Návrhy a odporúčania boli jednak formulované na úrovni mesta Poltár a obcí okresu, ide o finančne nenáročné opatrenia zamerané na zlepšenia v oblasti kultúry, poskytovaných služieb, cestovného ruchu a agroturistiky. Ďalej sme formulovali návrhy a opatrenia, pre realizáciu ktorých by mohli obce využiť finančné prostriedky z fondov EÚ a návrhy a opatrenia do realizácie ktorých bude nevyhnutné zainteresovať a získať podporu regionálnej samosprávy.

Pre budúci rozvoj okresu bude nevyhnutná podpora rozvoja diverzifikovanej miestnej ekonomiky založenej na využívaní miestnych zdrojov a súčasne podpora rozvoja infraštruktúry podporujúcej hospodársky rast.

Aj keď sa predkladaná práca javí ako rozsiahla, ale vzhľadom na aktuálnosť a význam spracovanej témy bolo aj zameranie práce široké. Súčasne sme hodnotili okres a jednotlivé obce okresu Poltár. Z dôvodu komplexného a úplného spracovania témy bol takýto rozsah nevyhnutný.

Zoznam použitej literatúry

1. ANDRÁŠKO, I. 2008. Kvalita života ako súčasť profilu konkurencieschopného regiónu. In *XI. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách: sborník příspěvků z kolokvia konaného v Pavlově 18.-20. června 2008*. Brno : Masarykova univerzita. 2008, ISBN 978-80-210-4625-2, s. 39-44.
2. ANDRÁŠKO, I. 2005. Dve dimenzie kvality života v kontexte percepcií obyvateľov miest a vidieckých obcí. In VAISHAR, Antonín et al. *Geografická organizace Česka a Slovenska v súčasnom období*. Ostrava : Ústav geoniky Akademie věd ČR, 2005, ISBN 80-86407-05-5. s. 6-13.
3. BARÁT, P. – MORAVČÍKOVÁ, D. – SVITAČOVÁ, E. 2007. *Sociológia*. Nitra : SPU v Nitre. 2007. 152 s. ISBN 978-80-8069-844-7.
4. BELAJOVÁ, A. – FÁZIKOVÁ, M. 2004. *Regionálna ekonomika*. 2. rozšírené vydanie. Nitra : SPU v Nitre, 2004. 248 s. ISBN 80-8069-344-7.
5. BELAJOVÁ, A. – BALÁŽOVÁ, E. 2004. *Ekonomika a manažment územnej samosprávy*. Nitra : SPU v Nitre, 2004. s. 183. ISBN 80-8069-458-3.
6. BELAJOVÁ, A. - GABAŠOVÁ, R. 2003. Faktory ovplyvňujúce rozvojovú úroveň vidieckych regiónov. In: *Zborník referátov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou: "Vidiek - šanca pre rozvoj IV". Téma: Súčasné problémy rozvoja vidieckeho priestoru*. Nitra, 2003, s.67-74. ISBN 80-8069-269-6.
7. BEŇOVÁ, E. 2005. *Financie verejnoprospešných subjektov*. Bratislava : EKONÓM Bratislava, 2005. 205 s. ISBN 80-225-2113-2.
8. BUČEK, M. a kol. 2006. *Regionálny rozvoj novšie teoretické koncepcie*. Bratislava : EKONÓM, 2006. 270 s. ISBN 80-225-2151-5.
9. BÚŠIK, J. - KRÁLOVIČOVÁ, S. – MARUŠČÁKOVÁ, A. 2002. *Fakty, rozbor, štúdie 18 Vybrané sociálno-ekonomické charakteristiky Slovenskej republiky*. Bratislava : Ministerstvo vnútra SR – sekcia verejnej správy. 2002. 177 s. ISBN 80-89051-02-2.
10. ČAPKOVÁ, S. 2004. *Rozvoj miestnej ekonomiky*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v Banskej Bystrici, 2004. 91 s. ISBN 80-8055-994-5.
11. DUBECOVÁ, I. 2000. *Regionálne analýzy a plánovanie*. I. vydanie. Nitra : SPU v Nitre, 2000. 129 s. ISBN 80-7137-805-4.
12. FALŤAN, Ľ. – PAŠIAK, J. 2004. *Regionálny rozvoj Slovenska východiská a súčasný stav*. Bratislava : Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied, 2004. 88 s. ISBN: 80-85544-35-0.
13. FÁZIKOVÁ, M. 2009. Determinanty kvality života vo vidieckych oblastiach SR. Koncepcia výskumu na FEŠRR do roku 2015. In *Acta regionalia et environmentalica* 1/2009. roč. 6. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, s. 1-5. ISSN 1336-5452.

-
14. GAJDOŠ, P. 2002. *Človek spoločnosť prostredie. Priestorová sociológia*. Bratislava : Sociologický ústav SAV Bratislava, 2002. 374 s. ISBN 80-85544415-6.
 15. GAJDOŠ, P.- PAŠIAK, J. 2006. *Regionálny rozvoj Slovenska z pohľadu priestorovej sociológie*. Bratislava : Sociologický ústav SAV Bratislava, 2006. 252 s. ISBN 80-85544-46-6.
 16. GÚČIK, M. 2000. *Základy cestovného ruchu*. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta UMB v Banskej Bystrici, 2000. 152 s. ISBN 80-8055-355-6.
 17. HAMALOVÁ, M. a kol. 1996. *Priestorová ekonomika*. Bratislava : EKONÓM pri EU Bratislava. 1996. 144 s. ISBN 80-225-0750-4.
 18. HRUBÝ, J. 1996. *Základy demografie pre manažéra na vidieku*. Nitra : Vysoká škola poľnohospodárska v Nitre. 1996. 103 s. ISBN 80-7137-311-7.
 19. IVANIČKA, K. - IVANIČKOVÁ, A. 2007. *Regionálny rozvoj a regionálna politika*. Bratislava : Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave. 2007. 250 str. ISBN 978-80-89143-46-7.
 20. IVANIČKOVÁ, A. 1998. *Regionalizácia a priestorová organizácia regionálneho rozvoja*. Bratislava: Ekonóm Bratislava, 1998. 175 s. ISBN 80-225-0937-X.
 21. JANDOUREK, J. 2001. *Sociologický slovník*. Praha : Nakladatelství Portál, Praha. 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
 22. JUROVÁ, M. 1999. *Evropská unie odvětví a infrastruktura*. Brno: Computer Press Brno. 1999, 115 s. ISBN : 80-7226-219-x.
 23. KASANICKÁ, K. 2006. Trvalo udržateľný rozvoj vidieckych oblastí zameraných na cestovný ruch. In *Zborník referátov a diskusných príspevkov z vedeckého seminára. Rozvoj vidieka v kontexte integrácie SR do EU* [CD-ROM]. Nitra : SPU v Nitre, 2006, s. 78-81. ISBN 80-8069-808-2.
 24. KULIFFAY, G. 2007. Stratégia cestovného ruchu do roku 2013 v podmienkach Slovenska v nadväznosti na schválenú „Regionalizáciu cestovného ruchu v SR“ z roku 2005. In *REGION-BUILD, PROJEKT EURÓPSKEJ SPOLUPRÁCE*. Regionálny rozvoj a cestovný ruch – národné prístupy a príklady z praxe. 2007, Bratislava : Únia miest Slovenska, 2007, 118 str. ISBN 978-80-969736-6-8.
 25. LACINA, P. 2003. Vybavenosť SR vybranými zložkami technickej infraštruktúry v závislosti od stupňa rurality regiónov. In *Vidiek – šanca pre rozvoj IV. Téma: Súčasný problémy rozvoja vidieckeho priestoru. Zborník referátov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. 2003. Nitra : SPU v Nitre, 2003, s. 30-36. ISBN 80-8069-269-6.
 26. LIPTÁKOVÁ, K. 2008. *Ľudský potenciál ako faktor endogénneho regionálneho rozvoja*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v Banskej Bystrici, 2008. 124 s. ISBN 978-80-8083-601-6.

-
27. MAIER, G. - TÖDTLING, F. 1998, *Regionálna a urbanistická ekonomika 2. Regionálny rozvoj a regionálna politika*. 1. vydanie. Bratislava : ELITA, Bratislava 1998. 313 s. ISBN 80-8044-049-2.
 28. MAIER, G. - TÖDTLING, F. 1997, *Regionálna a urbanistická ekonomika : teória lokalizácie a priestorová štruktúra*. 1. vydanie. Bratislava : ELITA, 1997. 240 s. ISBN 80-8044-044-1.
 29. MAJLINGOVÁ, Ľ. 2002. *Verejné služby*. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta UMB v Banskej Bystrici, 2002. 314 str. ISBN 80-8055-754-3.
 30. MAŘÍKOVÁ, P. 2003. Kvalita života na českém venkově – vybavenost ve venkovních obcích. In *Vidiek – šanca pre rozvoj IV. Téma: Súčasný problémy rozvoja vidieckeho priestoru. Zborník referátov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Nitra : SPU v Nitre, 2003, s. 42-46. ISBN 80-8069-269-6.
 31. MATOUŠEK, O a kol. 2007. *Sociální služby*. Praha: Portál, s.r.o. Praha, 2007. 183 str. ISBN 978-80-7367-310-9.
 32. MILOTOVÁ, B. 2008. Hodnotenie kvality života v obci – chápanie starostov obcí Devonu, Anglicko. In *Acta regionalia et environmentalica 2/2008*. roč. 5. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, s. 42-46. ISSN 1336-5452.
 33. MORAVČÍKOVÁ, D. - KUČÍRKOVÁ, D. 2007. *Rurálna sociológia*. Nitra : SPU v Nitre, 2007. 116 s. ISBN 978-80-8069-982-6.
 34. MURGAŠ, M. 2004. *Ekonomía zdravotníckych služieb*. Banská Bystrica : EF UMB, 2004, 170 s. ISBN 80-8055-891-672-3.
 35. ORBÁNOVÁ, D. - VELICHOVÁ, Ľ. 2008. *Podniková ekonomika 2*. Prvé vydanie. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2008. 254 s. ISBN 978-80-10-01363-0.
 36. PAPCUNOVÁ, V. – GECÍKOVÁ, I. 2007. *Návody na cvičenia z regionálnej ekonomiky*. Nitra : SPU v Nitre, 2007. 70 s. ISBN 978-80-8069-848-5.
 37. PAYNE, A. 1993. *The Essence of Services Marketing, Marketing služieb*. Praha : Grada Publishing, spol. s r.o. Praha, 1996. 248 s. ISBN 80-7169-276-X.
 38. PŮČEK, M. – KOCOUREK, S. 2005. *Měření spokojenosti v organizacích veřejné správy – soubor příkladu*. Praha : Ministerstvo vnitra České republiky, 2005. 104 s. ISBN 80-239-6154-3.
 39. REKTOŘÍK, J. a kol. 2001. *Ekonomika veřejného sektoru*. Brno : Masarykova univerzita v Brne. 2001. 258 s. ISBN 80-210-2550-6.
 40. REKTOŘÍK, J. – ŠELEŠOVSKÝ, J. a kol. 2002. *Sociální a technická infrastruktura. Rukověť územní samosprávy, III. díl*. Brno-Praha : Masarykova univerzita v Brně, 2002. 134 s. ISBN 80-210-2956-0.
 41. SAMSON, Š. a kol. 2001. *Regionálna ekonomika*. Košice : EF TU v Košiciach, 2001. 233 s. ISBN 80-7099-716-8.
-

-
42. ŠOLCOVÁ, L. 2006. Vidiecka oblasť južnej časti Vtáčnika a severnej časti Tribeča. In *Rozvoj vidieka v kontexte integrácie SR do EÚ. Zborník referátov a diskusných príspevkov z vedeckého seminára*. [CD-ROM]. Nitra : SPU v Nitre, 2006, s. 73-77, ISBN 80-8069-808-2.
 43. *Štatistický lexikón obcí Slovenskej republiky*. 2002. Bratislava: ŠÚ SR Bratislava, 2003. 342 s. ISBN 80-8046-228-3.
 44. TUŠAN, M. *Rozvoj infraštruktúry územných celkov*. 2003. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2003. 122 str. ISBN 80-7097-514-8.
 45. TVRDOŇ, J. 2004. Stratégia regionálnej politiky Slovenska po vstupe do EÚ. In *VII. mezinárodní kolokvium o regionálných viedach. Sborník referátů*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 201-215. ISBN 80-210-3549-8.
 46. TVRDOŇ, J. - HAMALOVÁ, M. - ŽÁRSKA, E. 1995. *Regionálny rozvoj*. Bratislava Ekonóm Bratislava, 1995. 174 s. ISBN 80-225-0671-0.
 47. VAŇOVÁ, A. 2006. Strategické marketingová plánovanie rozvoja územia. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, 2006. 140 s. ISBN 80-8083-301-X,
 48. VESELÁ, J. 2004. Jak pomáhám zdárnému průběhu cestovního ruchu v nabídce služeb ve svém městě. In *VII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník referátů*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2004. s. 239-244 ISBN 80-210-3549-8,
 49. ŽÚDEL, B. - MOJŽIŠ, M. - SEDLAČKO, M. 2007. *Limity ekonomického rastu. Kvalita života v regiónoch SR*. Ponická Huta: Pritelia Zeme-CEPA, Ponická Huta, 2007. 108 str. ISBN 978-80-969861-0-1,

Iné zdroje:

50. Štatistická ročenka Banskobystrického kraja 2007, [CD-ROM]. vypracoval Odbor informatiky, registrov a informačných služieb, ŠÚ SR pracovisko ŠÚ SR v Banskej Bystrici.
51. Štatistická ročenka Banskobystrického kraja 2009, [CD-ROM]. vypracoval Odbor informatiky, registrov a informačných služieb, ŠÚ SR pracovisko ŠÚ SR v Banskej Bystrici.
52. Obce Banskobystrického kraja v roku 2006, [CD-ROM]. vypracoval Odbor informatiky, registrov a informačných služieb, ŠÚ SR pracovisko ŠÚ SR v Banskej Bystrici.
53. Mestská a obecná štatistika, ŠÚ SR, [cit. 2010-01-02]. Dostupné na internete: <http://portal.statistics.sk/mosmis/sk/run.html>.
54. HORŇÁK, M.- ROCHOVSKÁ, A. 2007. Vybrané aspekty kvality života vo vnútorných perifériách Slovenska. 8 str. [cit. 2010-01-02]. Dostupné na internete: <http://www.humannageografia.sk/projekt1/download/clanok_Hornak_Rochovska.pdf>
>

-
55. MAJEROVÁ, V. 2008 *Vybavenosť vidieckych sídiel vo vybranom regióne vybranými zariadeniami sociálnej infraštruktúry*. Nitra : SPU, 2008. 47 s.
56. Štandardy minimálnej vybavenosti obcí – metodická príručka pre obstarávateľov a spracovateľov územnoplánovacej dokumentácie, [cit. 2010-01-02]. Dostupné na internete:
<http://www.google.sk/#hl=sk&source=hp&q=%C5%A1tandardy+minim%C3%A1ln ej+vybavenosti+obc%C3%AD&meta=&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai=&fp=9c611 e12c8317d20> .

Legislatívne zdroje:

57. Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov.
58. Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
59. Európska charta o športe, [cit. 2010-01-02]. Dostupné na internete: http://www.radaeuropy.sk/swift_data/source/dokumenty/ikre/publikacie/dokumenty/Europ_charta_o_sporte.pdf.
60. Odporúčanie č. R(92) 13 Rev Výboru ministrov členským štátom k revidovanej Európskej charte o športe, [cit. 2010-01-02]. Dostupné na internete: <<http://www.radaeuropy.sk/?1693>> .

Prílohy

Príloha 1

Prehľad počtu žiakov v materských a základných školách v okrese Poltár

Materské školy	Počet žiakov v školskom roku						
	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010
Breznička	23	18	10	15	20	23	21
Cinobaňa	58	46	44	40	38	40	41
České Brezovo	10	-	15	15	17	16	18
Hrnčiarska Ves	24	24	24	24	24	24	21
Hrnčiarske Zalužany	29	30	27	30	28	24	24
Kalinovo	74	57	56	55	54	43	45
Kokava nad Rimavicou	52	52	52	52	52	60	67
Málinec	30	28	27	26	26	27	27
Ozdín	15	15	14	14	13	13	12
Poltár, Kanadská	30	30	30	30	30	37	45
Poltár, Sklárska	110	121	139	150	137	106	115
Uhorské	18	20	22	24	24	21	16
Utekáč	20	19	19	18	16	14	13
Základné školy	Počet žiakov v školskom roku						
	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010
Breznička	23	23	22	20	17	-	-
Cinobaňa	306	300	297	285	280	275	245
Hrnčiarska Ves	21	19	24	29	36	32	32
Hrnčiarske Zalužany	50	48	46	46	40	37	37
Kalinovo	297	295	278	278	255	244	247
Kokava nad Rimavicou	368	349	341	332	306	293	295
Málinec	223	219	195	185	177	162	162
Poltár, Slobody	608	584	543	487	439	420	406
Poltár, Školská	211	214	222	237	241	265	281
Uhorské	23	18	32	35	28	30	30
Utekáč	110	94	92	90	83	56	57

Zdroj: Vlastné spracované z údajov poskytnutých riaditeľmi škôl a vedúcou školského úradu

Príloha 2

Anketový prieskum vykonaný dňana Ul.....v Poltári zameraný na zistenie počtu prichádzajúcich do mesta Poltár a zistenie účelu ich cesty

- Spoj – Autobus – smer od Lučenca, príchod do PT ohod.
– smer od Utekáča a Kokavy, príchod do PT o.....hod.
- smer od Málnica, príchod do PT o.....hod.
- smer od Krnej, príchod do PT o.....hod.
- smer od Cinobane, príchod do PT o.....hod.
- smer od Seliec, príchod do PT o.....hod.
- smer od Hrnčiarskych Zalužian, príchod do PT o.....hod.
- Vlak - smer od Utekáča, príchod do Poltára ohod.
- smer od Lučenca, príchod do Poltára ohod.

Počet návštevníkov/cestujúcich (z toho) ženy: muži :

- v predproduktívnom veku.....	
- v produktívnom veku.....	
- v poproduktívnom veku.....	

Účel návštevy cestujúcich:

- **škola** (počet cestujúcich)
- **úrad**(počet cestujúcich)
- **lekár** (počet cestujúcich).....
- **lekáreň** (počet cestujúcich).....
- **služby** (počet cestujúcich).....
- **obchod** (počet cestujúcich).....
- **návšteva príbuzných, známych** (počet cestujúcich).....
- **úrad a lekár – lekáreň** (počet cestujúcich).....
- **úrad a služby – obchod** (počet cestujúcich).....
- **lekár a služby – obchod** (počet cestujúcich).....
- **iné**.....

Príloha 3

Dotazníkový prieskum zameraný na služby (zdravotnícke, sociálne, vzdelávacie, kultúrne, obchodné, športové a rekreačné) a ich dostupnosť v okrese Poltár

Prosím zakrúžkovať hodiace sa: 1) **Pohlavie:** a) žena b) muž

2) **Vzdelanie:** a) základné b) stredné odborné c) USO d) vysokoškolské

3) **Vek:** a) do 15 r. b) 15 až 20 r. c) 21-30 r. d) 31 až 40 r. e) 41 až 50 r. f) 51 až 60 r.
g) 61 až 70 r. h) 71 a viac r.

4) V ktorej obci okresu Poltár bývate? (doplňte prosím názov obce).....

5) Aké služby, resp. zariadenia poskytujúce služby, ktoré sa nachádzajú vo Vašej obci využívate a ako často ich využívate? (zakrúžkujte hodiace sa a doplňte koľko krát týždenne, resp. mesačne):

a) Škola:

- **základná** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne -nevyžívam
- **materská** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne - nevyžívam
- **zákl. umelecká**- využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne - nevyžívam
- **stredná** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne -nevyžívam

b) Zdravotníctvo :

- **lekár** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas -nevyžívam
- **lekáreň** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas - nevyžívam

c) Sociálne služby:

- **opatrovateľská služba**- využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas - nevyžívam
- **osobná asistencia** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas - nevyžívam
- **domov dôchodcov** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas - nevyžívam
- **domov soc. služieb** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas - nevyžívam
- **zariadenia soc. služieb**- využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas - nevyžívam
- **zariadenie dočasnej starostlivosti o deti**
- využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas nevyžívam

d) Obchod a služby :

- **obchod** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas - nevyžívam
- **reštaurácie** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas -nevyžívam
- **ubytovanie** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas -nevyžívam
- **služby** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas -nevyžívam
- **servis** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas -nevyžívam
- **opravy** - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas -nevyžívam

e) Športové na rekreačné zariadenia:

- *ihrisko* - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas -nevyužívam
- *telocvičňa* - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas -nevyužívam
- *posilňovňa* - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas -nevyužívam
- *fitnes centrum*- využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas - nevyužív.
- *masáž* - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas -nevyužívam

f) Kultúrne zariadenia:

- *kino* - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas -nevyužívam
- *knižnica* - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas - nevyužívam
- *kostol* - využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas - nevyužívam

g) Ak využívate iné, ako vyššie vymenované služby, uveďte prosím aké a ako často:

-- využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas
-- využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas
-- využívam: a) denne b)....x týždenne c).....x mesačne d) občas

6) Ohodnoťte prosím Vašu dostupnosť k službám (zakrúžkujte hodiace sa, alebo doplňte):

a) Zdravotníctvo:

➤ *lekár*

- a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci, *uveďte prosím v ktorej*.....
- b) dostupné v obci bydliska

➤ *lekáreň*

- a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci, *uveďte prosím v ktorej*.....
- b) dostupné v obci bydliska

b) Sociálne služby:

➤ *opatrovateľská služba*

- a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci, *uveďte prosím v ktorej*.....
- b) dostupné v obci bydliska

➤ *osobná asistencia*

- a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci, *uveďte prosím v ktorej*.....
- b) dostupné v obci bydliska

➤ *domov dôchodcov*

- a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci, *uveďte prosím v ktorej*.....
- b) dostupné v obci bydliska

➤ *domov sociálnych služieb*

- a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci, *uveďte prosím v ktorej*.....
- b) dostupné v obci bydliska

➤ *zariadenie sociálnych služieb*

- a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci, *uveďte prosím v ktorej*.....
- b) dostupné v obci bydliska

➤ *zariadenie dočasnej starostlivosti o deti*

- a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci, *uveďte prosím v ktorej*.....
- b) dostupné v obci bydliska

➤ *iné zariadenie (uveďte prosím*

- a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci, *uveďte prosím v ktorej*.....
- b) dostupné v obci bydliska

c) Kultúra:

➤ *kino*

- a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci, *uveďte prosím v ktorej*.....

- b) dostupné v obci bydliska
- **divadlo, múzeum**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- **knížnica**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- **kostol**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- d) Školstvo**
- **materská škola**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- **základná škola**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- **základná umelecká škola**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- **stredná škola**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- e) Športové a rekreačné zariadenia:**
- **ihrisko**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- **telocvičňa**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- **posilňovňa**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- **fitnes centrum**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- **masáž**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- f) Obchod:**
- **základné potraviny:**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- **rozličný tovar, potraviny:**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- **širšia obchodná sieť (drogéria, textil, obuv.....)**
 - a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
 - b) dostupné v obci bydliska
- g) Služby:**

- **kaderníctvo**
a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
b) dostupné v obci bydliska
- **kozmetika, manikúra**
a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
b) dostupné v obci bydliska
- **krajčírstvo**
a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
b) dostupné v obci bydliska
- **servis a opravy**
a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
b) dostupné v obci bydliska
- **iné služby (uved'te prosím aké)**.....
a) nedostupné v obci bydliska, sú dostupné v inej obci , *uved'te prosím v ktorej*.....
b) dostupné v obci bydliska

7) **Absencia ktorých služieb vo Vašej obci najviac vplýva na kvalitu Vášho života (uved'te v poradí podľa dôležitosti vplyvu, začnite s najväčším vplyvom)?**.....
.....
.....

8) **Kam dochádzate za poskytovaním služieb absentujúcich v obci? (uved'te prosím názov obce prípadne obcí)**.....
.....

9) **Aký dopravný prostriedok využívate pri dochádzaní za absentujúcimi službami?**
a) osobné auto b) vlak c) autobus d) iný (uved'te prosím aký)

10) **Pre zlepšenie kvality života o zriadenie /poskytovanie ktorých služieb v obci by ste mali záujem?**

Ďakujem za vyplnenie dotazníka a poskytnuté údaje.

Názov obce	Počet obyvateľov, ktorí vyplnili dotazník celkom a podľa veku									Počet obyvateľov, ktorí sa vyjadrili k otázke			
	celkom	do 15 r.	15 až 20 r.	21 až 30 r.	31 až 40 r.	41 až 50 r.	51 až 60 r.	61 až 70 r.	nad 71 r.	7*	8**	9***	10****
Breznička	14		1	1	3	3	2	2	2	11	11	11	12
Cinobaňa	27	2	1	3	5	5	5	6	4	1	22	22	20
České Brezovo	9			1	2	2	2	1	1	6	6	6	6
Ďubákovo	3				2			1		1	1	1	1
Hradište	6			1	2	1		1	1	5	5	5	5
Hrnčiarska Ves	13	1	1	2	2	1	3	2	1	10	10	10	12
Hrnč. Zalužany	14		1	3	2	2	2	2	2	10	10	10	11
Kalinovo	31	1	4	7	3	5	6	3	2	24	24	23	22
Kokava n./Rim.	43	2	3	8	6	6	7	6	5	38	37	36	40
Krná	2				1			1		1	1	1	1
Mládzovo	3					1	1	1		3	3	3	3
Málinec	20	1	1	2	4	4	5	2	1	18	18	18	17
Ozdín	7		1	1	2	1		2		6	6	6	6
Poltár	61	3	4	9	11	9	9	10	6	58	56	50	61
Rovňany	6			1	2		1	1	1	5	5	5	5
Selce	2				1		1			2	2	2	
Sušany	5			1		2	1	1		4	4	4	4
Šoltýska	4					1	1	2		4	4	4	1
Uhorské	7			1	2	1	2	1		6	6	6	6
Útekáč	12			2	1	1	5	2	1	11	11	10	11
Veľká Ves	5				1		2	2		5	5	5	5
Zlatno	6			1	1	2	1	1		5	5	5	5
Súčet	300	10	17	44	53	47	57	48	24	255	252	243	254

Otázky položené v dotazníkovom prieskume, ktorý je uvedený v prílohe 3

* Absencia ktorých služieb vo Vašej obci najviac vplýva na kvalitu Vášho života

** Kam dochádzate za poskytovaním služieb absentujúcich v obci?

*** Aký dopravný prostriedok využívate pri dochádzaní za absentujúcimi službami?

****Pre zlepšenie kvality života o zriadenie /poskytovanie ktorých služieb v obci by ste mali záujem?

Príloha 5

Príloha v elektronickej podobe:

CD médium – diplomová práca v elektronickej podobe